

Jean Jauniaux

Jean Jauniaux

GJYKIMI I AKULLIT

-Roman-

Biblioteka

Edition IWA BOGDANI

www.iwabogdani.org

iwabogdani@gmail.com

IWA Bogdani, Brussels – Prishtinë

0032494464251

Titulli në origjinal Frëngjisht - *Le jugement des glaces*

Tutulli në Shqip: GJYKIMI I AKULLIT

Autor: **Jean Jauniaux**

Përktheu nga Frëngjishtja:

Jeton Kelmendi

Botuese:

Kyvyete Shatri

Redaktura dhe lektura: **Prend Buzhala**

Dizajni i brendshëm: Bogdani Design

Ballina: IWA Bogdani

Copyright © IWA Bogdani

Jean Jauniaux

JEAN JAUNIAUX

GJYKIMI I AKULLIT

**Bruxelles – Pristina
2025.**

« Ashtu si në tregimet tuaja, më pëlqeu tek *Gjykimi i Akullit* gërshetimi e elementeve personale me imagjinatën, shumëllojshmëria e gjuhëve, humori, sarkazma me ndjeshmërinë. Barthélémy, ky njeri që duhet ta vërë në pikëpyetje veten dhe tek i cili ndjehet një afërsi me ju (ai shfaqej tashmë në një tregim tjetër), është një hero i kohës sonë, si realiteti i botës së jashtme – një imazh i përzier i një njerëzimi të copëtuar, të kthyer në material thjesht për konsum – e viziton, ashtu si dikur filozofët që e trajtonin çështjen e 'shpirtit'.

E gjithë kjo është e thellë, e sinqertë dhe e përshkruar me bukuri, pa humbur aspak nga cilësia.»

(J-M. G. Le Clézio)

«Kam mbetur plotësisht i mahnitur nga shkrimi yt në *Gjykimi i Akullit*.»

(Jacques De Decker)

Për Nathalie Dubois
Në kujtim të Jacques De Decker
André Jauniaux, babai im,
profesor i frëngjishtes...
dhe, papritur, edhe i rusishtes.

Urrejtja e botës është në ajër
Dhe duartt për ta kapur vetëtimën
Janë shtrirë drejt reve.
Kjo është koha kur deluzionet
Krenahen në jetë

Émile Verhaeren, Revolta

PJESA E PARË

KAPITULLI 1

Me timonin e Vespa-s së tij, Barthélémy po shkonte drejt Jaht Klubit Mbretëror të Brukselit. Mbrëmja ishte e butë. Ai kishte rregulluar ngadalësimin e motorit për ta ruajtur qetësinë që buronte nga nata, një qetësi e ngrohtë, si një dhomë druri që mban ngrohtësinë e zjarrit shumë pas shuarjes së brasave dhe kur nuk mbetet më veçse shiu i ngadaltë.

Barthélémy e pëlqente të qëndronte pranë anijeve. Ai donte të kontrollonte nëse Liberty ende ishte në breg. Një anije peshkimi e kpërshattur për lundrim, që kishte pamjen, por në një shkallë më të vogël, të një jahti norvegjez, një Bankier i madh. Barthélémy i njihte këto anije. Në një korridor të institucionit ku ai jepte mësim, një poster i madh ishte vendosur dikur, përpara se vendasit t'i pushtonin shkollat dhe t'i shkatërronin ëndrrat e anijeve. Ai tregon, në një peizazh mahnitës të fjordeve të mbuluara nga bora dhe ngricat, një i quajtur Grand Banks që ngritej nga vala, duke u dalluar nga gjithë drita e trupit të tij të bardhë mbi trazirat e errëta të ujit.

Liberty, që ai e kishte vëzhguar prej dy vitesh, i ankoruar pranë magazinave, ishte në shitje, siç tregon një fletë e vendosur në dritaren e kabinës. Ai shkonte rregullisht që të kontrollonte nëse numri i telefonit në fletë ishte ende i lexueshëm. Kur e kishte zbuluar, anija lundronte butësisht, si një qenie e gjallë e lodhur dhe e ngurosur nga të ftohtit, në fund të pontonit të fundit, një

ndërtim i dobët nga pllakëza të ndotura nga jashtëqitjet e shpendëve. Atje nuk kishte mbetur më veçse rafiote e vjetra të braktisura, që merrnin ujë dhe po fundoseshin ngadalë nën sipërfaqen e ngjyrës së vajit të kanalit.

Barthélémy kishte shkruar në një nga shënimet e tij numrin e shpallur. Ai ishte kthyer shpesh për të ëndërruar përpara Liberty-t. Ulej mbi një shkallë guri dhe shihte pa u lodhur rrotullimin e trupit të tij blu në dritat e portit. Kjo barkë i kujtonte kohët e lashta, kur si nxënës që ishin, ende fëmijë e pyesnin për fletën e varur në mur. Ai e kishte bindur veten se kjo anije, me këtë fletë "Për shitje" që e sfidonte, ishte për të. Një mbrëmje ai kishte ndryshuar një nga shifrat e numrit të telefonit që të telefononte për "çdo informacion". Një 3 u bë një 9. Madje kishte telefonuar këtë numër të ri për të siguruar që nuk ishte i ndarë.

Atëherë ai i kishte thënë vetes se kishte një opsion, të pasaktë por të fortë, mbi Grand Banks.

Mbrëmjen e 6 tetorit Barthélémy kishte mbajtur Vespa-n në njërën pranë shtyllave të urës Van Praet dhe po shkonte këmbë drejt "barkës së tij" kur pa siluetën e një burri, të gjatë, që dallohej në errësirën gri të mbrëmjes. Ai po përgëzonte një shkop të gjatë dhe të hollë, që e mbante përmbys, me bishtin poshtë. Në krahun e majtë, ai mbante një glob që shkëlqente, me formën e një kafke. Barthélémy vazhdoi të ecte. Kur ishin pranë njëri-tjetrit, ata shkëmbyen një përshëndetje të paqartë. Më pas, si dy malësorë në një rrugicë të ngushtë, silueta u ndal për ta lënë të kalonte Barthélémy-n, i cili nuk mundi ta ndalte një dridhmë, kur kaloi pranë kësaj fantazme të errët që ngjante i Vdekjes me shufrën e saj.

Barthélémy kaloi Liberty-n për disa metra, pastaj u kthye për t'i vëzhguar lëvizjet e të panjohurit. Kur ai hyri në rrezatimin e dritës së një llambadari, Barthélémy kuptoi se ishte një motorist, i veshur në një kostum të zi lëkure, me një helmetë nën krah dhe duke mbajtur në dorë një shkop të gjatë.

Burri u ndal afër një konteineri për gota. Ai drejtoi rrezatimin e një llambe drite në një nga hapësirat e rrethit që t'i pranonte shishet boshe. Pas disa sekondash shqyrtimi, ai u ngrit, mori shkopin dhe e futi në grumbullin e gotave për riciklim. E nxori me ngadalësi dhe kujdes një shishe të paprekur, të cilën e mbante në gishtat e duarve që të vlerësonte vëllimin dhe mbase pastërtinë e përmbajtjes. E ndjeu gozhdën, e tundte shishen sikur do ta vlerësonte shijen e një vere të mirë ose një alkooli të vjetër. Pastaj ai shkoi drejt një motorri Peugeot 103, gjithashtu i vjetër, dhe e vendosi vjedhjen e tij në një kuti druri që ishte lidhur me litarë në bagazhin e motorrit.

Simpatia që Barthélémy filloi të ndjente për burrin e zi u thellua kur, i befasuar, e dëgjoi duke komentuar me zë të lartë cilësitë e verës që sapo kishte ndjerë aromën: « Një Beychevelle, vit i korrur 1989, ai i Dytë i Përvjetorit! Një centimetër e gjysmë lumturi e pastër! A po e kupton, Cent e Tre? Një Beychevelle, një Saint-Julien, shenjtë i shenjtë që na ruan dhe ngroh zemrat tona të ngrira ».

Barthélémy-ut nuk mund t'i besohej! Cent e Tre, ai po i fliste motorrit të tij. « Një kabriol 103 », si do ta quante më vonë pas vizitës së tij te Coccinelle e Barthélémy. Por në dritën e asaj nate, silueta dukej si ajo e një Don Kishoti dhe Rossinantit të tij, në

versionin brukselas, version i lagjes së errët. Duke folur me vete natën, duke formuluar komente të spikatura nga një enolog mbi cilësitë e verërave të ruajtura, burri me lëkurë po vlerësonte fatin e tij të mirë dhe gëzohej për të me shoqërinë e heshtur të motorrit të tij.

Ai vazhdoi të komentonte shishen e tij ndërsa mbyllte kapakun e arkës.

– Në rrugë, Njëqind e Tre!

Duke qëndruar mbi biçikletë, pedaliu me forcë për ta vënë në lëvizje. Barthélémy u kthye prapa.

– Shoh që ju pëlqejnë verërat cilësore. Një Beychevelle ‘89! – tha ai me admirim, duke treguar me gisht drejt bagazhit.

– Ah! Në fakt, po, por nuk është për përdorim personal. Nuk pi. Më saktë, nuk pi më. E gjithë nuanca qëndron aty, mes “nuk” dhe “më.”

– Nga mënyra si flisni, duket se dini ta vlerësoni, ose keni ditur ta vlerësoni, cilësinë e një vere, mirësinë e një shisheje.

Barthélémy e kishte zakon t’u atribuonte gjërave, objekteve dhe ushqimeve cilësi që zakonisht i rezervohen qenieve të gjalla: mirësinë, ëmbëlsinë, hidhësinë.

– Si çdo pijanec i penduar, nuk kam zgjidhje tjetër përveç abstinencës... ose vdekjes, me disa ndalesa ndërmjet, sigurisht: çmenduri, vuajtje, dementi, cirrozë, kancer. Burri i veshur me të zeza formuloi këtë arsyetim fatalist me një zë të qetë. Ai vazhdoi, duke përfituar nga heshtja e Barthélémy-t:

– Për shkak të alkoolit, humba gjithçka: familjen, punën, shtëpinë, miqtë, shëndetin. Për fatin tim të keq, më mbetën disa fije ndërgjegjeje dhe ai instinkti i

mallkuar i mbijetesës. Kështu, pasi humba gjithçka, humba edhe më shumë: alkoolin! Hoqa dorë nga pirja. Por nuk rigjeta asgjë nga ato që kisha humbur!

Ai buzëqeshi dhe u bë sërish serioz.

– Çfarë absurditeti, apo jo?

– Për kë i mblidhni këto funde shishesh?

– Është biznesi im. Furnizues për Oborrin... e Mrekullive.

Ai qeshi me të madhe. Pastaj, duke treguar drejt kontenierit të riciklimit, shpjegoi kuptimin e ngjyrave:

– Shikoni: kupola jeshile e zbehtë ka tre vrima të dallueshme, sipas llojit të shisheve që duhen mbledhur.

E bardhë, për alkoolin e së njëjtës ngjyrë ose për disa verëra tavoline, të prodhuara si nga alkooli i shtuar, ashtu edhe nga rrushi. Ngjyrë kafe për Burgundy, disa konjakë të vjetër, pije të ëmbla, dhe jeshile “shishe” për Bordeaux ose disa verëra të gatuar. Miqtë e mi kanë shijuar disa funde shishesh që meritonin të përfshiheshin në rubrikën “Gastronomia” të udhëzuesve më të mirë të enologjisë!

Barthélémy po tërhijej nga fjalët e burrit të veshur me lëkurë. Ata u ulën përballë Liberty, i cili lëkundej në harmoni me rrëfimet e tyre.

– Nuk e refuzoj kurrë një shoqëri të këndshme. Dhe Njëqind e Tre duhet të pushojë pak, apo jo?

Ai vendosi motorin mbi mbështetëse, nxori një zinxhir dhe një bravë nga bagazhi.

– Vij shpesh për të ëndërruar përballë këtij anije të braktisur. E njoh mirë. Motor i mirë. I fuqishëm.

Përballon detin. E njoh. E njoh.

Ai vijoi, duke i zgjatur dorën Barthélémy-t:

– Më quajnë Zanzibar, ndoshta për shkak të lëkurës së zezë. Mund të më thërrisni kështu, e parapëlqej. Emri im i vërtetë është Albert. Atëherë, e kuptoni, më mirë të më quani Zanzibar!

– I kënaqur. Unë jam Barthélémy. Jam mësues. I anglishtes, gjermanishtes dhe holandishtes.

Flamandisht, nëse preferoni. Në leje personale. Zanzibar tregoi me bastunin e tij drejt Liberty:

– Profesor, a dëshironi të hyjmë në atë anije që ju bën të ëndërroni?

Ai futi dorën në njërën nga xhepat e xhakëtës dhe nxori një çelës.

– Pronari ma kishte besuar këtë çelës, në kohën kur ende vinte këtu. Ngjitemi. Pak çaj do të na ngrohë! Liberty nuk është shumë e madhe: një dhomë e vogël, një post pilotimi dhe dy kabina. Një person i vetëm mund ta manovrojë dhe të përshkojë tre deri në katërqind milje pa pasur nevojë për karburant.

Barthélémy dhe Zanzibar filluan të ndanin me njëri-tjetrin rrëfime personale dhe përfunduan duke kaluar natën me biseda, ashtu si adoleshentët që nuk mund të ndahen nga njëri-tjetri.

– Kam ndërmend t’i përkushtohem për një vit realizimit të një projekti për një Udhëzues, një eksplorim të Brukselit natën. Po mbledh dëshmi. Në fakt, kam mbledhur disa, madje bukur shumë. Kur fliste për atë që bënte, për mënyrën si kalonte ditët dhe vriste netët, Barthélémy dukej i bllokuar. Nuk shkruante në të vërtetë. Ende jo. Ai diktonte. Dhe nuk ishte tamam një “libër” as një “udhëzues”. Nuk ishte as roman, por më shumë një ese e përbërë nga rrëfime

jete. Gjithsesi, kush do ta merrte seriozisht një projekt të tillë,? Ai nxori pajisjet e tij dhe ia tregoi Zanzibar-it. – Në mbrëmje, dhe nganjëherë vonë natën, ec nëpër qytet. Kam një magnetofon të vjetër me kaseta. Takoj njerëz që duan të rrëfejnë. Ulem me ta për një ose dy orë. I regjistroj. I pyes. Pastaj, në mëngjes, duhet t'i shkruaj të gjitha, t'i vë në rregull. Sa më mirë që mundem.

Aroma e çajit mbushte dhomën e vogël katrore. Pyetjet që ata shkëmbenin nuk ishin vërtet pyetje. Nuk kërkonin përgjigje. Barthélémy dhe Zanzibar kishin kaluar mjaft sprova nga ajo që e quanin “lufta kundër vetes” për të mos ndier frikë nga hapësirat e heshtjes që ndonjëherë lindin mes miqve dhe që nuk ka nevojë të mbushen me çdo kusht nga grumbulli i fjalëve të kota. Ata i dorëzoheshin qetësisë së një miqësie që sapo lindte dhe paqes së kanalit, duke dëgjuar murmurimën përgjatë trupit të anijes.

– Ju thoshit se e njihnit këtë lloj anijeje.

– Në vitet '70 kam punuar këtu. Në kantierët detarë të BRYC, Klubit Mbretëror të Jahtit të Brukselit. Për shkak të pijes kisha humbur licencën për të lundruar. Por mund të vazhdoja të merresha me mirëmbajtjen dhe ruajtjen. Me jahte me vela ose anije të vjetra lundrimi, si ky Liberty, që shumë holandezë i sillnin këtu për të kaluar dimrin. Për disa prej tyre, kisha çelësat. Ndonjëherë i lëvizja. Oh, jo larg! Ndizja motorin, lundroja përgjatë kanalit, ndonjëherë deri në Gent. Kthehesha në Bruksel të nesërmen, ose pas disa ditësh. Pastaj ndodhi një aksident. Asokohe, ende pija. Më përjashtuan nga puna.

Zanzibar piu një gllënjë çaji, duke u zhytur në mendime.

– Po, mund të thuhet se e njoh këtë lloj anijeje...

Ai filloi një seri shpjegimesh teknike. Pastaj tregoi sesi Liberty kishte përfunduar në atë mol të pistë. Në kohën kur Zanzibar punonte në kantierët e BRYC-së, kishte njohur një çift anglezësh që kishin bërë një udhëtim disa-vjeçar përgjatë brigjeve të Skocisë, Anglisë, Bretanjes dhe Baskisë.

Ata kishin vazhduar duke kaluar Mesdheun deri në Kanalin e Suezit, pastaj ishin grindur aq dhunshëm... Aroma e çajit mbushte dhomën e vogël. Pyetjet që ata shkëmbenin nuk ishin vërtet të tilla. Nuk kërkonin përgjigje. Barthélémy dhe Zanzibar kishin përjetuar mjaft sprova të asaj që e quanin “lufta kundër vetes” për të mos iu druajtur momenteve të heshtjes që shfaqen ndonjëherë mes miqsh dhe që nuk është e nevojshme të mbushen me çdo kusht me fjalë boshe. Ata i dorëzoheshin qetësisë së një miqësie që po lindte dhe paqes së kanalit, ku dëgjonin murmurimën përgjatë anës së trupit të anijes.

– Ju thatë se e njihni këtë lloj anijeje.

– Në vitet ’70 punoja këtu. Në kantieret e BRYC-së, Klubi Mbretëror i Jahteve në Bruksel. Për shkak të pijes, kisha humbur licencën e lundrimit. Por mund të vazhdoja të merresha me mirëmbajtjen dhe ruajtjen e anijeve. Jahtet ose anijet e vjetra të lundrimit, si kjo Liberty, të cilat shumë holandezë i sillnin këtu për dimërim. Për disa prej tyre kisha çelësat. Ndonjëherë i lundroja. Oh, jo larg! Filloja motorin, lundroja në kanal, ndonjëherë deri në Gent. Kthehesha në Bruksel

të nesërmen ose pas disa ditësh. Pastaj ndodhi një aksident. Atëherë ende pija. Më pushuan nga puna. Zanzibar piu një gllënjë çaj, duke humbur në mendime.

– Po, mund të thuhet se e njoh këtë lloj anijeje... Ai nisi të fliste për çështje teknike dhe tregoi se si Liberty kishte përfunduar në këtë ponto të ndotur. Në kohën kur Zanzibar punonte në kantieret e BRYC-së, kishte njohur një çift anglez që kishte bërë një udhëtim disa vjeçar përgjatë brigjeve të Skocisë, Anglisë, Bretanjes dhe Baskisë.

Ata kishin vazhduar përmes Mesdheut deri në Kanalin e Suezit, pastaj ishin grindur aq keq sa ndaluan së foluri gjatë gjithë kthimit, që përfundoi këtu, në Bruksel. Ishin rrënuar. Nuk kishin më mjete për të vazhduar deri në portin nga ku kishin nisur udhëtimin pesë ose gjashtë vjet më parë. Çdo mëngjes shkonin, secili në anën e tij, për të lypur në qytet. Numëronin monedhat e mbledhura, i ndanin mes vete. Pa thënë asnjë fjalë! Një mëngjes nuk i gjeta më. Prej tyre kishte mbetur vetëm kjo anije e ankoruar në fund të molit, mbi të cilën kishin vendosur një poster “Në shitje”. Zanzibar kishte ruajtur një kopje të çelësit që i kishte besuar çifti.

– Numri i telefonit?

– Oh, nuk ishte nevoja ta ndryshoja. Ka kohë që faturat nuk janë paguar dhe linja është ndërprerë.

Pas këtij takimi të parë, dy burrat filluan të takoheshin rregullisht, si miq të vjetër. Barthélémy sillte diçka për të ngrënë. Ai tregonte për intervistat e tij, për progresin e projektit të tij të “përshtatjes personale”. Fjala e lirë e Zanzibar-it, episodet e

shëtitjeve të tij të natës në Bruksel, ushqyen disa nga kapitujt më spektakolarë. Në atë kohë, Barthélémy dëshironte ta quante Anthracite atë që më pas do të bëhej Udhëzuesi. Zanzibar e pëlqente këtë titull, që evokonte natën:

– Pluhur qymyri... galeri minierash... dhe njëkohësisht, energji, zjarr që nënshkruan, dritë e kuqërremtë që ndriçon natën e çelikut të shkrirë.

Motociklisti nuk e kishte braktisur ende veshjen e tij: lëkurë dhe kaskë të zezë. Çdo ditë vinte te Liberty.

Mbërrinte rreth mesditës, me motorin e tij që gjëmonte nga fundi i molit, duke kaluar pranë magazinave të drurit ekzotik, aroma vaniljeje e të cilave zhbëhej nga tymi që nxirrte motori i vjetër i Cent et Trois.

Barthélémy u përpoq ta bindte atë të ndalonte tregtinë e “fundit të shisheve”.

– Për çfarë i ushqeni të pastrehët që qëndrojnë poshtë stacionit qendror? Nuk do të pinin më pak nëse ju ndalonit këtë trafik?

– Ju do të bëheni helmues! Një trafikant!

Ata iu drejtuan njëri-tjetrit me "ju". Zanzibar kishte flokë të bardhë që binin nga kaska sa herë e hiqte kur ulej në dhomë. Barthélémy i rrëfeu se në takimin e tyre të parë, e kishte krahasuar atë me hijen e Vdekjes dhe kaskën me një kafkë.

– Më përshtatet. Vdekja është romantike...

Dhe kështu Zanzibar u shndërrua në një personazh të librit. Barthélémy konceptoi kornizën e Udhëzuesit të Qytetit, Ferr & Vend, duke u frymëzuar nga episodet e jetës së mikut të tij të ri: rënia në ferr, gosti dhe grabitje nga të pastrehët e rinj, afërsia mes botës së katërt dhe pasurisë së lagjeve të pasura të qytetit, dhuna, alkooli.

Anthracite, siç vazhduan ta quanin mes tyre, do të bëhej një lloj i ri udhëzuesi. Itineraret do të përshkruanin labirintet e natës, adresat më të mira do të ishin të zhdërvjelltësisë, të ftohtit dhe dhunës. Barthélémy vendosi ta nënshkruajë me një pseudonim: Edmond Morrel.

KAPITULLI 2

Libri u botua dhe u bë një fenomen botues. Një sukses që i ofroi autorit të tij liri të paimagjinueshme. Suksesi ishte aq më i papritur, saqë vepra nuk ngjante me asgjë nga çfarë ishte publikuar më parë. Ishte njëkohësisht roman, përmbledhje tregimesh, udhëzues, libër arti, album fotografik, një ditar. Ishte të gjitha këto dhe asnjë prej tyre. Ishte pikërisht kjo, sipas shtypit, një nga shpjegimet e triumfit të tij, që kapërceu shumë më tepër tirazhet e zakonshme të botimeve të sezonit: dhjetëra mijëra lexues gjetën në këtë vëllim të trashë, të ekspozuar në të gjitha libraritë, një ushqim për kureshtje që nuk ngopej kurrë. Tirazhi i parë, i shitur plotësisht brenda dy javësh, e ktheu secilin prej kopjeve të para në objekte koleksioni që së shpejti do të shiteshin me çmime të larta.

E gjithë bota frankofone tregoi interes për të. Qytetet e mëdha franceze, fillimisht Parisi, u përfshinë nga ethet. Barthélémy u ftua në emisione televizive. Ai tregonte, pa pushim, se nuk kishte asnjë recetë për këtë sukses. Përpara mikrofonëve, kamerave, gjatë konferencave dhe seancave të nënshkrimit, ai tregonte, por jo aq mirë, jo aq thellësisht, jo aq vërtetësisht, për netët e tij halucinante, të pagjumësisë, për takimet e tij me ato qenie që kryqëzonin rrugën e tij të ankthit. Përpiqej të shpjegonte jo metodën e tij, por mënyrën e të vepruarit, ose më mirë mënyrën e të qenit. I dëgjonte të humburit që i afroheshin, i rrëfeshin, që ai i regjistronte me pëlqimin e tyre. Kishte aftësinë të bënte që prania e regjistruarit të vogël dhe mikrofonit të harrohej nga bashkëbiseduesit. I linte të flisnin. Nuk

i ndërpriste kurrë. Ndonjëherë, me një shikim ose një buzëqeshje, i inkurajonte të vazhdonin, nëse ndaleshin ndërsa evokonin një dhimbje, një dështim, kujtimin e një lumturie të zhdukur. Dhe ndonjëherë, ata i buzëqeshnin në kthim. Sa mirë dëgjohen buzëqeshjet, kur regjistrohen me vëmendjen e zemrës. Ato ndodhin në ato momente hiri, kur shfaqet kujtimi i një fytyre, një arome, një vendi. Atëherë, shpjegonte Barthélémy, ka një lloj muzike në zërin e tyre.

Përkthimet nuk vonuan. Po ashtu edhe versionet e shkurtuara në formën e tregimeve, artikujve dhe emisioneve radiofonike.

Barthélémy përpiquej të vazhdonte të jetonte si “më parë”. Para suksesit, para kësaj njohjeje të tepruar, para se të kishte lënë mësimdhënien, ose më saktë, para se të kishte ikur nga dhuna e klasave. Ai banonte ende në shtëpinë e tij të vogël pranë parkut të Brukselit dhe përpiquej të ruante ritmin e zakonshëm të ditëve, duke vazhduar të montonte, natën, dëshmitë, imazhet, tekstet. Ai ndiente një detyrë të papërfunduar. Sikur suksesi mediatik përfaqësonte një borxh më të madh që ai kishte marrë me të humburit e natës, sikur ata i kishin besuar një mision që botimi i udhëzuesit ende nuk e përfundonte.

Pas paraqitjes së tij të parë në një studio televizive, fytyra e tij e bërë tashmë e njohur, nganjëherë e pengonte të krijonte kontakte të singerta me të humburit, të paktën ata që i drejtoheshin duke e pyetur: – A nuk jeni ju Edmond Morrel? Autori i Brukselit: Ferr dhe Vende?

Në fillim, gënjente, shmangte, përpiquej t’i ikte situatës:

– Jo. Por më kanë thënë që i ngjaj atij. Në fakt, më ngatërrojnë shpesh me të.

Ai largohej atëherë, pa marrë asnjë dëshmi.

E pyesnin pse vazhdonte të kalonte netët në rrugë. Çfarë mund të përgjigjej ai? Për të vërtetën? Askush nuk do ta besonte se dhuna, ndaj së cilës, si një mësues pa autoritet, kishte qenë i nënshtuar, e përndiqte ende. As urrejtjen që kishte përfunduar duke ndier ndaj nxënësve të tij, për mizorinë e tyre të pamëshirshme, për këmbënguljen e tyre në shkatërrimin e profesionit të tij. Ishte pikërisht kjo arsye që kishte humbur gjumin. Që ishte bashkuar me endësit e natës. Fëmijët-torturues e tmerronin ende. Ai e gjente veten duke hedhur vështirime të fshehta pas krahëve për të parë nëse dikush po e ndiqte. Si në filmat policorë, kalonte papritur në anën tjetër të rrugës ose ndalej befasi për ta kapur në befasi ndjekësin e mundshëm. Dhe pastaj, kush do të kishte besuar se një “humanist i madh i qyteteve,” siç e quanin ndonjëherë, mund të ndiente një urrejtje kaq të fortë, kaq të qëndrueshme dhe kaq të pakthyeshme ndaj këtyre adoleshentëve? Duhej që një ditë të shkruante për dhunën e fshehtë të klasave. Një libër tjetër, një roman i zi.

KAPITULLI 3

Barthélémy shpesh rikthehej me mendje te biseda vendimtare telefonike me botuesin e tij, që i kishte dhënë më në fund mundësinë të largohej përgjithmonë nga skllavëria e mësimdhënies. Në djall thirrja profesionale, për të cilën kishte sakrifikuar gjithë ato vite që sot i konsideronte si të humbura!

– Barthélémy... I njihni emisionet e tele-realiteteve?

– Nuk kam parë kurrë, por kam dëgjuar për to.

– Ata mbyllin vullnetarë në situata ku duhet të qëndrojnë sa më gjatë. Kamerat i filmojnë njëzet e katër orë në ditë dhe zgjedhin momentet më të mira për t'i kthyer në episode për oraret e shikueshmërisë më të lartë. Publiku ndëshkon pjesëmarrësit duke votuar përmes telefonit për largimin e tyre një nga një. I fundit, në njëfarë mënyre “i mbijetuari,” merr shpërblimin.

– E kuptoj. Madje kam lexuar se disa nga këto emisione zhvillohen në ishuj parajsorë ose në llogore të Luftës së Parë Botërore.

Botuesi vazhdoi:

– I fundit ndodhej në një fermë, pa ujë të rrjedhshëm, pa energji elektrike, dhe kanali televiziv kishte bindur disa yje të botës së spektaklit të merrnin pjesë.

Barthélémy kuptoi që suksesi i librit të tij duhet të kishte zgjuar interesin e ndonjë organizatori të këtyre lojërave bashkëkohore të cirkut. Bashkëbiseduesi i tij po fliste me entuziazëm:

– TV-Happens më telefonoi. Duan të blejnë të drejtat e Udhëzuesit për një format të ri të tele-realiteteve. Do t’ju shpjegoj me dy fjalë. Por dëgjoni deri në fund

përpara se të më jepni përgjigjen tuaj. Dhe prisni të mësoni çmimin që janë të gatshëm ta paguajnë! Sikur botuesi ta kishte parë Barthélémy-n në atë moment, do të kuptonte që mësuesi kishte marrë tashmë vendimin e tij dhe se përgjigjja ishte po. Po, po, po! Pavarësisht marrëzisë së projektit. Por ai e la bashkëbiseduesin të vazhdonte me argumentet e tij:

– Deri më tani, konceptet e tele-realiteteve kanë përfshirë ndërtimin e skenografive në studio që kamerat të ndjekin lëvizjet e pjesëmarrësve. Ferma, llogoret, apartamentet – të gjitha këto vende janë projektuar për t’i plotësuar nevojat e filmimit. Këtu, koncepti është përmbysur. Pjesëmarrësit do të pajisen me minikamera me definicion të lartë. Ata do të duhet të vendosen në zonat e errëta të përshkruara në Udhëzuesin tuaj dhe të sjellin dëshmi – përmes kamerave – se kanë përjetuar situatat dhe vendet që keni përshkruar: korridoret e stacionit qendror, provat e ushqimeve të dyshimta...

Me pak fjalë, në errësitat e reja të Brukselit, pjesëmarrësit që konkurrojnë do të duhet të mbijetojnë në baltë, në rrezik, në papastërti. Nën dritat e projektorëve, nën kamerat dhe mbi të gjitha, nën sytë e miliona teleshikuesve të rehatuar në kolltukët e tyre.

KAPITULLI 4

Episodet e para të serialit e detyruan botuesin të shtonte botimet e librit. Libraritë organizuan vitrina, rafte, stenda dhe tavolina për ta përballuar kërkesën në rritje të lexuesve. Barthélémy nxori nga një dosje letrën që i kishte dërguar administrata e Arsimit Publik, nga zyrtari përgjegjës për lejet e jashtëzakonshme, ku fjalia e fundit ishte nënvizuar dy herë me stilolaps të kuq. Në të thuhej se i ishte dhënë një “pauzë karriere,” me theksimin e fortë se kjo “favor” nuk do të përsëritej dhe se ishte thelbësore që mësuesi të kthehej në datën e caktuar për t’i “marrë përsipër plotësisht përgjegjësitë e tij.” Barthélémy u dërgoi një letër autoriteteve, me një ton të përunjur të sajuar, duke i kërkuar që t’i jepnin një pension të parakohshëm dhe përfundimtar. Fjalën “përfundimtar” e rrethoi me laps të trashë dhe të kuq. Përgjigjja i erdhi në fillim të korrikut. Kërkesa për pension të parakohshëm iu aprovua. Më në fund, gjeti paqe.

Në të dielën e parë të korrikut, ai zgjodhi të mos përdorte Vespën e tij, por kabrioletin e vjetër Volkswagen, një Coccinelle të kuqe. Me hundën e rrumbullakët dhe buzëqeshëse të makinës, Barthélémy u drejtua nga veriu, drejt detit, drejt lëvizjes qetësuese të baticave dhe rërës. Jeta e tij e dytë, në qytetin e vogël bregdetar Saint-Idesbald, po niste. Një liri e re, e papritur dhe e paimagjinueshme, që ai ia ofronte botës. Një ditë më parë, ishte ndarë nga Zanzibar. Falë pagesave paraprake nga kontrata e tele-

realiteteve, kishte angazhuar një detektiv privat. Ky i fundit nuk kishte hasur shumë vështirësi për të gjetur pronarët e Liberty-t, të cilin Barthélémy e bleu pa humbur kohë. Ai ia la në dorë Grand Banks-in Zanzibar-it dhe i dha një prokurë për të menaxhuar një llogari bankare. Dy burrat kishin bërë një marrëveshje të heshtur. Endacaku somelier mund të linte tregtinë e shisheve të mbetura. Do të merrte pagë dhe strehim për ta mbikëqyrur riparimin e anijes dhe për ta dërguar atë në Nieuport, ku Barthélémy kishte marrë me qira një vend ankorimi. E përshtati njërën nga dy kabinat për të jetuar atje, pasi parkoi makinën e tij të dashur Cent et Trois në një garazh të sigurt. Për më tepër, arriti të rinovonte patentën e tij për të lundruar, të cilën nuk e kishte përdorur që nga rënia e tij. Vlerësonte se një semestër do të mjaftonte për t'i përfunduar punimet. Plakat e betonit ritmonin ëndërrimet e profesorit, i cili buzëqeshte i lumtur ndërsa era rrotullohej rreth Coccinelle-s së vogël të kuqe që udhëtonte drejt detit. Një orë më vonë, kaloi pranë aerodromit të Coxyde-s, të ndarë midis pilotëve të helikopterëve të gatshëm për t'i ndihmuar anijet në rrezik dhe pronarëve të avionëve të vegjël turistikë. Një pjesë e aerodromit ishte gjithashtu e rezervuar për “pilotët tokësorë” që lëshonin modele të vogla fluturuese drejt reve. Pak përpara fshatit Saint-Idesbald, kaloi pranë muzeut që ruan pikturat e Paul Delvaux-së dhe mbërriti në breg të detit. Si zakonisht, e parkoi makinën përballë horizontit.

Ai kishte një dobësi për Saint-Idesbald. Kur ishte mësues, shkonte atje sapo i jepej mundësia. Disa orë liri mjaftonin që të nisej me makinë për ta ndierë

ajrin e kripur të detit, për t'u përthithur nga horizonti dhe për t'i soditur fluturimet e shpendëve detarë. Çdo vit qëndronte atje gjatë dy javëve të pushimeve të Krishtlindjeve dhe Vitit të Ri. E dashuronte dimrin e Detit të Veriut shumë më tepër se stinët e bukura. Nga të gjitha qendrat bregdetare të Belgjikës, ishte tërhequr nga kjo, që mbante emrin e një shenjti për të cilin askush nuk dinte më asgjë dhe që asnjë familje nuk përdorte më për t'i pagëzuar të porsalindurit. Të tri rrokjet që përbënin emrin e saj kishin një melodi të veçantë, si të buronte nga një idiomë e lashtë. Barthélémy kishte lexuar në dokumente arkivore se shenjti i përmendur festohej më 18 prill. Pas nëntë shekujsh, kjo datë përkonte me ditëlindjen e tij. Ky sinkronizim i shtonte muzikës së emrit: ky fshat i vjetër peshkatarësh, i kthyer në një vend pushimesh verore dhe i braktisur dhjetë muaj në vit, ishte destinuar të mirëpriste Barthélémy-n. Këto hapësira, të krijuara dhe të ndryshuara përditë nga baticat, e ushqenin me atë ndjenjë të zbehtë dhe të papërshtatshme, meqë nuk kishte vend tjetër ku mund të pajtohej me veten.

Ai vendosi të qëndronte në një hotel buzë dunave, arkitektura dhe dekorimi i të cilit justifikonin emrin: La Corvette. Fare pranë, si relike e një projekti të madh ndërtimi që kishte dështuar, ngrihej skeleti i një hoteli tjetër, i projektuar si kopje e saktë e një anijeje lundrimi.

Një fragment i tabelës ende varej në fasadë, duke u lëkundur në erë, i mbajtur si një vetëvrasës në fund të disa kablllove elektrike: Hôtel-Restaurant Le Normandie. Një anije fantazmë prej tullash, betoni dhe guri, e bllokuar në një det rëre, e rrethuar nga valët e dunave, e braktisur nga ekuipazhi i saj, dhe me hundën drejtuar nga deti, duke përballuar erërat dhe spërkatjet e ujit të kripur. Përpjekjet e disa shfrytëzuesve ilegalë ishin ndalur nga vigjilenca e policisë, e cila përpiqej të shmangte ndotjen e vendpushimit nga kjo godinë e shkatërruar. Vizitat e herëpashershme të një roje kufizonin, sa ishte e mundur, aktet e vandalizmit. Nga të gjitha agjencitë e pasurive të paluajtshme të vendosura përgjatë rrugës tregtare, Barthélémy zgjodhi atë që reflektonte moshën e saj me krenari: Më shumë se gjashtëdhjetë vite në shërbim të dashamirësve të detit. Ia shpjegoi drejtorit se nuk e kishte me ngut, por ishte i vendosur dhe kërkues. Donte t'i jepte vetes kohën e duhur për ta zgjedhur një banesë që përmbushte kërkesat e tij.

Çdo agim, pas mëngjesit, agjenti që ishte caktuar për “çështjen e tij” i bashkohej në sallën e ngrënies së hotelit, duke shfaqur një gëzim të papërmbajtur, si një fëmijë që më në fund kishte gjetur lodrën e ëndrrave në një vitrinë dyqani dhe përpiqej të komunikonte entuziazmin e tij te prindërit për t'i bindur që ta blinin – shpejt e shpejt!

I kishte propozuar tashmë disa “oferta që nuk duhen lënë të kalojnë.” Me kujdes, kishte shënuar mangësitë e vilës që Barthélémy kishte refuzuar një ditë më parë – vendndodhjen, orientimin, ndriçimin, madhësinë, numrin e dhomave – për t'i shndërruar në

cilësi të vilave që do t'i vizitonin atë ditë. Me shkathtësinë e një akrobati, i përshtaste pikëpamjet, argumentet dhe bindjet e tij për t'i plotësuar dëshirat e supozuara të klientit të tij.

Barthélémy ishte kërkues. Vila e ëndrrave të tij duhej të plotësonte një varg kërkesash, mbi të cilat ai, pavarësisht këmbënguljes së agjentit, nuk do të bënte asnjë lëshim. Për shembull, ishte e paimagjinueshme që dritaret e një prej fasadave të mos kishin pamje nga deti. Çdo mëngjes, agjenti i pasurive të paluajtshme vendoste mes filxhanëve dhe pjatave të mëngjesit një album, në të cilin fotografi, në format kartolinash, ishin vendosur nën plastikë, përballë njoftimeve të ngjitura mbi fletë të numëruara me laps të kuq. Në të gjitha këto, sipas agjentit Barthélémy, "nuk mund të mos gjente atë që kërkonte." Ai e garantonte!

Pas dhjetëra vizitash, të gjitha pa rezultat, agjenti – në një përpjekje të dëshpëruar – nxori nga çanta një fotografi të zverdhur dhe të rrudhur. E zhytur pjesërisht në rërë, një shtëpi dukej si një anije e mbytur, e cila në majë të një vale ngrinte krahët drejt qiellit, duke mobilizuar forcat e fundit për të dalë nga uji. Kjo godinë, komentoi ai, ishte braktisur prej vitesh nga pronari i saj, i cili kishte falimentuar pas një skandali kontabël që kishte bërë bujë në shtyp.

"Po ta propozoj thjesht për ta mbyllur çështjen, por pa iluzione. Askush nuk e ka dashur ndonjëherë, madje as në ankand publik," tha agjenti duke psherëtirë.

Agjencia jonë – po ju them, si për të nënvizuar fatkeqësinë e kësaj prone – përfundoi duke e blerë vetë. Kishim shpresuar për një përfitim të madh, pasi ajo të shpallej e pabanueshme: prishja, ndarja e truallit në

parcela dhe shitja e ndërtesave të reja që do të ndërtoheshin sa më larta dhe sa më të shumta. Brenda një semestri, investimi fillestar do të ishte shumëfishuar pesëmbëdhjetë herë!

Ky plan biznesi fitimprurës do të ishte realizuar menjëherë, nëse një funksionar komunal, përgjegjës për urbanizmin, njëfarë Van Drogenbos – Barthélémy pati përshtypjen se emri u shqiptohej me një ton të dridhur – nuk do të ishte kundërshtuar me çdo mjet të mundshëm.

Ky Van Drogenbos – "një maniak, kokëfortë dhe procedurist deri në ekstrem" – kishte njohuri enciklopedike të rregulloreve urbanistike, një njohuri aq më e frikshme sepse kishte të bënte me një vend ku këto rregulle shumëfishoheshin sipas niveleve të ndryshme të kompetencës – komunale, provinciale, rajonale, federale – dhe sipas bashkëjetesës së tre gjuhëve zyrtare: holandisht, gjermanisht dhe frëngjisht. "Ai është i fiksuar pas të gjitha ligjeve, dekretëve dhe urdhërësive. Madje do të guxojta ta cilësoja si kalorës të shkëlqyer," tha agjenti duke ngrysur fytyrën, ndërsa e drejtonte Barthélémy-n në Zeepannelaan, një rrugicë e ngushtë e rrethuar me breza që të çonte drejt plazhit. – Është përndjekur kundër agjencisë. Vërtet i përndjekur!

Rruga përfundonte në një dunë, në një gropë të së cilës strukej shtëpia e shkatërruar. Agjenti murmuriti: "Dy kate nën një çati me tjegulla të kuqe, dritaret me grila blu, një hektar tokë..."

Shtyllat prej betoni, të zhytura tre të katërtat në rërë, shënonin ende kufijtë e saj. Bënë një xhiro rreth ndërtesës, që dikur duhet të kishte parë ditë më të mira.

- Kjo është pikërisht, e theksoj dhe e nënvizoj,
PIKËRISHT ajo që po kërkoj prej javësh!
– Po, por çfarë bëjmë me Van Drogenbos? – drithëroi
agjenti, sikur ta kishte përfshirë një frymë e akullt.
– Për të do të kujdesem unë! – tha Barthélémy.

Ce portrait brossé à grands traits frissonnants l'intriguait et le réjouissait. Il imaginait l'intrépide fonctionnaire dressé comme ce Chinois devant les chars de la place Tian An Men, interposant entre sa poitrine d'os et de chair et celle d'acier des pelleteuses, grues et autres Caterpillars une liasse de règlements divers.

KAPITULLI 5

Një rrëmujë e pabesueshme mbushte zyrën e zyrtarit komunal. Dikush mund të mendonte se ishte një mensë shkollore dhe jo administrata e urbanizmit: filxhanë, një termos, fletë alumini të rrudhura, kuti të ndryshme Tupperware të papërshtatshme dhe ende të njolloosura me salca të vjetra ishin shpërndarë gjithandej. Siç do ta kuptonte së shpejti Barthélémy, Van Drogenbos hante pandërprerë nga mëngjesi deri në mbrëmje. Ai hante ashtu siç merrte frymë. Njeriu mund të frikësohej se mos mbytej nëse ndalonte së përtypuri. Baza ushqimore e tij përbëhej nga feta buke të trasha, siç është orizi për aziatikët. Feta më e hollë kishte trashësi një centimetër. Ai i mbushte ato, sipas humorit – të kripura ose të ëmbla – dhe sipas kohës së ditës, me gjithçka që ofronin vitrinat e dyqaneve ushqimore, kasapeve dhe peshkatarëve të bregdetit: sallata mishi dhe proshutë me majdanos, salsiçe të zeza dhe të bardha, majoneza peshku, karkaleca gri të qëruara, rrathe sallami, paté shpendësh, reçel dhe mjaltë. Van Drogenbos ishte gjigand.

E priti Barthélémy-n me mosbesim. Ai duhet ta dinte se këmbëngulja e tij për të zbatuar rregulloret fjalë për fjalë dhe njohuria e tij e pakundërshtueshme për tekstet ligjore i kishin siguruar një armiqtësi të menjëhershme nga vizitorët. I rendiste automatikisht në kategorinë e armiqve që duhej t'u ruhej. Meqë Barthélémy kishte specifikuar gjatë prenotimit të takimit se donte të diskutonte për “pasuri të paluajtshme,” dhe në veçanti për shtëpinë mes dunave, Van Drogenbos ishte edhe më shumë në gatishmëri.

Kjo shtëpi kishte qenë objekt i shumë përpjekjeve. Në çdo tentativë, Van Drogenbos përgatiste një dosje ku shënonte referencat e rregulloreve, shpesh të harruara, që i lejonin të shpëtonte pronën nga kërcënimet e zgjerimit të ndërtimit. Më pas, shkonte personalisht për ta dorëzuar këtë dosje në agjenci. Ai nuk e fshihte kënaqësinë që ndjente kur shihte tronditjen që e shkaktonte hyrja e tij te punonjësit, të cilët menjëherë zhdukeshin pas dosjeve të tyre ose ekraneve të kompjuterëve.

Promotori nuk kishte asnjë zgjidhje tjetër përveçse t'ia kalonte dosjen avokatëve, të cilët, pavarësisht zellit dhe njohurive të tyre të thella mbi labirintet legjislative, duhej të dorëzoheshin gjithmonë para fuqisë juridike të kundërshtimit. Kjo “lojë e vogël” kishte vazhduar për vite me radhë. Agjencia kishte hequr dorë nga projekti i saj dhe, në një përpjekje të dëshpëruar, e kishte nxjerrë shtëpinë me çati të kuqe në shitje. E ofronte si opsion të fundit për klientët. Pa asnjë iluzion, kjo pronë ishte bërë e pashitshme: askush nuk do ta blinte një gërmadhë të tillë. Van Drogenbos e kishte kthyer çështjen në një betejë personale që nga koha kur, duke shkelur angazhimet dhe premtimet, ishin ndërtuar pallate gjigante në “Westhoek”-un e tij, një rezervat natyror nga i cili shpendët ishin larguar, duke u frikësuar nga muret e ftohta që kishin zëvendësuar valët e dunave. Në muret e zyrës së tij, burri i madh kishte varur akuarelet që gjyshi i tij kishte sjellë nga shëtitjet midis Coxyde dhe Bray-Dunes, ku shtrihej rezervati. Edhe sot, ai njihte emrat e shpendëve që dikur ndalonin atje, duke gjetur strehim në bimësinë e dunave dhe

duke pirë ujë nga pellgjet e freskëta. Shpesh i recitonte për vete këta emra të bukur, që tingëllonin si këngë në frymëmarrjen e gjyshit të tij, aromatizuar me birrë të ëmbël dhe karkaleca gri, të cilat gjyshi i qëronte për djalin e vogël. Van Drogenbos i ri kishte zgjedhur të studionte drejtësi në Universitetin e Louvain-it, që atëherë ishte ende frankofon. Orator i shkëlqyer dhe bilingual perfekt, ai mund të kishte bërë karrierë në avokaturë. Megjithatë, kishte preferuar të specializohej në urbanizëm dhe mjedis. Mungesa e klientelës së mjaftueshme në Saint-Idesbald nuk i kishte mundësuar të hapte një zyrë të specializuar, ndaj kishte pranuar një punë në administratën komunale, duke ndjekur kështu gjurmët e gjyshit të tij, i cili kishte kaluar gjysmëshekull duke mbrojtur, dashur dhe vëzhguar plazhet dhe dunat që kishte në kujdes. Ishte pikërisht kur makineritë ndërtimore filluan të hapnin themelet e ndërtesave të para që gjyshi kishte ndërruar jetë. A kishte vdekur nga mërzia? I shkatërruar nga shkatërrimet e dunave? Van Drogenbos ishte i bindur që po.

Një ushtri e frikshme luftëtarësh virtualë rrethonte zyrtarin. Ato rreshtoheshin në raftet e bibliotekës së tij, ngjiteshin në parvazet e dritareve dhe rrëshqisnin në dysheme. Van Drogenbos ishte komandanti suprem i këtyre librave të ngjeshur me jurisprudencë dhe rregullore, të cilat ai i njihte përmendësh nga përdorimi i vazhdueshëm i kësaj morie artikujsh, parimesh dhe vendimesh që kurrë nuk e kishin tradhtuar. Nëse ndonjëherë koleksioni i tij nuk i ofronte armët e duhura, ai kërkonte në thesaret që mbushnin tre dollapë metalikë. Ky arkiv, i ndërtuar

ndër vite, i ofronte referenca për të gjitha librat e Bibliotekës Mbretërore. Sa herë që një projekt ndërtimi paraqiste një kërcënim të ri, më të sofistikuar dhe kompleks, ai konsultonte arkivin e tij dhe, i armatosur me referenca, merrte trenin për në Bruksel.

Gjatë udhëtimeve, me ballin e mbështetur në xham, ai dashuronte të meditojë duke parë peizazhin që kalonte përpara syve të tij. Ai kishte adoptuar këtë qëndrim kur ishte student dhe kur rishikonte lëndët për të cilat do të pyetej. Freskia e xhamit, ritmi i çuditshëm i peizazhit që kalonte (dhe fryma që i jepte pistoleta, një panine e mbushur me sallatë krabash dhe hudhër, të cilën sapo e kishte gëlltitur), e izolonte nga bota e jashtme dhe i mundësonte një përqendrim të plotë. Sot, kur Van Drogenbos duhej të shkonte në Bruksel, ai vazhdonte të përdorte trenin. I rehatshëm në cepin pranë dritares, ai krijonte përshtypjen tek shokët e udhëtimit se ishte duke dremitur ose duke ëndërruar. Në të vërtetë, i përsoste argumentet e tij, zhvillonte strategji dhe taktika, si një lojtar shahu që parashikon çdo lëvizje të mundshme.

Kur zbriste në platformë, ai kishte përfunduar pjesën më të madhe të punës së tij. I mbetej vetëm të vërtetonte vlefshmërinë juridike të argumenteve të tij në një nga voluminet pluhur që punonjësi i Bibliotekës Mbretërore do t'ia sillte në sallën e leximit. Van Drogenbos hapte volumet e rënda, shfletonte artikujt, kontrollonte referencën në fletën e tij, bënte shënime, mendonte, mbyllte librin dhe buzëqeshte me perspektivën e një tjetër fitoreje të së drejtës kundër spekulimeve.

Ah! Kënaqësia e qetë që i dhuronte kthimi, gjatë të cilit, i përkundur nga lëkundjet e rregullta të vagonit, ai dremiste në lumturinë e aromave të majonezës me proshutë, patateve të skuqura, dhe duhanit të ftohtë të ngjitura pas stolave prej skaish. Punonjësi i agjencisë që i kishte treguar të gjitha këto Barthélémy-t kishte preferuar të mos merrte pjesë në takim.

"E dini, ai nuk na vlerëson shumë", kishte psherëtirë me një lodhje të frikshme që e zgjonte kujtimi i përleshjeve të vjetra me ngrënësin e sanduiçeve me salcë.

I mësuar nga bredhjet e tij të natës me personazhe të larmishëm, Barthélémy, përkundrazi, mezi priste ta takonte këtë. Një anekdotë e veçantë e mahniste: Van Drogenbos kishte zhvilluar një pasion për qentë husky, shtatë prej të cilëve i stërviste me një entuziazëm të barabartë ose edhe më të madh sesa përpjekjet e tij për t'i parandaluar mashtrimet e pasurive të patundshme. Çdo ditë, në baticën e ulët, ai shihej duke i lëshuar të vraponin qentë e tij, të tërhequr nga një mjet i ndërtuar nga ai vetë: një "slitë për rërën e fortë", siç e kishte quajtur. Profesori e kishte vendosur: do ta bënte këtë funksionar të fliste për hobi-n e tij. Ai nuk u zhgënjye: burri ia vlente!

Van Drogenbos e ftoi Barthélémy-n të zinte vend. I rehatshëm pas tryezës së tij të ngarkuar, i rrethuar nga një përzierje shumëngjyrëshe jastëkësh dhe shallash që kishte ngjeshur në një karrige klubi, krejtësisht të papërshtatshme për një administratë, ai shënoi me një lëvizje të sanduiçit një nga karriget përballë tij. Barthélémy largoi atë që pengonte vendin: dosje, klasifikues, formularë, disa fletë shumëngjyrëshe, një

kuti të boshatisur të picës, dhe i vendosi të gjitha mbi dysHEME.

• "Po, po. Vendorsni të gjithë atë rrëmujë në tokë!," dëgjoi ai, ndërsa fshinte disa thërime pice nga kutia e picës me një pecetë letre. "Shumë mirë. Kjo do të më detyrojë të bëj pak rregull. Më vonë..."

Barthélémy mendoj se shtrirja, e mjegullt dhe e pafundme, e këtij "më vonë" duhet të shpjegonte përmasat e rrëmujës. Ai u ul.

- "Kam ndërmend të vendosem në Saint-Idesbald dhe jam në kërkim të një shtëpie."

- "Ide e shkëlqyer! Ju jeni artist? Është një vend ideal për artistët. Kemi tashmë piktorë, skulptorë..."

Van Drogenbos përdori "ne", sikur, pronar i fshatit, pranonte të mirëpriste të ftuarit e përzgjedhur me kujdes nga ai vetë. Barthélémy nuk mundi ta ndalonte buzëqeshjen. Burri i pëlqente, po ashtu si edhe perspektiva e papritur për ta bindur këtë figurë të fuqishme, pa miratimin e të cilit ai nuk mund ta blinte kurrë vilën.

... "Por sa i përket blerjes së një shtëpie, nuk shoh se si mund t'ju ndihmoj."

Fjalitë e tij përshkohen nga një humor i errët dhe plotësojnë portretin e një karakteri të veçantë.

Në një shpërthim të fundit mosbesimi, Van Drogenbos u përkul me gjithë peshën e trupit mbi tryezë dhe ia nguli sytë Barthélémy-t:

• "Por, më thuaj... Shpresoj që ti nuk je arma e tyre sekrete, kali i tyre i Trojës, që nuk të kanë dërguar tek unë për ta qetësuar mosbesimin tim!"

Barthélémy e siguroi. Ai e donte atë shtëpi për përdorim ekskluziv dhe personal. Nuk kishte ardhur për

t'u përfshirë në ndonjë spekulim mbi pasuritë e patundshme, për të cilin nuk kishte as dëshirë, as kohë, as nevojë të angazhohej. Ajo që i duhej ishte një shtëpi mjaftueshëm e madhe, ku mund të tërhiqej dhe të shkruante. Kërkesa e tij e vetme ishte pamja nga deti, horizonti, retë.

- "Pas njëzet e pesë viteve të kushtuara – ose më mirë të them të sakrifikuara – mësimdhënies, kam arritur në një ndjenjë të pandreqshme urrejtjeje. Imagjinoni një ndjenjë absolute, pa kompromis, pa kthim mbrapa. Të papërmbajtshme. Urrejtja që kam zhvilluar ndaj nxënësve të mi, lindi pesë vite më parë." Van Drogenbos e shikonte me vëmendje Barthélémy-n. Ai kishte ndaluar së përtypuri, si për të mos lejuar asgjë ta shpërqendronte.

- "Gjatë këtyre pesë viteve të fundit, kjo vetëm sa është përkeqësuar. Unë isha caktuar, nga nuk e di çfarë absurditeti administrativ, në një Institut të Arsimit të Specializuar. Në realitet, një burg ku asgjë nuk ndan të burgosurit nga rojet. Asgjë nuk e mbron një mësues, ai është dorëzuar duar e këmbë i lidhur para turmës së nxënësve. Pesë ditë në javë, me frikën në bark. Panik, deri në atë pikë sa të vjellësh çdo mëngjes! Pastaj, netët. Netët..."

Barthélémy heshti. Mori frymë. A ishte vëmendja e Van Drogenbos-it që e inkurajonte të hapte shpirtin? Apo mirësia që ai ndjente gradualisht të rrezatohej nga ky burrë i madh? Një lloj parandjenje që e çonte të mendonte se askush nuk e kishte dëgjuar ndonjëherë si ky Gargantua që ngushëllohej, duke mbushur barkun dhe duke mbrojtur një kodër rëre të gllabëruar nga deti dhe të kërcënuar nga lakmia?

• "Rrallëkush e di çfarë përfaqëson një natë pagjumësie. Ndërgjegjja që refuzon të dorëzohet për t'u qetësuar. Sulmet e ankthit nuk të lënë asnjë rrugëdalje përveçse të ngrihesh. Dhe pagjumësiu, pastaj, ndan veten midis nevojës për të fjetur me çdo kusht dhe frikës që ndjen nga sulmet e ardhshme të ankthit. Zgjimi bëhet i përhershëm. Nata e ardhshme, një tjetër pagjumësi. Ju e dini, që të gjithë flenë këtë natë të dytë. Përveç jush. Ju jeni një si rojtari fari, i rrethuar nga oqeani i qetë, duke vëzhguar anijet dhe stuhitë, duke iu frikësuar mbytyjeve që mund të shkaktojnë mungesa e vigjilencës suaj. Atëherë, një shtysë. Qëndroni zgjuar! Ju e dini që natën e ardhshme, dhe atë pas saj, nuk do të flini..."

Van Drogenbos nuk e ndërpriste. Ai vazhdonte të dëgjonte me sy, fytyrë dhe qëndrim, duke shfaqur atë empati që vetëm shpirtrat bujarë mund ta japin bujarisht.

• "Një natë, nuk e duroja dot më të isha i mbyllur në këtë ankth. Atëherë dola. Eca nëpër qytet. Pastaj fillova ta përsëris çdo natë. Çdo natë bredhja nëpër rrugët e Brukselit. Dhe fundjavave, shkruaja tregimet e takimeve që bëja. Kjo u bë një libër i pakategorizueshëm, një lloj udhëzuesi për bredharakët e natës."

Ai nxori nga xhepi i xhaketes një kopje të librit Bruxelles : Enfers & Endroits, u përkuq drejt tryezës së rrëmujshme dhe e vendosi mbi një grumbull dosjesh.

Van Drogenbos e shfletoi, ndërsa Barthélémy vazhdoi:

• "Netët i kaloja duke ecur nga frika që kisha! Frikë deri në atë pikë sa të mos guxoja t'i mbyllja sytë. Kisha frikë prej tyre, nxënësve! Fëmijët më tmerrnin.

Edhe fjala ‘fëmijë’ për mua u bë një fjalë dhune. Mendoj se mbijetova falë këtyre bredhjeve të natës. Nëse do të kisha qëndruar shtrirë duke pritur gjumin, duke lënë ankthin të më gërryente, me siguri do të isha vetëvrarë. Kjo perspektivë as që më shqetësonte. E konsideroja si një zgjidhje normale, një pasojë logjike e trajektores sime. E përmend këtë në libër, por, mbi të gjitha, tregoj për ata që takova. Ishte falë tyre që mbijetova. Por jo vetëm..."

Barthélémy e la fjalinë pezull.

"Jo vetëm?"

"Edhe falë qiejve të Veriut."

Një heshtje e re. Barthélémy vëzhgonte burrin e madh. Një vizitor i pavëmendshëm që do të kishte hapur derën dhe do t'i kishte zënë në befasi, ballë për ballë, të ndarë nga një tryezë e rrëmujshme me ushqime dhe klasifikues, do të ishte intriguar nga heshtja e tyre. Asnjëri prej tyre nuk kishte ngutje për ta përfunduar këtë bisedë të parë. Të dy ndjenë, në çastin e saktë kur Barthélémy përmendi hirin e qiejve të Veriut, se besimi që po vendosej midis tyre, nuk kishte më nevojë për zhurmën e fjalëve. Rasti ishte i qartë, ndërsa lindte një lloj afeksioni i ndrojtur dhe i heshtur midis profesorit të ndrojtur dhe funksionarit të trashë komunal, të apasionuar pas qenve të slittës, të cilët i mbante për gara në buzë të valëve.

Van Drogenbos i buzëqeshi Barthélémy-së për ta inkurajuar të vazhdonte.

– Çdo të shtunë dhe të diel, vija këtu, në Saint-Idesbald. Ulesha mbi një dunë, i mbrojtur nga era, dhe vështroja qiellin. Ndonjëherë bëja fotografi dhe, kur kthehesha në Bruksel, përpiquesha ta pikturoja atë

plotësi, atë qetësi që mund ta ndieja vetëm i shtrirë mbi rërë, me sytë drejt qiellit. E përthithja atë qiell, sikur do të bëja një rezervë për të mbijetuar. Për të mbijetuar pesë ditët kur nuk mund ta shihja. Për të duruar t'i gjitha orët para bishave. Pa qiejt, nuk do të kisha mbijetuar përballë kaq shumë frike dhe urrejtjeje. Ju më kuptoni...

Van Drogenbos, sigurisht, e kuptonte.

– Dhe pastaj erdhi suksezi. Dhe më shumë se kaq, liria që suksezi më dha. Barthélémy tregoi për vitin e tij sabatik, për botimin e udhëzuesit të tij, për botimet e njëpasnjëshme dhe për pasurinë që një kompani televizive i ofroi për të drejtat e bestseller-it, për ta kthyer atë në një seri reality show që shpërtheu shikueshmërinë.

– Konkurrentët braktisen në labirintet që kam përshkruar: korridoret e metrosë, sallat e pritjes, oborret e pasme të bareve të ndotura, kanalizimet. Ai ose ajo që mbijeton më gjatë, fiton çmimin e madh. Kamerat vendosen në çdo vend "kyç" dhe çdo konkurrent pajiset me një minikamerë për t'i takuar të pastrehët, të droguarit në krizë, të pagjumët. Në këtë mënyrë, munda t'i shpëtoj barbarizmit të fëmijëve. Në fakt, ishte më mirë që u largova. Nuk mund ta imagjinoni se çfarë më kishte shtyrë ta mendoja një urrejtje të tillë. Sot, i dalë në pension para kohe, kam burime të mjaftueshme për ta blerë këtë shtëpi, të cilën e kam rezervuar për përdorim ekskluziv dhe për realizimin e një pune, le të themi... më personale. Kam dhjetëra kuti me shënime, projekte, dorëshkrime që dua t'i vë në rregull, për t'i kthyer në një lloj vepre-testament. A e njihni konceptin e romanit total?

Van Drogenbos tundi kokën në mënyrë mohuese.

– Një vepër ku të gjitha veprat do ta gjenin vendin e tyre, të gjitha aspiratat që keni prekur, por nuk i keni realizuar kurrë. Diçka e tillë.

– A mund ta krahasoj projektin tuaj me atë që po përpiqem ta realizoj këtu: të shpëtoj një dunë? Kokëfortësinë për ta ruajtur të paprekur përgjithmonë, këtë tërbim që më mban në këmbë, pavarësisht talljeve, kurtheve dhe kërcënimeve? A nuk është diçka e ngjashme? Të rehabilitosh atë që të ka mbajtur gjallë gjatë natës? T’i paguash borxhin natës?

Barthélémy u ngrit nga karrigia. Ai shkoi drejt dritares dhe tregoi rezet e reve që kalonin me erën:

– Duna që ju po mbroni me çdo kusht... Ky projekt është duna ime, në të vërtetë. Deri më tani, ajo gjithmonë më ka shpëtuar. Van Drogenbos u ngrit dhe ai. Me një lëvizje teatrale, ai kaloi përreth tavolinës, shkoi drejt dritares, qëndroi drejt dhe i zgjati dorën Barthélémy-së.

– Mendoj se po ju kuptoj. Por mbi të gjitha, e vlerësoj: si atë që doni të ndërmerreni, ashtu edhe faktin që pikërisht këtu dëshironi ta realizoni.

Me një solemnitet të ngjashëm me atë të një zyrtari që feston ritualin e një martese, ai shtoi, si një ambasador sovran i qiellit të veriut:

– Saint-Idesbald është i lumtur t’ju urojë mirëseardhjen!

Dy burrat qëndruan sy më sy, duke shtrënguar duart si për të lejuar të kalonte mes tyre ajo rrjedhë emocionesh dhe angazhimesh që vulosin paktet e zemrës. Kështu, Barthélémy u shpall pronar i shtëpisë, pa paguar ende asgjë dhe pa firmosur asgjë.

Ishte gjithashtu nga kjo kontratë besimi reciprok ndërmjet të dy burrave, e përfunduar duke prekur duart në stilin e tregtarëve të bagëtive, që ai kuptoi se kishte një aleat aty.

Por mbi të gjitha, nga ky ceremonial i improvizuar lindi miqësia e pandashme që lidhte profesorin melankolik me funksionarin obez. Aktet administrative që do të duhej t'i plotësonte përpara noterit me drejtorin e agjencisë nuk do të ishin më veçse formalitete.

Barthélémy nuk u përmbajt që të fishkëllente në tramvajin që po e kthente në hotelin e tij, nga ku telefonoi agjencinë dhe caktoi takimet për të përfunduar formalitetet zyrtare sa më shpejt të ishte e mundur. Van Drogenbos, nga ana e tij, mbylli derën e zyrës dhe u ul sërish në kolltukun e tij të rehatshëm, duke buzëqeshur nga gëzimi që i kishte dhuruar vizitori i tij. Ai hapi një nga sirtarët dhe nxori një tjetër kuti biskotash. "Family pack," njoftonte ambalazhi i ngjyrosur. Pasi u ngop përkohësisht, u kthye në shtëpi. Kur hapi derën e qenishtes, huskyt, të emocionuar nga ideja e një shëtitjeje, filluan të kërcejnë rreth tij plot gëzim. Ai i hipi në furgonin e tij dhe i çoi deri te kabina e plazhit, ku mbante kuistaksin e tij të modifikuar si sajë. E nxori nga kabina dhe i lidhi qentë. U vendos në këmbë në pjesën e përparme të mjetit, ngriti kamxhikun dhe nisi qerret drejt Dunkerque-s, ku në largësi shiheshin siluetat e kantierëve detarë.

KAPITULLI 6

Që nga ai takim, ish-profesori dhe zyrtari i urbanistikës nuk lanë të kalonte asnjë ditë pa u parë sërish. Barthélémy vinte për ta marrë Van Drogenbos rreth mesditës. E dinte që në atë orë, pavarësisht biskotave dhe ushqimeve të vogla që kishte ngrënë, uria fillonte ta mundojë burrin e shëndoshë. Barthélémy hynte në rrëmujën e zyrës. Van Drogenbos grumbullonte me nxitim disa dokumente, mbyllte dollapët metalikë, fshinte thërrimet nga tavolina për t'i shpërndarë në dysheme dhe, në të njëjtin lëvizje, mbyllte në një sirtar kutinë e biskotave të hapura. Pastaj të dy dilnin nga Bashkia dhe nisnin një shëtitje të gjatë përgjatë digës, duke biseduar dhe zgjedhur restorantin ku do të hanin drekë. Ata krahasonin dhe komentonin me pasion menutë e ekspozuara përballë detit. Pasi vendosnin për restorantin, hynin brenda dhe porosisnin peshk ose midhje me patate të skuqura, të shoqëruara nga gëzimi i një vere të bardhë. Data e caktuar për nënshkrimin para noterit po afrohej. Disa ditë më parë, Van Drogenbos telefonoi në hotel dhe i kërkoi Barthélémy-t të takohej me të para Bashkisë. "Menjëherë!" shtoi ai me shaka. Ishte një nga ato të shtuna të mrekullueshme, kur era, sikur të kishte kujdes për bukurinë e gjërave, pastronte qiellin dhe e ngjyroshte atë përsëri në blu, ndërsa dielli ngrohte mëngjesin e freskët. Van Drogenbos po priste me padurim para portës, duke tundur në dorë një çelës që e lëkundti sapo pa mikun e tij, për ta shfaqur padurimin dhe për t'i kërkuar të shpejtonte. Sapo Barthélémy iu afrua, ai e kapi për krah, hapi derën masive dhe e çoi

nëpër shkallët prej mermeri. Me një nga çelësat, më të madhin, ai hapi një krah të derës së veshur me mbushje të sallës së Këshillit. Mbi tavolinën e gjatë kishte shtruar një hartë të shtabit gjeneral, të verdhëruar dhe me pluhur, e cila ishte e grisur në disa vende dhe mbajtur në vend me disa libra të rëndë të vendosur në çdo cep.

– Atëherë, Van Drogenbos, keni zbuluar ndonjë pergamenë në një papafingo sekrete të bashkisë? – u tall Barthélémy.

– Kjo është një hartë nga lufta e fundit. E shtabit gjeneral gjerman. Ai tregoi me gisht një katror tre ose katër centimetra të vizatuar me laps të kuq.

– Dhe ja ku është vendndodhja e vilës suaj!

Barthélémy u afrua dhe identifikoi vendin përballë detit. Van Drogenbos vazhdoi:

– Këtu janë kufijtë e tokës, vendndodhja e shtëpisë.

Dhe, këtu, me bojë blu, ky vijëzim me pika...

Gishti i tij u zhvendos dhe u ndal në një tjetër vend, gjithashtu i shënuar, në skajin verior të tokës. Van Drogenbos nxori nga xhepi i xhakëtës një lupë të denjë për Sherlock Holmes dhe ia dha Barthélémy-t, i cili filloi ta shqyrtonte me kujdes. Një gjashtëkëndësh shtrihej midis shtëpisë dhe vijës së detit, në nivelet e dunës së rërës.

– Çfarë është? – pyeti Barthélémy.

Përgjigjija u vonua. Van Drogenbos po e mbante pezull momentin.

Pastaj, duke ngritur gishtin, më në fund tha:

– Një bunker!

– Gjermanët kishin planifikuar të ndërtonin një bunker aq afër shtëpisë?

- Jo vetëm që e kishin planifikuar, por e ndërtuan. Dhe bunker i ekzistonte ende.
- Isha i bindur që bunkerët ishin shkatërruar prej vitesh.
- Ky i ka shpëtuar, ishte i fshehur në dunë. I padukshëm. Sot në mëngjes shkova ta verifikoj saktësinë e hartës që e gjeta mbrëmë. Fatmirësisht mora një lopatë me vete. Arrita ta zbuloja një nga hyrjet, mjaftueshëm të madhe sa të mund të futesha brenda. Ju siguroj. Bunker i është aty. Dhe është i paprekur!
- E pabesueshme!
- Do të thosha edhe më shumë... Është e pabesueshme!
- Dupont dhe Dupond shkëmbyen një vështrim. Të dy mezi prisnin të shkonin në vendngjarje.
- Hajdeni, Barthélémy. Do t'ju tregoj.
- Agjencia dhe gjithë ata avokatët e rinj do ta pësojnë keq!
- Po. Po. Ju do të blini dy shtëpi për çmimin e njëres! Ah! Ah! Ah!
- Dhe ai qeshi. Dhe ia plasi gazit. Dhe fërko i duart nga gëzimi. Sapo arritën në truall, burri i shëndoshë u ngjiti në dunë me një shkathtësi befasuese. U ndal në një copë druri që kishte ngulur në rërë.
- Këtu ka një hyrje. Por jam i bindur se një korridor nëntokësor lidh shtëpinë me bunkerët. Që nga vitet '50, shumica e bunkerëve përgjatë bregdetit ishin shkatërruar me ekskavatorë dhe eksplozivë. Disa aksidente, veçanërisht fëmijë të plagosur nga armët e gjetura në to, përshpejtuan shkatërrimin sistematik të mbetjeve të ish-linjës mbrojtëse të drejtuar nga Anglia.

Bunkeri i Barthélémy-t i kishte shpëtuar shkatërrimit: ai nuk ishte i shënuar në asnjë nga hartat e përdorura nga ndërtuesit. Për këtë arsye as vetë Van Drogenbos nuk e kishte njohur më parë, deri sa e zbuloi këtë hartë të shtabit gjerman të shënuar me laps. Arkitekti e kishte projektuar të futur në dunë për ta shmangur zbulimin nga aviacioni aleat. Pas Çlirimit, era e kishte mbuluar plotësisht me rërë. Tani ai shkrihej me peizazhin përreth.

– Ky është një nga më të mëdhenjtë e ndërtuar në plazhet tona, – shpjegoi Van Drogenbos, duke pastruar një hyrje të blinduar, nga e cila u futën brenda. Një shkallë i çoi në një dhomë të madhe me tavan të lartë. Pasi sytë iu përshtatën errësirës, ata dalluan rafte bosh në mur.

– Oficeri që ka vizatuar planet, duhet të ketë qenë nostalgjik i linjës Maginot. Një i çmendur! Arrita të shihja projektin fillestar të kapur pas hartës dhe dosjen me detajet teknike. Ai kishte planifikuar një kishëz, një pishinë të furnizuar me ujë deti, disa dhoma dhe, siç shihni...

Van Drogenbos tregoi me gisht hapësirën nga ku kishin hyrë.

– ... kjo dhomë, më e madhja, ishte planifikuar si bibliotekë me pamje nga deti. Fatkeqësisht, ai nuk arriti ta realizonte të gjithë projektin. Pastaj, me një ton të ekzagjeruar ironik, Van Drogenbos shprehu një keqardhje të rreme për mikun e tij:

– Barthélémy, nuk do të kesh as kishëz dhe as pishinë.

Ditën e nënshkrimit të aktit, noteri dhe drejtori i agjencisë mezi arritën të fshehin kënaqësinë e tyre që më në fund po shpëtonin nga vila "e pashitshme". Ndërsa Barthélémy mbeti serioz dhe i qetë. Ai e dinte se ajo që kishte blerë nuk i përkiste botës tregtare të pasurive të paluajtshme. E ndiente në intuitën e tij: këtu, në këtë fshat të kthyer drejt Detit të Veriut, ai do ta mbyllte një cikël të zymtë të ekzistencës së tij. Shpresonte se po hynte sërish në atë të jetës. Rrotulloi kapakun e stilolapsit të artë dhe ia ktheu noterit.

KAPITULLI 7

Barthélémy bëri marrëveshje të fshehta me ndërtuesin e tij për ta rikthyer bunkerinin në gjendje funksionale njëkohësisht me shtëpinë. Ai bëri që dritarja me pamje nga deti të zgjerohej dhe një pjesë e dunës të pastrohej për të liruar pamjen. Pikërisht aty vendosi tryezën e tij të shkrimit, një tabelë shkolle dhe të gjitha arkivat që i kishte sjellë nga Brukseli. E organizoi kalendarin e punimeve në mënyrë që biblioteka e bunkerinit të ishte gati në fillim të shtatorit. “Për fillimin e vitit shkollor,” nuk mundi të mos mendojë. Afatet u respektuan. Gjatë punimeve, Barthélémy filloi të shkruante përsëri.

Telefoni botuesin e tij për t’i komunikuar vendimin e tij për të punuar në një vëllim të dytë të Udhëzuesit, bazuar në të gjitha shënimet që nuk ishin shfrytëzuar në të parin. Për këtë libër të ri, ai do të zgjidhte një titull me një shkronjë që nuk gjendet në alfabet: @-ja e postës elektronike. Mendonte për @libis, si të gjithë alibitë pas të cilëve ishte fshehur.

Ose ndoshta, @léas?

Shtëpia botuese ishte e lumtur të rinovonte kontratën.

Nga të gjitha arkivat e netëve të tij pa gjumë,

Barthélémy filloi të skiconte një vepër që përziante stile dhe zhanre. Njëkohësisht fiction, kronikë, poezi dhe ditar, libri duhej të ishte i tillë që mund të hapej në çdo faqe, në çdo fjali, dhe lexuesi do të mund të hynte në të sikur në një peizazh të njohur. Për ta ndihmuar, libri do të ilustruhej me fotografi, vizatime, skica.

Barthélémy mendoi të shtonte tinguj, zëra, zhurma që

mund të dëgjoreshin përmes një minidisku, për të cilin ai tashmë kishte përcaktuar sekuencat.

Oh! Ai kishte grumbulluar zhurma, britma, rrëmuja, muzikë dhe tinguj të vjedhur nga jeta e natës, kur e përshkonte atë si një profesor i vogël i frikësuar, duke ngritur një mikrofon. Kush do ta kishte besuar, para suksesit të Udhëzuesit, se një libër që nuk ishte as roman, as poezi, as tregime, por një kombinim i të gjithave, do të kishte kaq sukses?

Lexuesi është mësuar me rrëfime të strukturuar në dyqind e pesëdhjetë faqe të ndërtuara sipas rregullave të pandryshueshme të progresionit narrativ. Barthélémy ishte shumë i vetëdijshëm për këtë, ai që kishte dhënë mësim letërsinë.

“@rachnées! Ky është titulli që kërkoja!” – mendoi papritur.

Dy dhoma dhe një sallon do të ishin ngjitur me bibliotekën në bunker. Barthélémy kujtoi përshkrimin që i kishte bërë Van Drogenbos:

“Një zemër e lodhur, e rraskapitur, por e gjallë. Ajo rrah me historinë e saj të vjetër. Është e pathyeshme, dhe megjithatë, është gri si një plak, i përndjekur nga tragjedia e njerëzve, vdekja e të pafajshmëve, makthet e përgjakshme të arkitektit të saj gjerman. Imagjino: një kishëz në zemër të kësaj shpelle betoni. Ishte për t'u ngushëlluar? Për ta përmbajtur pendesën... apo ndoshta fajin?” Tashmë, dy miqtë darkonin në restorantin e hotelit, më afër kantierit të ndërtimit që e vizitonin çdo ditë. Oreksi i funksionarit të komunës zbaviste klientët dhe kënaqte personelin e kuzhinës, të cilët bëheshin gjithnjë e më kreativë në gatime për ta kënaqur këtë klient gazmor.

Ata formonin një çift të çuditshëm: i dobëti dhe i shëndoshi, i gjati dhe i shkurtri, i trishtuari dhe i qeshuri. Marrëveshja mes tyre ishte një lumturi e pastër e një miqësie të sinqertë. Plotësonin njëri-tjetrin në gjithçka, si ato çiftet legjendare që dukeshin sikur i vazhdonin, Don Kishoti dhe Sanço Panço, Laurel dhe Hardy. Ose, për t'iu përshtatur më mirë ngjyrës lokale, Thyl Ulenspiegel dhe Lamme Goedzak.

KAPITULLI 8

Melankolia, megjithatë, nuk e kurseu Barthélémy-n, as në mërgimin e tij në Saint-Idesbald, as në strehën e bunker-bibliotekës ku më në fund ishte vendosur, e as në përqaftimin e ngrohtë të miqësisë. Kur, disa mëngjese, shiritat e diellit çanin horizontin e qiellit si tehe, ai i dorëzohej asaj mpirjeje që e njihte aq mirë dhe që nuk e kishte braktisur kurrë. Në ato çaste, si i mbërthyer në nofullat e një kurthi, ai ndiente se nuk kishte as moshë, as të kaluar, i përpirë nga një trishtim i mprehtë, i pushtuar nga shpërthime hidhërimi. Ky është fati i të gjithë atyre që, në një moment, bëjnë bilancin e një jete pa jetë dhe përpiqen ta përkthejnë atë në një libër, në një pikturë, në një muzikë, me shpresën për ta lënë një gjurmë të përkohshme që do ta lehtësonte barrën. Profesori kishte ruajtur vetëm një tryezë pune, ndryshe nga Brukseli, ku kishte një në çdo dhomë, bodrum apo papafingo, secila e rezervuar për një lloj shkrimi. Atje kishte një tavolinë për mundimet e përditshme – shënimet e leksioneve që detyrohej t'i hartonte, detyrat që sillte nga “gulagu” dhe i korrigjonte. Aty, me bojë të kuqe, shënonte dënimet mbi faqet e zbehta që adoleshentët i dorëzonin, duke lënë pas kërcënime të pashprehura ndërsa largoheshin në fund të orës, duke tundur me tallje trupat e tyre të gjatë e të shkujdesur. Por kishte edhe një hapësirë të shenjtëruar për poezinë – një papafingo me dritë që hynte përmes një dritareje të vogël; një tavolinë të veçantë për romanet, mbi një sipërfaqe druri të papërpunuar, që mund ta anonte si arkitektët.

Dhe, mbi të gjitha, një bodrum ku ai kishte gozhduar në mur një tabelë shkollë të gjetur në një depo mbeturinash.

Në dërrasën e zezë qëndronte ende alfabeti, i pikturuar me shkronja të kaligrafuara midis vijave horizontale. Barthélémy e kishte vendosur atë në këtë bodrum të ndriçuar vetëm me dritë artificiale, ku ndihej era e mykut dhe e verës. Aty ulej, ëndërronte librat që do të shkruante, imagjinonte një penë ari dhe çeliku duke u ngjitur në shkëmbinjtë e bardhë të letrës. Romanet e ëndërruara ishin shndërruar në “Udhërrëfyesin”. Dhe ishte pikërisht nga kjo përvojë, me suksesin e saj të papritur, që ai duhej të vazhdonte veprën e tij. Në bunker, tabela e zezë tani qëndronte përballë bibliotekës ku ishin rreshtuar dorëshkrime, blloqe shënimesh, vizatime, fotografi dhe kaseta të regjistruara. Disa qindra faqe, madje mijëra, nëse përfshiheshin edhe kutitë e dokumenteve ende të pahapura – një bibliotekë skicash, tekstesh të papërfunduara, tregimesh të ndërprera. E gjithë kjo ishte misioni që Barthélémy i kishte dhënë vetes për ta përfunduar. Tabela qëndronte para tij si një qiell i errët ku shkronjat dukeshin si zogj të brishtë. E merrte një copë gize nga një kuti katrore dhe, me një lëvizje të butë të dorës, vazhdim i shikimit dhe shpirtit të tij, kaligrafonte nën alfabetin pedagogjik hapat e punës që duhej të realizonte. Ky ishte projekti i tij, ai që do ta shoqëronte deri në fund të jetës. Një projekt me fjalë të shkruara me gize. Një përpjekje për të vënë rregull në jetën që kishte fshehur pas mijëra fletëve, fjalëve me bojë dhe vizatimeve me laps. Një botë iluzionesh që nuk e kishte braktisur kurrë dhe në të cilën do të përpiqej të krijonte një rend të ri.

A nuk është ky funksioni i kaosit? Të ofrojë një pafundësi rrugësh? Barthélémy zgjodhi disa prej tyre. I skicoi të gjitha të tjerat që i ofroheshin. Ky ishte tani qëllimi i tij: të eksploronte më tej ato territore të panjohura

që kishin shënuar rrugën e tij. E ndiente se kjo ndërmarrje do ta çonte larg dhe thellë, tani që ishte vendosur në shtëpinë dhe bunkerin e tij, përballë qiellit të Veriut. Çdo mëngjes, duke lexuar, shkruar, bërë shënime dhe organizuar, ai ndërtonte një fushëbetejë të gjerë ku, në vend të gjakut, rridhnin litra boje blu, jeshile, të kuqe dhe të zezë, sipas humorit dhe shpirtit të faqeve. Duke rregulluar arkivat e tij, ndodhte të gjente një dorëshkrim romani dhe ta shikonte me një sy kritik. Lexonte disa faqe dhe kujtonte. I lejonte vetes privilegjin të shkatërronte personazhet kur nuk i pëlqenin më ose kur nuk arrinte t'i transformonte. Mund të kthente të ligët në të mirë, barbarët në tolerantë. Një prerogativë hyjnore. Kështu, ai i dorëzohej gjithnjë e më shpesh ëndërrimeve. Moshë e shton melankolinë, i pëshpëriste vetes. Ëndrrat rrjedhin si pena mbi faqe. Udhëtimi përsëritet nga një anë në tjetrën, kthehet një rresht më poshtë, nis përsëri sulmin mbi një tjetër: si një tezgjah që punon pandërprerë. Me një ndryshim: nuk ka model. Nuk ka një vizatim paraprak që parashikon punën e përfunduar. Të gjitha shtigjet janë të hapura, vetëm imagjinata ka frymëmarrjen e duhur për t'i zbuluar ato. Nga dritarja e bunker-it përballë detit, Barthélémy shihte gjithashtu një karvan, më shumë si një rimorkio të vogël, të cilën e kishte bërë ta tërhiqnin deri në skaj të pronës. Aty kishte vendosur telajot që dikur pikturonte në Saint-Idesbald. Qielli i tyre tashmë përballej me mrekullinë e përjetshme të realitetit që i kishte frymëzuar.

KAPITULLI 9

Karvani ishte i orientuar nga veriu, drejt detit. Ulur në tryezën e punës në bunker, Barthélémy mund të shihte, përtej kodrës së dunës, çatinë e saj të rrumbullakët dhe oxhakun që dilte prej andej, duke hedhur në qiell tymnajat e sobës me dru kur ajo ishte ndezur. Në mëngjeset e një melankolie të thellë, kur shkrimi i rëndonte – tepër urrejtje në bojë, tepër turp ose inat – ai ngrihej, vishte çizme gome, hidhte mbi supe një mushama dhe ecte deri atje. E ndizte sobën, pastaj, për t'i lënë kohë ngrohtësisë të mbushte hapësirën, dilte për të ecur sa më afër reve. Sytë e tij thithnin lëvizjet e përkohshme që era krijonte në qiell. Ai i përvetësonte. Në fund të këtyre shëtitjeve mes kërcitjes së rërës dhe guaskave, kthehej në karvan. Soba kishte bërë punën e saj: një aromë tymi ishte përthithur në dru të lagësht të mureve. Një ngrohtësi e mprehtë e ftonte Barthélémy-n që të linte pas dëshpërimin e tij tek shkallët, si një mantel i lagur, të mbyllte derën, të qëndronte përpara molbertit, të shtrinte krahët e tij të gjatë, të mbante një kanavacë me majat e gishtave dhe më pas ta vendoste atë. Përpara se të zhyste veten në udhëtimet e ngjyrave që do të përpiquej t'i shndërronte në dritë, të harmonizuara me valët e heshtura të oqeanit dhe me rrëshqitjet e erës mbi mure, ai përcaktonte kornizën duke përdorur një paspartu të marrë nga një akualet i vjetër. Paradoksale, ky "paspartu" që nuk të çon askund, ironizonte ndonjëherë ai, ndërsa lëvizte këtë dritare iluzore mbi lirin e kanavacës së tendosur, duke e shtyrë me pëllëmbë, duke shpresuar për çfarë? Nuk mund të

kishte zgjedhur një krahasim më të mirë sesa ato seancat e psikanalizës ku shkohet pa bindje, si i tërhequr nga një litar rreth qafës. Por kjo nuk e pengonte të vazhdonte punën e tij. "Yoga"-n e tij të piktorit. I palodhur, ai shkarkonte ankthin. Vetmia, këtu, nuk i rëndonte më. Pikturonte siç të tjerët ngjisin male. Ecën shpejt, edhe një fjalë e shpikur, për të arritur në majë, për të shkuar sa më lart, në mënyrë që gjithçka të zbehet e të zhduket: lodhja e këmbëve, nxehtësia e diellit, djegia e plagëve që t'i çajnë këmbët dhe të shqyejnë përgjatë këtyre shtigjeve të paimagjinueshme të vuajtjes, kur shpatet janë aq të thepisura, kur mbrëmja vonon të vijë dhe sekondat zgjasin shekuj, duke u shembur në ortekë të ngadaltë e të heshtur në rërën e ndritshme të orës së rërës. Disa ditë, si një alpinist i rraskapitur, ai mallkonte majën njëherazi aq të largët dhe aq afër, pa frymë, pranë fundit, aq pranë fundit. Do të kishte dashur t'i jepte fund ngjitjes së tij, të dorëzohej, ndërsa stuhi të rënda frynin retë larg. Ndërprerja e përpjekjes. Ndalimi i krenarisë. Ndërprerja e habitës së vendosjes së një hapi para tjetrit. Çfarë? Këta gishta të ngrirë ende mbahen pas trupit dhe arrijnë ta mbajnë atë mbi faqen e akullit? Gjaku ngurtësohet. Zemra është një diamant i ftohtë. Ka vlerë vetëm për tjetrin që i vë çmimin. Tjetri? Cili tjetër? Barthélémy po delironte. Qeshte me zë të lartë në karvanin e tij. Gjithçka ishte e rreme: shkëlqimi, qeshja. Ai kishte qenë gjithmonë vetëm. Nuk kishte qenë kurrë një tjetër. Asnjëherë. Vetëm deti, atje larg, ishte i vërtetë. Dhe i bukur. Dhe i butë. Që priste Barthélémy-n: "Eja! Afrohu! Hyr në rrotullimin e shkurës, në valën e butë që do të shtrihet

te këmbët e tua! Eci edhe pak! Shiko kreshtën e horizontit që të pret, si një buzë drite! E buzëqeshur. Disa hapa më afër! Vetëm disa hapa, dhe unë do të të marr me vete drejt hapësirës së pafund!" Dhe Barthélémy e linte veten të tunduar nga dëshira vetëvrasëse e depresionit. E shihte veten duke ecur drejt saj. Duke ecur në ujin e saj të gjelbër. Duke ecur më tej. Pa kthyer kokën pas.

"Mjafton të shkosh shumë larg, Barthélémy. Nuk do të ketë më kthim." Gjymtyrët e ngrira. Trupi i akullt. Zemra e lodhur. Uji që të mbyt. Dhe duhet vetëm të lëshosh veten. Thuhet se një korridor i gjatë drite hapet...

Imazhi i malit i erdhi sërish në mendje. Zemra e ngrirë. Jam vetëm mbi kreshtën, tani. Po, zemra e ngrirë. Këmbët e ngrira. Imagjinoj bisturinë që pret gangrenën. Mbeten vetëm cungjet. Shikoni! Ja trofetë e lavdisë së një leprozi qiellor, që zbret i copëtuar në mijëra pjesë nga akullnaja. Djegur nga ngrica. I përvëluar nga i ftohti. Barthélémy u mbyll fort në karvan. Tundimi ishte shumë i madh për të shkuar atje, buzë dallgëve kaq të afërta, për të hequr rrobat dhe për t'i lënë në një grumbull mbi rërën që kërciste, pastaj për të ecur drejt horizontit, për të nisur të notonte, trupi në pezull midis qiellit dhe tokës, të notonte derisa lodhja të mos e lejonte më kthimin, lufta të përfundonte ndërsa dielli portokalli i fryrë do të shpallte ardhjen e ditës së fundit. Atëherë, ai e dinte se ishte braktisur nga engjëjt e mirë. I lënë në mëshirën e vetes. Karvani ose deti. Ky ishte zgjedhja.

Barthélémy zgjodhi të ngjiste tre shkallët e drunjta. Të kthente dorezën. T'i dorëzohej ritualit të mbijetesës: të përgatiste penelat, paletën, të mos e shikonte detin, të sodiste kanavacën në pritje, të përqendrohej, të kërkonte përmasën me kornizën ndarëse. Pastaj të humbiste në pikturë. Ai vizaton mbi hipnozën e kanavacës së tij drejtkëndëshin e përcaktuar rastësisht. Akti i pikturimit për të është si akti i të pirët për një alkoolik, atë që e takonte dikur në endjet e tij të natës. Ai burrë i përhumur, ajo grua e mpirë, që gëlltisin drejtpërdrejt nga gryka verërat e pista të Zanzibarit, që shpresojnë në një shkëndijë, presin një dritë, dritën e tyre të vetme, të varfër, të përkohshme, që do ta ngrohë makinën e vjetër që gulçon në dëshpërim. Një shkëlqim i thjeshtë dhe i varfër, po, por që i përkund si një muzikë. Shumë shpejt, ajo do të bërtasë për mungesën, do të thërrasë për gllënjka të tjera, për alkoolë të tjerë, për shpërthime të tjera të përkohshme, për vullkane të tjerë vdekjeprurës. Barthélémy vështron bishtat e penelave të tij. Njollat e ngjyrave. Punët që e presin. Ai i dorëzohet muzikës. Ah! Kjo piano, që vjen nga larg, nga druri, nga çekiçët dhe nga telat e tendosur e nga llaku, prej të cilit ai dehet më shumë se nga vera. Një nocturne i John Field-it, mikut të tij, binjakut të tij, vëllait të tij irlandez, që, i ndjekur nga melankolia e fushave me torfe, endet mbi tastet e bardha dhe të zeza. Dhe Barthélémy sheh gishtat që bredhin mbi tastet dhe vallëzojnë, si flutura të përkohshme. Çfarë ka mbetur prej nesh, i varfri John Field? Ti i mbytur në birrën e zezë, duke e pasur zili

Chopin-in, që do ta errësonte lavdinë tënde. Dhe unë që hakmarrjes i kam preferuar faljen e frikacakëve. Asnjëherë kanavaca nuk do ta zbulojë sekretin e saj. Vepra ekziston përmes kërkimit të këtij sekreti, jo përmes zbulimit të tij. Ajo vazhdimisht lind pasqyrime të reja, duke i shndërruar ngjyrat e tyre, sikur piktori, i pajisur me një lupë ose një sistem kompleks lentesh, të eksplorojnë më pak modelin përpara syve të tij sesa infinitesimalen e teksturës së saj, të fibrës së saj. Jo, kanavaca ende nuk ia ka zbuluar sekretin e saj. Ende jo. Pavarësisht të gjitha këtyre kloneve që pushtojnë karvanin: reflektimet e dritës mbi një karafë vere, shallët e purpurt në mëngjeset e qiellit, krahët e hapur të librit mbi tryezën blu, rrezet e diellit dhe tapetet shumëngjyrëshe mbi dërrasat e dyshemesë. Ai punon kështu me “kanavaca-bija”, tashmë duke krijuar brezin e tretë të tyre, më abstrakt, më në thelb. Ai zmadhohet mbi disa faqe të librit, mbi një njollë dielli në plazh, mbi një reflektim mbi kristalin: një herë, dy herë, tre herë, derisa arrin në abstraksion, në një absolut të parëndësishëm ku atëherë sheh – të sublimuara, të zbukuruar me dritë dhe imagjinatë, me materie dhe butësi, me iluzione, mish dhe shpirt – vijat e horizontit të rimodeluara, shallët e mëngjesit të rijetësuar në dritë, gjurmët shkumëzuese të anijeve dhe, përtej trajektoreve të tyre, ishujt ku ato drejtohen, hartat që eksplorojnë, polet që i udhëheqin.

KAPITULLI 10

Ato fluturojnë në erë,
të bollshme dhe mishtore,
shallet e agimit.
Varëse leshi të mbushura,
ato shfaqen,
kur në fund të natës,
mbyll
plagë pagjumësia.

Barthélémy mbledh fjalë. Ai përpiket të nxjerrë prej tyre pak poezi, pak muzikë. Ëndërron. Dëgjon erën. Vështron detin. Ndihet i vjetër. Mëshirë për njeriun e lodhur! – mendon. Fuqia për të vdekur e ka braktisur. Po, Barthélémy mendon gjithnjë e më shumë për plakun që po bëhet. Apo për atë që nuk ka pushuar kurrë së qeni? Nuk i ka mbetur nga jeta përveç fjalëve, urrejtjes së vjetër, disa penelave, një kavalet...

Në njollat e bojës të përthithura nga druri i tavolinës, ai deshifron kujtimin e pagjumësive të dikurshme. Pastaj, në vazhdën e fletës ku shtrihen poezitë, ai sodit brazdat e rërës, të njomura nga baticat që kthehen. I kanë mbetur këto fjalë të skicuara në plogështinë e valëve të shpirtit: valë-lotë, valëza, valë të shëmtuara. Barthélémy arratiset në poezi, këtë rrëmujë të papritur të shpirtit. Kap fjalët që kalojnë, i rrëmben për hir të muzikës së tyre, e cila vjen për të mpirë lodhjen e vjeshtës. Jeta e tij përmbahet në një fletë të vetme. Aty ai shpalos tela me gjemba boje blu, vijë pas vije, ndërsa, atje tej, përtej plazhit, dallgët e palodhura të shkumës përplasen mbi dunë.

Fjalët e përkundin në mëngjeset e tij. Ai shënon të parën që i vjen në mendje. Sot, është fjala vdekje. Buzëqesh ndaj tingullit të këtij mo-mort, ashtu si buzëqeshte dikur me fjalën shkrimësi, duke e quajtur me ironi “punën” e tij të të shkruarit. Lufton ende kundër pushtimit të dëshpërimit. Nëse do të kthehej pas, a do ta shihte, të vizatuar në kornizën e dritës, hijen e një engjëlli duke i dhënë një përshëndetje të fundit, pastaj, duke hapur krahët, të ngjitej lart e paprekshme, në poezinë që ai ia atribuon – ashtu siç i atribuon pikturën e tij një anonim të quajtur Anthony Chutley – një trill të pastër të vetvetes, këtij Edmond Morrel-i që ka firmosur Udhërrëfyesin? Mbështet më fort parakrahun mbi tavolinë. Po, është një tavolinë. Po, është dora e tij, me venën e fryrë mbi lëkurën e njollosur nga mosha, e cila zgjat gishtin tregues dhe bymehet kur ai shtyp penën mbi letër. Rifillon lëvrimin e tij të kotë: pena shëtit mbi fletë, përpiqet ta shprehë vizitën e përkohshme të engjëllit. Që ajo të ketë ekzistuar.

Gjurmë drithëruese boje, fërkim i lehtë, mezi i dëgjueshëm, i çelikut mbi teksturën e letrës, një shushurimë që s’e shpërqendron asgjë, përveç, në qiell, një avion i bardhë si shigjetë, ose, në horizont, gjurma e një anijeje metanieri. Sa shumë fjalë. Sa shumë shenja. Duhet mure të tëra për t’i mbajtur, faqe të renditura në biblioteka!

Dhe më shumë akoma: të gjitha këto fletë të mbuluara me fjalë, të lidhura në blloqe me unaza, të grumbulluara në arka, zënë vend në një nga dhomat e bunkerëve. Qindra, mijëra faqe të mbledhura në vëllime, të renditura sipas zhanrit: poezi, tregime,

rrëfenja, trajektore, rrëfime intime... Të gjitha gjurmët e netëve të bredhura, që nuk gjetën vend në Udhërrëfyesin. I strehuar në paqen e Saint-Idesbald-it, Barthélémy mund t'i kushtohet këtyre fjalëve, të nxjerra nga bojerimi i shpirtrave.

Çdo ditë, ai ecte përgjatë plazhit, duke shijuar shtrirjet e gjera të rërës deri dhe përtej kufirit që ndan Belgjikën nga Franca. E linte veten të udhëtonte aq larg sa e çonte ëndërrimi i tij. Kur shëtiste në shoqërinë e Van Drogenbos-it, ai përpiquej t'i shpjegonte atë për të cilën aspironte—Anthony Chutley përtej telajos së tij të vetme në metamorfozë të përhershme, Edmond Morrel përtej fjalëve dhe fjalive—t'u shqiste atyre ndërtimet e imagjinatës që zbulojnë zonat e errëta dhe ndriçojnë, si pishtarë, shpella të kujtesës.

“Ta zhys penën time në gjak dhe në zorrët e trazuara, të gërmoj në çdo kthesë të errët dhe të ngjizur, t'i shqyej ankesat, britmat, lotët që janë fshehur atje; në muret e kafkës, aty ku përplasja është e fortë, në buzë të shpërthimit, tokat dridhen, kontinentet janë gati të shpëputen nga baza e tyre tokësore dhe të hedhin në humnerë shkëmbinj akulli, toke, gëlqereje. Dhe pastaj, kur kam arritur deri në fund, lejoj veten të ngec mes personazheve, të gjithë atyre të zhdukurve të natës, të cilëve u kam dashur të rikthej dinjitetin, t'u rikthej historinë e tyre, të vërtetën e tyre. Që të ndalojnë së qeni fantazma që askush nuk i sheh.” Ata ndalonin, larg rrugës, përpara asaj ndërtese të çuditshme të dizajnuar sipas planeve të një anijeje, që ngrihej drejt

qiellit me tre oxhaqe false. Van Drogenbos kishte kënaqur kureshtjen e tij: në fillim të viteve '30, autoritetet komunale kishin miratuar një projekt të madh ndërtimi. Hotel Normandie ishte ndërtuar me nxitim dhe në një mirëqenie të shkujdesur që mbretëronte në atë kohë. Ai duhej të ishte i pari nga një seri ndërtesash, por mbeti i vetmi. I mbiquajtur nga të gjithë "Paquebhôtel" (Anije-Hotel), pas një periudhe të shkurtër lulëzimi, ai pësoi humbje dhe tani qëndronte i rrënuar, me pjesën e përparme të fundosur në dunë deri në dritaret e sallës së ngrënies. Një relike e një disfate imobiliare, një mbetje e utopive të përparimit të pafund, ai dukej sikur ishte përplasur në rërë dhe priste të zhdukej plotësisht në të.

Një shkallë që imitonte një urë kalimi të një anijeje çonte drejt "dërrasës" së saj. Bari ndodhej në timoneri. Dritarja e madhe ishte thyer nga tullat e vandalëve në kërkim të mbetjeve të shisheve në frigoriferët e shkatërruar. Disa të pastrehë e kishin zënë për pak kohë atë vend, por, të shqetësuar se mos bëhej një strehë për përdoruesit e drogës që mund të shqetësonin pushuesit, autoritetet i kishin dëbuar. Patrullat e policisë i kishin penguar të ktheheshin. Në pritje të një blerësi hipotetik, ndërtesa ishte ruajtur në një gjendje të arsyeshme. Duke u shtrirë mbi bark mbi dunë dhe duke fshirë rërën nga xhamat, Barthélémy kishte mundur të vëzhgonte një mobilim ende të paprishur shumë. Më tej, përtej rreshtit të verdhë të digave të La Panne-s dhe monumentit që përkujtonte ardhjen e mbretit të parë të një vendi të lindur nga një revolucion borgjez, ndërtesat e Westhoek-ut kufizonin pamjen dhe shkatërronin harmoninë me një varg të

shëmtuar arkitektonik. Ky mur prej kubesh betoni dhe çeliku kishte shkatërruar një rezervat natyror që ushqejej nga deti dhe nga spërkatjet e tij, të sjella nga erërat polare, të parfumosura me likene dhe torfe skoceze, duke mbartur ende këngët e balenave që kalonin në kufijtë e botës.

Ishte një betejë që babai i Van Drogenbos-it e kishte humbur. Në vend që të ledhatonte pjerrësitë e mëndafshita të dunave, era tani përplasej mbi xhama të zymtë kafe, mbi ballkone betoni, mbi konturet pa shpirt të ndërtesave të braktisura jashtë sezonit turistik. Të zhdukur ishin gomarët e butë që dikur ecnin me hapin e tyre të qetë mesjetar dhe sodisnin, ëndërrueshëm, pilivesat që fluturonin mbi sipërfaqen e pellgjeve ose lëvizjen e qetë të reve, të cilat dielli dhe drita e bukur e mëngjesit i pasqyronin në pusët e vogla të ujit—gjurmë të përkohshme të shirave të dikurshëm dhe pasqyra të pamëshirshme të pamëshirës së qiellit. Të zhdukur ishin gjithashtu të gjitha llojet e zogjve, veçanërisht kolonitë e mëdha të shtegtarëve që dikur ndalonin për të marrë fuqi në strehën e shkurreve, përpara se, me ardhjen e dritës më të mprehtë, të niseshin përsëri drejt Deltës së Nilit, për t'i shpëtuar acarit të dimrit të afërt. Në kthimin nga shëtitjet e tij, Barthélémy kontrollonte nëse era nuk e kishte zhveshur nga rëra strehën e tij prej betoni; e bërë e dukshme në baticën e ulët nga plazhi, ajo mund të kishte tërhequr kureshtjen e një shëtitësi ose të një fëmije të armatosur me një kovë dhe një lopatë me ngjyra të ndezura, në kërkim të një kasolleje të gatshme për të pritur lojërat e tij. Por ai nuk shihte veçse siluetën e butë të dunës. Në lëvizjen e tyre të pandalshme, era, rëra dhe baticat e kishin mbajtur

deri tani në një lartësi të mjaftueshme. Dhe disa shkurre të përkulura nga fryma e detit formonin një perde bimore përpara dritares së hapur përballë detit. Një hapje tashmë e izoluar nga një xham i trashë, që ndriçonte tryezën e shkrimtarit.

PJESA E DYTË

KAPITULLI 11

Atë mbrëmje në fillim të nëntorit, mbetën disa copëza gri-blu të dritës së ditës që nata do t'i gëlltiste shpejt. Barthélémy ecte i vetëm, i përgjumur nga rrotullimi i detit Ai shpejtoi hapin e tij nën antracitin e një qielli të ngarkuar me shi të akullt. Aq sa kaloi kufirin francez. Rrotat e një jahti me rërë kishin gjurmuar arabeska në rërën e mbushur të baticës. Nga larg ai pa një vijë të errët që i kujtonte një kortezh, burra dhe kafshë bari të përziera së bashku, që tërhiqnin ose mbanin, në varësi të forcës së tyre, çanta, mbathje, valixhe. Karvani zgjati linjat e zeza të statujës industriale të Dunkirkut në një iluzion të syrit. Shkëlqimi i furrave të shpërthimit ngrihej në qiell në intervale të rregullta, si frymëmarrja e një familjeje vullkanesh.

Kortezhi lëvizi në vijë të drejtë. Bartolomeu numëroi pesë pelegrinë. Në krye të tyre ecte një burrë i gjatë, aq i gjatë sa të sugjeronte se shokët e tij ishin fëmijë. Mbante mbi supe një bagazh të rëndë. Të tjerët kishin zgjedhur të tërhiqnin ngarkesën e tyre pas tyre, e cila la një gjurmë të drejtë në rërë.

Çfarë fati i kishte sjellë në plazhet e Flanders? Ata po lëviznin drejt Belgjikës, mes dunave dhe dallgëve. Të shtyrë nga forca e transhumancës, marshimi i tyre i ngadaltë i afroi ata më pranë kufirit.

Barthélémy kishte ndaluar. Ai mendoi për kontrabandën e së kaluarës për të cilën i kishte treguar tragetuesi i Nieuwpoort. Një doganier në pension, ai

plotësoi të ardhurat e tij të pakta dhe luftoi mërzinë duke transportuar këmbësorë nga një breg i grykëderdhjes së Yserit në tjetrin. Një krah i detit që pret bregun në gjysmë të rrugës midis Saint-Idesbald dhe Ostend. Kaluesi quhej Leopold, por të gjithë e njihnin me emrin Karon, një nofkë që ia kishte vënë një nga pasagjerët e tij të rregullt, një profesor latinishteje dhe adhurues i Virgjilit. Një ditë, ai i kishte rrëfyer Van Drogenbos disa episode të një jete plot ulje-ngritje. Fëmijë endacakë, pasagjer i fshehtë në një anije tregtare që ishte nisur nga Anversa drejt Australisë, ai ishte birësuar nga bosku i anijes, një burrë nga La Chaux-de-Fonds, i apasionuar pas bashkatdhetarit të tij, Blaise Cendrars dhe që recitonte përmendësh Les Pâques à New York. Djali u bë shpejt një marinar i pazëvendësueshëm dhe më pas u ngrit në gradën e nëntogerit. Ai kishte vendosur t’ia kushtonte jetën detit, derisa takoi atë që do të bëhej gruaja e tij dhe e bindi të qëndronte në tokë, pikërisht në Nieuport, nga ku ajo ishte me origjinë.

Sot, pa lundrën e Karonit, një barkë desantimi e marrë nga një plazh në Normandi, shëtitësit do të detyroheshin të largoheshin nga bregu dhe të futeshin thellë në tokë deri te ura metalike që lidh të dy brigjet në hyrje të portit të jahteve. Karon siguronte kalimin në këmbim të disa frangave – tani centë – që pasagjerët i linin në një kovë plastike të varur në hundën e barkës. Ai ia kushtonte fundjavat dhe ditët e verës drejtimit të anijes së tij nga një breg në tjetrin të këtij Stiksi flandrez, duke e manovruar mes velierave dhe anijeve të peshkimit, që disa i çonin në largësi për të harruar, e të tjerëve për të gjetur fatin e mirë.

Karoni ndonjëherë i bashkohej edhe shëtitjeve të Barthélémy-t. E zëvendësonte kovën me një tabelë druri ku shkruhej Mbyllur/Gesloten, lidhte litarët e barkës në skelë dhe nisej pas gjurmëve të mikut të tij. Ish-profesori e pëlqente shoqërinë e këtij burri, që në takimin e tyre të parë ishte treguar një bisedues i pandalshëm dhe një rrëfimtari i jashtëzakonshëm. Më së shumti, ai adhuronte të tregonte, duke i stolisur me një poezi të papritur për një burrë me pamje aq të ashpër, mijëra kujtime nga koha kur, pasi kishte lënë marinën tregtare, ishte bërë doganier dhe patrullonte kufirin që ende ndante Francën nga Belgjika. Taksa të larta mbi alkoolin dhe duhanin kishin krijuar spontanisht një brez kontrabandistësh rastësorë. Çdo mbrëmje, ata shiheshin të përkulur nën thasë që ende nxirrnin aromën e baticës dhe të peshkimit të fundit. Të ngarkuar me duhan ose shishe alkooli, siluetat e tyre të zbehta fshiheshin në errësirën e fshatrave të përgjumur, duke ndjekur shtigje të fshehta për t'u takuar me tregtarët e gatshëm në anën tjetër të dunës kufitare. Gjatë këtyre lëvizjeve të heshtura, patrullat e plogështa dhe miopike të doganierëve poetë, veçanërisht ato të udhëhequra nga Karoni, ëndërronin mbi kreshtën e rërës duke pritur agimin. Ishte pikërisht këto histori që Barthélémy kishte në mendje, ndërsa ndalonte për të vëzhguar siluetat që lëviznin në plazh.

Ai rifilloi ecjen e tij. Kur u afrua disa dhjetëra metra nga pelegrinët, dalloj tiparet e udhëheqësit të tyre. Një fytyrë e rëndë, e tendosur nga lodhja, e gdhendur nga një vëmendje e vazhdueshme. Kur ky i fundit kuptoi se Barthélémy po drejtohej drejt tyre, u bëri shenjë shokëve të ndalonin. Secili priti pranë

barrës së tij, duke e shfrytëzuar këtë ndalesë për të shtrirë muskujt e lodhur, për të fryrë në dorezat e leshta një re avulli të ngrohtë, për të rrahur këmbët mbi tokë dhe për të nxitur qarkullimin e gjakut. Barthélémy arriti pranë tyre. Burri u drejtua plotësisht, duke u shpalosur si një tel i gjatë prej hekuri ngaqë ishte jashtëzakonisht i dobët. Barthélémy mund të dallonte tani të tjerët: një grua, një burrë më i ri se udhëheqësi dhe dy djem rreth dhjetë vjeç, dukshëm binjakë. Bagazhet e tyre formonin një rreth përreth tyre: qese plastike blu të vija me të kuqe. Endacakët duhej të kishin mbushur ato qese të mëdha me gjithçka që kishin.

Barthélémy kaloi pranë tyre duke u bërë një përshëndetje të lehtë, ashtu siç do të bënte me këdo tjetër që shëtiste. Të siguruar nga qetësia e tij, ata rifilluan ecjen në drejtim të dunave, të cilat shërbenin si mbështetëse për shkëmbinjtë e lartë të ndërtesave të Westhoek-ut. Barthélémy i ndoqi me sy për një kohë të gjatë. Udhëheqësi mbante kokën nën një kapuç me ngjyra të ndezura që i varej mbi veshë dhe qafë, si kapela e një bariu. Ishte mbështjellë në një mantel të gjerë të errët, të zi ose blu të natës, që i arrinte deri në mes të pulpave dhe nga ai veshje dilnin dy këmbë të gjata të veshura me pantallona kadifeje të verdha dhe çizme Caterpillar, të cilat dikur mund t'i kishin përkitur një muratori apo një piktori, duke qenë të mbuluara me bojë, gëlqere dhe çimento. Pa lidhëse, ato hapeshin si gojë të çara, duke dhënë përshtypjen se këmba po dilte nga një plagë e hapur me çdo hap.

Gruaja ishte mbështjellë në një batanije të bardhë kremoze që e mbulonte nga koka te këmbët si një xhelabë. I riu mbante një kapuç rus (chapka), pjesët

anësore të të cilit i përplaseshin në faqe. Xhupi i tij i fryrë e bënte të dukej si një figurë e rrumbullakosur mbi këmbë të holla si shkopinj. Ndërsa dy fëmijët, të veshur njësoj, e theksonin edhe më shumë binjakësinë e tyre: të njëjtit kapuçë, të njëjtat xhaketa të kuqe, të cilat i bënin edhe më të dukshëm ndërsa ecnin krah për krah. Si të rriturit, edhe ata kishin veshur çizme të mëdha, që dukeshin të pamasë në krahasim me këmbët e tyre të imëta. Po afrohej nata. Re të errëta në veri i bashkonin vijat e horizontit të qiellit dhe detit. Barthélémy u kthye dhe ndoqi nga distanca procesionin, hije të zeza që tashmë po arrinin radhën e parë të ndërtesave. Këta njerëz me siguri kishin ikur nga qendra e refugjatëve në Sangatte. Media kishte folur shumë për fatin e këtyre emigrantëve, të cilëve mërgimi u kalbej nëpër baraka në hyrje të Calais-t ose nën strehë të improvizuara në duna, të cilat ishin quajtur "Xhungla". Ishin të ardhur nga gjithë mjerimi i botës – afganë, kurdë, pakistanezë, marokenë, algjerianë, shqiptarë, sudanezë, senegalezë – të gjithë të ngecur në grykën e Sangatte-s, të bashkuar nga një ëndërr e përbashkët: të kalonin tunelin nën Kanalin e La Manshit, duke rrezikuar jetën për të arritur në Angli. Matanë atij rripi uji, përtej shkëmbinjve të bardhë që mund të shiheshin në ditë të kthjellëta, i priste një vëlla, një baba, një kushëri, një djalë fatlum që tashmë ishte vendosur atje. Ose ndoshta thjesht një iluzion! Por sapo ishte shpallur mbyllja e afërt e qendrës, çmontimi i tendave, pastrimi i gjithçkaje me pompë presioni, sipas një fjalie të neveritshme politike. Shumë refugjatë, nga frika e riatdhesimit të detyruar në vende ku nuk kishin më atdhe, ishin fshehur tashmë në plazhe

përreth ose kishin marrë rrugët. Disa drejt Normandisë, të tjerë drejt lindjes, Belgjikës, Holandës. Barthélémy kishte lexuar dëshmi tronditëse: dollarët e dhënë për të siguruar disa metra katrorë në fundin e një kontejneri pa ajër ose për t'u fshehur në një kamion mes arkave me fruta dhe mish pule, mes pjesëve të mëdha metalike që kundërmonin vaj, yndyrë, naftë dhe të vjella. Por çfarë rëndësie kishte ferri, nëse në fund e priste parajsa? Nëse një filxhan çaji i nxehtë, i ëmbëlsuar me pak mjaltë, do ta ngrohte të mbijetuarin? Fatkeqësisht, me teknikat e reja të zbulimit të emigrantëve të fshehur, shoferët e kamionëve nuk guxonin më t'i merrnin ata me vete. Dhe kështu gjithçka avullohej – ëndrra, shpresa, vëllazëria! Të humbur, dollarët e shpenzuar kot. Të fshirë, iluzionet e një çaji të nxehtë, përqafimi me një të afërm të gjetur përsëri.

Por duhej « të qetësoheshin » popullsitë lokale. Dhe një fjalë, vetëm një, do të shkatërronte gjithçka nesër:

Mbyllur! Një fjalë në gjuhën e vendit të Akademisë dhe të të Drejtave të Njeriut. Të cilës do t'i shtohet Mbyllur! në lingua franca, gjuha e vendit të supozuar të begatisë, ajo e Tregut të Madh që vendoste se çfarë është e mirë dhe e shëndetshme, madje edhe për endacakët e harruar.

Sepse vetëm Tregu është i Madh!

Mbyllur ! Closed !

Çdo version i vulosur me një pikë çuditëse si një shpatë alfabeti e ngritur drejt qiellit.

Mbyllur! Closed !

Dhe për ta bërë edhe më të qartë, do të shembeshin me ngut muret, dyert, dritaret e çdo ndërtese, pasi të ishin

zbrazur më parë nga shtretërit, batanijet, tavolinat prej formike, karriget e lëkundshme, tenxheret dhe shporetët e kuzhinës, pjatat, lugët...

Gjithçka do të merrej, do të çmontohej, do të largohej nën dritat e prozhektorëve të televizioneve të thirrura posaçërisht për këtë rast, reality show i ri, që e gjithë bota të dinte, të shihte dhe të dëgjonte se rruga e Sangatte nuk do të çonte më askund.

Vijë e vdekur !

Utopia do të shuhej.

Ëndrrat për një diku tjetër më të ndritur do të ktheheshin në universin e përrallave.

Mbaroi.

Mbyllur!

Cirkuloni, nuk ka më asgjë për të parë këtu !

Shkoni kërkoni një jetë të denjë diku tjetër !

Megjithatë, ata ishin kaq pranë synimit, ata që një rrugë e gjatë dhe e rrezikshme i kishte çuar në Sangatte.

Por nuk kishin mundur të kalonin kanalin. Jo ende.

Nga mund të kishin ardhur?

Veshjet e tyre vinin nga të gjitha burimet ku mjerimi gjen mënyra për t'u ushqyer, për t'u veshur, për t'u strehuar, për t'u ngrohur. Barthélémy ishte afruar aq pranë këtij humnerë të varfërisë, sa që kurrë nuk kishte mundur të fshinte nga kujtesa mëshirën që i ngjallnin në çdo takim këto hije të leckosura.

Por, pothuajse në fund të arratisjes së tyre, duhej të arratiseshin përsëri!

Përpara se CRS t'i futnin me forcë në autobusë, drejt kufijve, drejt aeroporteve, drejt atyre vendeve që kishin arritur t'i shmangnin për muaj të tërë.

Duhej të zhdukeshin përpara se t'i përzinin me një
goditje krahu drejt ferrit, cilido qoftë ai, nga i cili
kishin shpëtuar.

Nëse nuk arrinin të dilnin nga kurthi i Sangatte,
gjithçka do të duhej të fillonte nga e para.

Drejt çfarëdolloj shprese tjetër.

Ose drejt përjetësisë.

KAPITULLI 12

Janë fikur drejt pallatit të parë. Ata ndoshta po kërkonin një bivuak që do t'i kursente erën therëse të natës. Barthélémy vazhdoi, pastaj ndjeshmëria e tij e palodhshme për të dëbuarit e bëri atë të kthehej prapa dhe të ndiqte gjurmët e tyre. Në rrëzë të një prej ndërtesave të para në breg të detit, Sand en Wind, një derë anësore e mbyllur keq u dha atyre akses në garazh. Ai e shtyu derën.

Kur sytë e tij u përshtatën me errësirën, ai vuri në pah siluetat e gjigantit dhe të gruas, të zënë duke nxjerrë dyshekë dhe çanta gjumi nga bagazhet e tyre, të cilat i shtrinin në dysheme. Disi në njëërën anë, i riu po ndezte dërrasat prej druri në një mangall të improvizuar, me siguri një bllok zjarri i braktisur në një cep që kur u ndërtua ndërtesa. Një flakë u ngrit, kampi u ndez me një dritë portokalli që vezullon. Dukej si një nga ata kromolitografitë e vjetër që përshkruanin një shpellë ku, në epokën e zjarrit, një turmë njerëzore u strehua dhe mbrohej nga nata. Së shpejti dy fëmijët u përkulën në thasët e tyre të gjumit dhe u shtrinë pranë zjarrit. Më pas, gjigandi pa Bartolomeun. Ai u drejtua deri në lartësinë e tij të plotë dhe qëndroi përballë siluetës së profesorit, të përshkruar në portën e ngushtë nga rrezet e fundit të ditës. Më pas ai u afrua dhe ngriti dorën në lartësi. Me një gisht tregues të mbajtur vertikalisht mbi buzët e tij për të ftuar heshtje, ai tregoi me gishtin tjetër fëmijët që ishin gati të flinin. Gjesti kishte për qëllim gjithashtu t'i kërkonte ndërhyrësit të mos tradhtonte praninë e tyre për të impro-kalimtare. Burri, që

supozohej të ishte patriarku i grupit, pëshpëriti:
“Poja!’sta! »

Me refleks, ai kishte folur në rusisht, pa e ditur se profesori kishte mësuar (e madje kishte mësuar!) bazat e gjuhës së Dostojevskit: "Të lutem..." Tre rrokje. Edhe një ftesë edhe një lutje. Por me dinjitetin e të kërkuarit asgjë përtej humanizmit të thjeshtë, krenarinë e të lypurit për asgjë, fjalë që megjithatë përpiqet të hedhë një fije të hollë.

Barthélémy e qetësoi duke shtypur një gisht mbi buzët e tij dhe më pas duke e krehur dorën kundër një reje imagjinare në lartësinë e gjoksit. Këta refugjatë, të ndriçuar nga shkëlqimi i mangallit, të dërmuar nga lodhja, nën mbrojtjen e vetme të hijeve të tyre të projektuara që shumëfishonin siluetat e tyre të lodhura, i kujtonin atij kohën kur ai vetë, netët e dimrit në portin e Brukselit, përpiquej ta lodhë frikën e tij nga tufa në shoqërinë e trandave. Ata u strehuan në kasollet e mëdha të drurit, ku thaheshin specie ekzotike me aromën e vaniljes. Duke ulur fytyrën drejt gjoksit, duke mbyllur qepallat si krahët e një fluturë të filmuar në lëvizje të ngadaltë, burri shprehet për mirënjohjen e tij. - Nuk ke ftohtë këtu? Po fillon të kesh lagështi! Që fëmijët të mos zgjoheshin, kishte pëshpëritur Barthélémy, pa shumë shpresë për t'u kuptuar. Një frymë pyetjeje, për të thënë diçka, për ta bërë të kuptuar se zëri i tij ishte miqësor.

Ai u befasua kur dëgjoji veten të përgjigjet, po aq në heshtje, por në një frëngjisht të kënduar ku rrrr rrotulloheshin: "Voulez-vous entrerrer?" »

Zoti i këtij garazhi i gërmuar në dunë, burri e mirëpriti vizitorin e tij siç do të kishte bërë në një rezidencë

luksoze. Mirëpritja dhe përshëndetja u shprehën nga krahët që u hapën në një hark paqësor për të ftuar nikoqirin t'i afrohej zjarrit. Pastaj fytyra u drejtua, duke shënuar dinjitetin e atij që ofron dhe që ai ia jep atij që merr. Gruaja kishte vënë pak ujë për t'u ngrohur. Një çajnik i gërvishtur shpejt po tymosi në mangall. Njëri nga fëmijët, i zgjuar nga intensiteti i heshtjes, vendosi në një dërrasë ari disa gota letre të zbukuruara me një reklamë të çuditshme për një menu me patate të skuqura, hamburgerë dhe Coca-Cola. Po këto kupa që mbledhin lëmoshë nëpër qytete.

Barthélémy u ul në një nga kolltukët e palosshëm të papërshtatshëm që i riu sapo kishte gjetur në një dollap me mbetje të tjera të pushimeve verore dhe të cilin e kishte rregulluar rreth një tavoline bastun prej palme kacavjerrëse. Një ekspeditë e dytë solli dyshekë shumëngjyrësh plazhi që ai i fryu me gojë dhe më pas i futi mes dyshekëve dhe thasëve të gjumit.

Fëmija i dha Bartolomeut një filxhan. Një rezervë e mbetur e pengoi që t'i thoshte: "Spasiba!" "Ndërsa ngriti filxhanin te buzët, aroma e mprehtë e çajit mbuloi fytyrën e tij. Ai gëlltiti një gllënjë të nxehtë dhe më pas i buzëqeshi fëmijës.

Një buzëqeshje si një "Faleminderit". Faleminderit për mirëseardhjen.

Faleminderit për këtë çaj të shijshëm.

Fëmija e shikoi. Heshtja e tij shprehej: "Kam frikë nga ti, i huaj! » Ndërsa bëni pyetjen: "A e kam gabim duke menduar se mund të të besoj? »

Pa i hequr sytë nga nikoqiri, u strehua tek binjaku i tij. Ai u drodh nga prekja e tij por menjëherë ngriu për të mos tradhtuar zgjimin e tij. Më në fund hapi qepallat

dhe shikoi rrethin e ndezur nga mangalli, tavolina, kolltuku, të rriturit që pinin, vetëm për të kontrolluar se asgjë nuk ishte kërcënuese. Udhëheqësi i buzëqeshi për ta qetësuar. Më pas hapi sytë gjerë dhe e nguli syrin vizitorin.

E gjithë kjo kishte ndodhur në një sekondë. Barthélémy gjithashtu i drejtoi fëmijës gjithë shqetësimin, qetësimin dhe ngushëllimin që ai mund të mblidhte me një buzëqeshje. Ai piu një gllënjë tjetër çaj. Udhëheqësi pastroi fytyrën dhe bëri me shenjë rreth grupit.

– Sigurisht, e keni marrë me mend se kemi shpëtuar nga Sangatte. Emri im është Aslan. Unë jam çeçen. Tani që fëmijët ishin zgjuar, nuk kishte nevojë për heshtje.

Ai i tregoi gruas:

– Edhe ajo, nga i njëjti fshat. Ju mund të mendoni se ajo është memec. Në të vërtetë, ajo nuk dëshiron të flasë më. Sa për këtë...

Ky tregoi me gisht të riun, i cili qëndroi pak anash.

- Ai është rus. Një ushtar. Më në fund, ai ishte një ushtar dhe ishte një djalë i ri, pothuajse ende një fëmijë. Tani ai nuk është asgjë. Dezertori, pa letra në Francë, i izoluar në një grup çeçenësh. Ndoshta është ai që ka humbur më shumë. Nëse kjo lloj humbje mund të matet, sigurisht. Pyeti Barthélémy, duke treguar me gisht binjakët që nuk u mungonte asnjë thërrime nga shkëmbimi, duke u përpjekur të interpretonte shprehjet: "A janë këta fëmijët tuaj?"

- Jo. Ata kaluan rrugën tonë. Janë nga një fshat aty pranë, por nuk i kisha parë kurrë. Në Stamboll të gjithë

hipëm në një anije mallrash e cila do të na linte në Dover. »

Krahu i tij u shtri drejt murit të betonit ku binte në sy hija e tij gjigante dhe përtej tij drejt plazhit, detit, aq i shkurtër për të kaluar, Anglisë.

– Tani nuk jemi larg. A nuk është ajo? Një ironi e trishtuar ia preku fytyrën.

– ... Vetëm disa kilometra, por... Barthélémy preku gjoksin e tij:

– Bartolomeu. Unë jetoj jo larg nga këtu.

Këto civilizime paradoksale në mjedisin e një parkingu të një ndërtese të shkretë e mbërthyen atë. Ai ndjeu thuajse fizikisht ndërthurjen e këtyre të mërguarve: të tijin dhe të këtyre pelegrinëve, të mbledhur në buzë të Saint-Idesbald. Gruaja memece. Dezertori. Fëmijët e humbur. Të katër nën mbrojtjen e një gjiganti që tallte me trishtim "pak kilometrat" që duhej të kalonin akoma. Dhe pastaj, kjo përzierje e rusishtes dhe frëngjishtes, e cila përbënte një gjuhë të re, hezituese, thelbësore. Ai duhet të ketë mësuar bazat e gjuhës ruse në një vëllim nga koleksioni Assimil. Drejtori i shkollës së tij i kishte kërkuar që të siguronte gjallërimin e këtij seksioni të ri të hapur së fundmi pas subvencioneve të marra në kuadër të "Miqësitë belge-sovjetike". Barthélémy, i cili nuk dinte të thoshte jo, kishte pranuar. Çdo mbrëmje studionte mësimin që do të jepte të nesërmen.

Profesori, tashmë një refugjat në një bunker, e ndjeu intensitetin e këtij momenti si një rrufe që i vuri flakën. Ai kishte ardhur në grinë e Detit të Veriut për të kërkuar një paqe dhe një të vërtetë që papritmas dukej e arritshme, në afërsi të një gjesti, një buzëqeshjeje, një

gjuhe të re të bashkuar nga copëzat e vjetra. Ai e dinte se nëpërmjet njerëzimit të mbledhur në këtë kasolle të ndezur nga një zjarr dërrasash që lëshonin hije drithëruese, ishte në rrezik shpëtimi i tij po aq sa i tyre. A mund të përfundojë frika, turpi dhe gënjeshtria në këtë shesh betoni, rëre dhe ere? E kishte zbrazur filxhanin. Ai u ngrit dhe u largua, duke pretenduar se duhej të rimarrë forcat. Ai u bëri shenjë fëmijëve se do të kthehej më vonë – duke rrotulluar dorën, duke u larguar nga busti – por nuk dinte si t'i bënte të kuptonin se ai po vinte.

do të mbante disa ushqime, madje edhe disa ëmbëlsira. Gjест i ri me të dyja duart, pëllëmbët përballë tokës: mbi të gjitha, ato nuk duhet të dalin përpara kthimit të tij. Pëllëmbët drejt zemrës së tij, pastaj drejt fëmijëve të intriguar nga pantomimi: ai do të kujdesej për ta. Çdo gjë do të ishte mirë : mos kini frikë. Të paktën provoni. Ai shpiku një gjuhë të re shenjash për të qetësuar frikën e të përjashtuarve.

Edhe gruaja po e vështronte. Ai dëshironte që në atë pamje të kthehej një dritë tjetër përveç diellit të zi të shqetësimit.

Aslani e shoqëroi deri te dera, pasi një mikpritës do ta çonte mysafirin në pragun e shtëpisë së tij. Ata shtrënguan duart. Aslan tha: "Ndoshta, Bartolomeu, ne jemi më afër destinacionit tonë sesa kisha frikë. Ata shtuan: "A nuk është? » Heshtja e buzëqeshjes.

"Edhe unë kështu mendoj," u përgjigj presioni i Bartolomeut. Mirësia e buzëqeshjes.

Aslani i lëshoi dorën “mikpritësit”, i cili e përshëndeti për herë të fundit me gishtin tregues të shtypur në buzë para se të largohej drejt plazhit.

Batica ishte e ulët. Iu deshën disa minuta për të arritur në det dhe për të ndjekur shkumën e tij. Rrotullimi i valëve, kërcitja nën këmbët e tij, dritat e largëta të La Panne dhe më gjerë Coxyde ia qetësuan mburrjen. I imagjinonte binjakët, tani përsëri fëmijë, duke luajtur kukulla hijesh në shkëlqimin vallëzues të vatrës. Dhe ai mori frymë në erën e akullit të veriut si të rilindur në premtimet e një fati të ri.

KAPITULLI 13

Kthehu në bunker, Barthélémy u ul në tryezën e tij. Hapi një fletore të re dhe në kopertinë shkroi me germa të mëdha: LIRI. Dhe ai la stilolapsin të kalonte mbi rrjetë: A mund të lindë utopia e "Lirisë" këtu, në dunat e Veriut, jashtë metropolit të shkretët të Westhoek, i cili tani është shtëpia e emigrantëve të paligjshëm? Ah! Ah! Çfarë lumturie! Mund t'i imagjinoj fytyrat e pushuesve nëse do ta dinin që ndërtesat e tyre shndërroheshin, në dimër, në bivuakë për karvanët që vinin nga Kaukazi.

Takimi me pelegrinët – siç i kishte quajtur ai që kur procesioni i tyre iu shfaq në buzë të rrës dhe detit – i hapi një horizont të papritur. Faqja e mbushur me zjarr. Sikur kaosi në të cilin ai kishte shpresuar të sillte një pamje rregull duke u vendosur në një bunker me rrërë, po hynte në rendin e gjërave njerëzore dhe po bëhej një realitet i prekshëm, i gjallë, i cili më në fund po i shpëtonte mjeshtërisë së fjalëve që ai kurrë nuk e kishte pushoi së grumbulluari në netët pa gjumë, gjë që hapi të gjitha mundësitë në të cilat ai kishte hequr dorë shumë shpejt nga besimi: utopinë sovranë të angazhimeve prej mishi e gjaku, të ndërgjegjes dhe të ëndrrës. Ky është fati i një njeriu të liruar përfundimisht nga burgjet e tij pa gjumë. Këtu është një njeri i çliruar nga fantazmat e tij, këtu është një njeri i çliruar nga trillimet e tij të urryera. Ai u ngrit në këmbë. Mori fletën e letrës që sapo kishte shkruar dhe e grisi në dy, në katër, në tetë. Hapi dritaren një çarje dhe hapi dorën ndaj erës, e cila i çoi fluturat e letrës në natë. Barthélémy fjeti një gjumë të gjatë, i qetësuar nga

melodia e erës së lehtë që i bënte plepat të këndonin. Zhurma e tramvajit e zgjoi në orët e para. Një zbehje rozë vezullonte në mëngjes. Veshi pallton dhe doli. Një i ftohtë i ashpër e goditi në fytyrë. Kabriola e kuqe e çoi atë në supermarket ku bleu atë që i nevojitej për ta pajisur kampin e tij të akuzave. Në parking, një punonjës po montonte karrocat në shina të gjata që po i nxirrte nga moti. Një shitëse me përparëse po pinte një cigare duke ëndërruar. Barthélémy fiku ndezjen dhe mbylli kapuçin. Tërhoqi një karrocë nga vemja, hyri në dyqan, mori rastësisht fruta, perime, disa ëmbëlsira dhe pije të tjera me sheqer. Ai ishte tashmë në sportelet e arkave, thuajse i shkretë në atë orë, kur u ndal për të shtuar një radiator katalitik dhe një sobë me butan, të cilat i kishte sjellë në makinë me dy bombola.

Ka qenë i riu rus që e ka përshëndetur duke e bërë të kuptojë me gjeste se Aslani ishte larguar dy orë më parë. Çeçeni kishte nevojë të ecte, kishte nevojë për dritën e ditës, përkëdheljen e erës. Dezertori tregoi drejtimin që po merrte, drejt brendësisë. Aslani duhet të ketë menduar se do të tërhiqte më pak vëmendje sesa në plazhin e shkretë. I riu e ndihmoi vizitorin të nxirrte thesaret nga gjoksi. Bartolomeu nxori një copë çokollatë të zezë me aromë kafeje, e preu në dysh dhe ua dorëzoi gjysmat binjakëve që e panë duke e bërë këtë me sy që shkëlqenin. Në fillim nuk guxuan t'i merrnin. Gruaja duhej t'i shtynte drejt tij. Pasi e kapën më në fund thesarin, u strehuan në një cep për ta ngrënë, sikur ekzistonte rreziku që t'u hiqej. Për herë të parë, Barthélémy mendoi se mund të shihte një buzëqeshje në buzët e vajzës memece.

KAPITULLI 14

Pelegrinët nuk e lanë strehimin e tyre aq shpejt sa kishin shpresuar. Takimi me Barthélémy-n, mendësia e tij, vizitat e tij të përditshme në Sand en Wind vonuan kërkimin e tyre për një mënyrë për të kaluar Kanalin, që ata e dinin se ishte gjithsesi e pasigurt dhe e rrezikshme. Ata kishin kërkuar të gjitha materialet e braktisura në bodrumin e ndërtesës dhe kishin shtuar blloqe betoni të gjetura në një kantier për të izoluar disi hapësirën e tyre të jetesës nga të ftohtit dhe për ta ndarë atë në dhoma të ndryshme - kuzhinë, dhomë të gjallë dhe dhoma gjumi - të ndara nga një. Ndarëse -metër të larta. Këto skela me dërrasa, blloqe suvaje dhe tulla e transformuan parkun e makinave Sand en Wind në një pllajë të "peizazhuar". Ata kishin hakuar edhe njëhisorin e energjisë elektrike dhe tani mund të ndriçonin shtëpitë e tyre. Jeta e tyre po organizohej. Ata po rifitonin forcat e tyre.

Dy ditë pas mbërritjes së tyre, profesori e ftoi Aslanin të pinte çaj në bunker. Dy burrat flisnin në frëngjisht, të cilën e përziennin me anglisht ose rusisht kur një fjalë ose nuancë i shpëtonte çëçenit. Për Aslanin, rusi kishte mishëruar armikun, torturat, britmat, poshtërimet. Për Barthélémy-n ishte gjuha e Irinës, ajo që i kishte mësuar bazat, emrat e ngjyrave, muzikën e bukur të fjalëve. Ndihmësja e një infermiereje në departamentin e oftalmologjisë ku ai kishte kaluar një kohë të gjatë, ajo këndoi dhe pëshpëriti në veshët e fëmijës së trishtuar që tashmë ishte, edhe pse operacioni i kishte rikthyer ngjyrën e humbur. Krasivaïa, Irina këndoi, duke zgjatur "iii"-në

që ngrihej si një dunë mes dy baticave të ëmbëlsisë. Intonacioni i tij i bëri ninullë këto katër rrokje: Krrasiiivaia. Në kujtim të Irinës ishte edhe fakti që mësuesi tashmë i gjuhës gjermane kishte pranuar të mësonte rusisht me kërkesën – urgjente – të drejtorit të shkollës ku ai jepte mësim.

Çeçeni i besoi atij. Ai e lejoi mikun e tij të ri ta regjistronte. Kishte studiuar frëngjisht në universitet, por pozicionet si përkthyes, mësues i shkollës së mesme apo nëpunës civil në Punët e Jashtme ishin të rezervuara për pasardhësit e pushtetit. Ishte kthyer në Mesker Yurt, rreth njëzet kilometra në veri të Groznit, dhe kishte zëvendësuar mësuesin e vjetër atje. – Ishte një fshat që duhet ta ketë kudo në sipërfaqen e botës. Një komunitet i vogël që ngrohet nga të qenit bashkë dhe të bashkuar, në qetësinë e ditëve, gëzimin e të korrave të mira, zinë e përbashkët...

Një fshat i krijuar nga paqja, nga të nesërmet e parashikueshme, nga fëmijët që luajnë në mbrëmjen që bie, nga aroma e çajit dhe e pjekjes së petullave. Një fshat. Disa shtëpi në kodër. Të moshuarit kujdesen për fëmijët, shkëmbejnë lajme për atë që është i sëmurë, për atë që rrëshqiti nga çatia që donte ta riparonte para dimrit. Ata qeshin me ngathtësinë e një djali të vogël që pengohet, preken nga zgjuarsia e një lodre të bërë nga një copë druri dhe gjethe lëvore, një varkë me vela të vrullshme që vërshon poshtë përroit dhe që ujëvara do ta përpijë.

Barthélémy mbyll sytë për të imagjinuar më mirë. Në mjegullën kaukaziane, disa çati prej kallaji. Apo pllaka, apo rrasa? Në rrugicat, të qarat e fëmijëve. Apo është jehona e mësimit që po murmuritin në klasë,

një tabelë shumëzimi apo një poezi e recituar në kor?
Ai sheh Aslanin duke u ngjitur në një kodër. Në krye,
mësuesi ndalon për të marrë frymë dhe për të menduar.

— Dhe pastaj rusët arritën ...

— I ulur në dritën e fundit që filtronte nëpër vrimë,
ai rrëfeu, me një zë të ngjirur që fshihej gradualisht,
ndërtesat e rrënuara, fëmijët e mbështetur mbi mbetjet
prej çeliku, dëshpërimin e nënave. Historisë së tij i
mungonte gjithçka që është e patregueshme, që as
imazhet dhe as fjalët nuk mund të përcjellin: era e
acartë e gjakut dhe baltës, zhurma e bombardimeve,
gjëmimi i tokës nën gjurmët e tankeve.

— Lufta ua ka errësuar sytë ushtarëve, ua ka
ngurtësuar zemrat. Disa ishin dërguar atje në moshën
gjashtëmbëdhjetë vjeç, çfarë mund të kishte mbetur nga
njerëzimi në to? Apo ndoshta kujtimi i largët i një
lumturie kalimtare në brigjet e rrëmujshme të Neva apo
Moskë? Një horizont i mbushur me llamba të arta të
vendosura mbi kishat prej druri, si diell që zbresin në
tokë? Freskia e një mëngjesi vere në pyjet mëshhtëknë
nën hijen e të cilit luanin lojëra shahu pa fund?

— Aslan pohoi me kokë negativisht, "Jo". Nuk
kishte mbetur asgjë nga kjo, asgjë njerëzore në
luftëtarët që ishin bërë. Në zemrat e tyre rezononte
vetëm zhurma e motorëve me naftë që shtynin
brumbujt e tyre të vdekjes nëpër fusha dhe fshatra. Sytë
e tyre ishin bërë të qelbur duke parë vetëm një
drejtkëndësh gjuajtjeje në qiell dhe nga vëzhgimi për
asgjë tjetër veç objektivave. Ata nuk ishin më rusë. As
më fëmijë. Këtë po përpiquesha t'u shpjegoja njerëzve
tanë. Më dukej se mund ta shpjegoja akoma. Se duhej.
Se ishte ende një detyrë për t'u kryer, atje ku u gjenda,

në një platformë, në një klasë shkolle, përballë një duzinë fëmijëve që më shikonin... E dini si është vështrimi i një fëmije i ngulur mbi një të rritur. Tregon një histori, një përrallë, një legjendë...”

— Po, të vegjlit i besojnë kësaj historie, kësaj fabule, kësaj legjende. Dhe studentët e Aslanit ishin ende fëmijë. Si ato që Bartolomeu i kishte njohur më parë. Ata e lanë veten të përgjumeshin nga zëri i tregimtarit. Një zjarr i pushtoi ata. Dukej sikur po dëgjonin muzikë, apo një poezi.

— Duke qëndruar në platformë, i sigurova se lufta do të mbaronte një ditë. Të gjitha luftërat marrin fund. Ndërsa flisja, e lashë shikimin të endej nga dritarja mbi sheshin e fshatit, disa shtëpi me mure të zbardhura që rrethonin një shesh dheu të rrahur. Pashë ushtarët që erdhën. Ata qeshën me të madhe, tymosën papiros. Ata ndoshta kishin pirë alkool patate ose kishin nuhatur ngjitës të thartë. Ata shtynë përpara disa gra, disa pleq, një ose dy fëmijë që duhej të ishin në klasën time. Por ata nuk ishin ngritur dhe nëna e tyre nuk i kishte shtyrë nga shtëpia atë mëngjes. Një nënë e lodhur, e mbushur me keqardhje për vogëlushin e përgjumur që nuk do të ngrihet nga shtrati, një nënë që i thotë vetes se mund të pushojë edhe për një orë ose dy, se tashmë është diçka e fituar nga shkretimi i ditës. Ejani përpara.

— Pas kësaj pararoje, naftët bënë që qielli të dridhej dhe engjëjt u larguan nga fshati me një shushuritje të madhe krahësh.

— — Vemjet kaluan sheshin, shqyen shtëpinë e nënës së lodhur dhe djalit të vogël që nuk kishte dashur të ngrihej. Ajo duhet të ketë dalë jashtë. Me fëmijën e saj të mbajtur pranë saj në ditën e zbehtë. Megjithatë,

ushtarët nuk ndjenë asgjë. Asnjë ndjenjë më nuk mund t'i shqetësonte festat mizore në të cilat ata po festonin. Për mua, kjo ishte gjëja më djallëzore: mungesa e asnjë emocioni. Ata ishin bërë robotë, robotë luftëtarë. Të cilët kanë vënë veten

– "në punë".

– Bartolomeu kujtoi se "Robot" do të thoshte "punë" në rusisht.

– I lidhën gratë dhe pleqtë në tufa. Ata i mbanin fëmijët në të njëjtat lidhje. Rreshteri lëshoi një urdhër. Ushtarët tërhoqën secili gjilpërën e një granate dhe e vendosën në mes të tufës. Ata ishin aq të emocionuar sa arrita t'i evakuoj studentët e mi nga dritaret e pasme dhe t'i fsheh në një hambar aty pranë pa e vënë re.

Nafta i mbyt britmat dhe qan. Shpërthimi pluhuron tufën njerëzore, copat e përgjakshme të së cilës shpërndahen në një qiell blu veror të shkretë nga engjëjt e tij. Ushtarët, duke qeshur edhe më fort, morën një kuti dinamit në shkollë. Pastaj ata kthehen te përbindëshat e tyre të çelikut, duke drejtuar topat e tyre. Nxënësit dhe mësuesi i tyre shikojnë fishekzjarrët ogurzi, duke mbuluar veshët, pasi zhurma është më e tmerrshme se flakët. Në qiell, mes rrënojave dhe tymit, ka karrige, stola, kovën, sfungjerin dhe kutinë me shkumës, një pjesë muri ku ende është ngjitur një hartë gjeografike. Kur mbeturinat e fundit kanë rënë si zogjtë e copëtuar nga pushkët e gjahtarëve, fishekzjarrë largohet në kërkim të grurit tjetër njerëzor.

– Nga shkolla, nga shkolla ime, kishin mbetur vetëm rrënoja. Për fëmijët, ishte vetë ideja e shkollës që po zhdukej. Pritëm deri në mbrëmje për t'u shpërndarë në

male. Gruaja ime dhe tre fëmijët tanë janë... le të themi...

“Qëndroi” në Mesker Iourt.

Heshtje. Era në plazh duket se fryn me më shumë forcë. Aslani zbraz filxhanin e tij, e zhyt lugën e tij në kavanozin me qershi të ëmbëlsuara. Ai shikon nikoqirin e tij. Buzëqeshni.

Gruaja memece ishte gjithashtu nga Mesker Iourt. Ajo po pastronte kopshtin e saj kur mbërritën rusët. Duke dëgjuar britmat e tyre, ajo u shtri në parcelë dhe ata nuk e nxorrën jashtë. Por të gjithë njerëzit e tij kishin vdekur në makthin e tufës njerëzore. Ajo kishte ndjekur të mbijetuarit në male. Njëri pas tjetrit, ata u larguan nga grupi për të kërkuar strehim te të afërmit në fshatrat e tjera. Ajo nuk ishte larguar për asnjë moment nga krahui i Aslanit, duke e lënë veten të mbartej nga zgjedhjet që ai bëri, derisa mbeti vetëm me të. Ajo nuk kishte më vullnet, as dëshirë, as nevojë. Përveç dëshirës së bezdisshme për t'u hakmarrë. Për ta kthyer dhunën ndaj atyre që e nisën. Aslan e dinte se ajo mbante një granatë të pashpërthyer, të gjetur mes kufomave. Një ditë ajo do të tërhiqte kunjat.

i vetmi gjah i disponueshëm për të ishte ky dezertor që ishte bërë shoqëruesi i tyre i udhëtimit. Ky internim me turpin se ka marrë pjesë në masakra. Ai kishte dezertuar, sigurisht. Por pas shpërthimit të tufës. Pas! Ai nuk do të mbrohej. Nuk do të ishte hakmarrje, por vetëvrasje e asistuar. Iu ofrua urrejtjes së kësaj gruaje për të shlyer gjithë gjakun që e mbuloi atë dhe bashkëlufëtëtarët e tij, por që vetëm ai e mbante në rrugë si një petk turpi. Priti që ajo të vendoste të rrëshqiste granatën në një xhep të Bibendum anorak-ut të saj.

Atëherë gjithçka do të mbaronte, më në fund! I riu ishte larguar edhe nga e vërteta. Kishte heshtur se kjo granatë ishte ajo që nuk e kishte tërhequr gjilpërën kur rreshteri, në një blasfemi vodka dhe kokaine, e kishte urdhëruar ta bënte këtë, duke bërëtitur: "Refusnik!" » Ushtari i ri nuk ishte bindur. Por këtë ai ia kishte thënë vetëm Aslanit, duke e bërë të premtonte se nuk do t'ia tregonte gruas. Pasi u shkatërrua shkolla, ai u fsheh ndërsa të tjerët në mënyrë metodike "pastronin" fshatin. Ai dëgjoi rreshterin duke bërëtitur, ish-shokët e tij lëshonin klithma të çmendura të përziera me lutjet e fshatarëve që po nxirrnin jashtë. Kishte mbuluar veshët që të mos dëgjonte më. Nuk e dinte që disa zhurma nuk shuhen kurrë. Pastaj u zvarrit sa më larg grupit. Para se të kthehej në tanke, ish-shokët e tij e kishin thirrur kot. Pastaj ata u larguan dhe ai vrapoi. I marrë frymë, kishte parë grupin e të mbijetuarve në distancë dhe i kishte ndjekur nga larg. E kishte njohur gruan që kishte parë duke bërëtitur nga dhimbja, duke iu afruar trupave, duke kapur eshtrat e një fëmije dhe duke e mbajtur në krahë, e më pas duke e ulur poshtë. Ajo kishte rrëmbyer granatën. Kishte bërë sikur kishte tërhequr gjilpërën, kishte ndërruar mendje, e kishte rrëshqitur në trup dhe ishte nisur drejt skajit të fshatit ku e prisnin Aslani dhe disa të tjerë. Në atë moment i riu kishte pushuar së qeni fëmijë, pushoi së qeni ushtar, pushoi së qeni rus, i zënë mes nofullave të dhunës, dhunës që kishte shkaktuar, dhunës që ushtronte ndaj vetes. Ai kishte ndjekur grupin në mal, duke mbajtur një distancë të mirë. E kishte parë të zvogëlohej. Kur mbetën vetëm gjiganti dhe gruaja e granatës, të uritur dhe të rraskapitur, ai i kapi dhe i kërkoi t'i shoqëronte, duke i vendosur armët

në tokë. Pas kësaj ceremonie të shkurtër, një pamje paqeje ishte vendosur midis këtyre ish-armiqve në stuhinë minerale të Kaukazit të sipërm.

Binjakët vinin nga një fshat fqinj. E vetmja gjë që ata dinin ishte se babai i tyre, duke parë ushtarët rusë, i kishte shtyrë drejt një shtegu dhe i kishte urdhëruar të ecnin drejt përpara, duke mos u ndalur, as duke mos shikuar prapa. Si kishin mundur në moshën e tyre të kalonin malet, betejat, kufijtë? Ata vetë nuk mund ta kishin thënë. Një hap pas tjetrit, një moment pas tjetrit. Kur Aslani i takoi ata ishin duke lypur në një fshat.

– E shikon, Barthélémy, atë që të thashë për jetën tonë më parë, ti e di sepse e ke jetuar edhe ti, e ke lexuar në libra, e ke dëgjuar në tregime. Këto imazhe janë e mira jonë e përbashkët, si aroma e barit në një mëngjes vere, loja e dritës në pellg kur pilivesa kalojnë pluhurat e dritës së diellit, udhëtimi i reve...

Heshtje.

– ...Por jo foshnjave, të cilave u kërcënohen t'ua heqin kokat! Jo tanket që nuk ndalojnë as pasi shtypin një makinë me të cilën një familje shkonte në treg dhe që pati fatin e keq të haste në rrugë një shofer tankisti të lodhur, të rraskapitur, të kulluar nga çdo ndjenjë përveç frikës dhe mungesës. vodka ose ngjithësi. Të gjitha luftërat janë të njëjta: frika, lodhja dhe më pas barbaria. Barbaria është e pakomunikueshme nëse nuk e ka përjetuar në mishin e vet.

Fjalitë dukej se vinin nga një libër i hapur para tij, faqet e të cilit po i kthente dhe që nuk do të mbaronte kurrë. Aslan flet përsëri për malet e tij, një oqean mineral i ngrirë nga një stuhi e madhe, forca nëntë, zgavra të

thella, vrumbullimë në të dyzetat dhe njeriu i vogël përpara forcës dhe bukurisë, njeriu ende pa urtësi përballë kësaj fuqie që do ta kishte. Kurrë të mos dominojë, sado krenar të ishte.

– Ja ku shkoni! Takova një grua që kishte mbetur pa fjalë, sepse kishte humbur të gjithë fëmijët e saj. Pastaj një kriminel lufte dezertoi nga turpi.

Pastaj dy fëmijë të tjerë. Nuk e lamë më kurrë njëritjetrin. Së bashku kemi udhëtuar mijëra kilometra. Një buzëqeshje e trishtuar.

– Dhe ja ku jemi kaq afër Anglisë. A nuk është?...

KAPITULLI 15

Thashethemet për mbylljen e afërt të qendrës së refugjatëve kishin qarkulluar në hangarë, çadra, kazerma të parafabrikuara. E përshëndetur me mosbesim nga disa, fatalizëm nga të tjerët, ishte përhapur, duke u kërcyer nga muret prej suvaje ose melamine, nga tavanet prej llamarine, nga dyert e kompensatës, duke u bërë më e zhurmshme me çdo rikoshet midis grupeve të shkreta që e dëgjonin pafund. Sapo u konfirmua, Aslan mblodhi grupin që mizoritë e luftës dhe nevojat e mbijetesës kishin hedhur rastësisht në rrugë në dëborë ose në valë të nxehtë, për t'i çuar në Sangatte, me një pamje të një destinacioni që dukej të largoheshin kur i afroheshin. Ata u këshilluan rreth një zjarri të ndezur me dru dhe karton të ndezur në skaj të kampit. Era i bëri flakët të kërcejnë në fytyrat e tyre dhe Aslani i shikonte me dashurinë atërore që kishte ndier për ta, pasi, përmes bredhjes, kjo familje e ndryshme kishte zënë vendin e asaj që ishte shpërbërë në tufën njerëzore. Ai kaloi ngadalë dorën mbi ballë, duke u përpjekur të largonte imazhet.

Pastaj ai shpjegoi. Ata duhej të shpëtonin nga kurthi i Sangatte sa më shpejt që të ishte e mundur. Po atë mbrëmje, para se të bëhej "evakuimi", ata u shtynë mbi trajnerët e paralajmëruar për të nesërmen, ndoshta tashmë sonte, përgjegjës për t'i çuar kush e dinte se ku. Në rastin më të mirë në një kamp tjetër në Francë, në rastin më të keq në kufirin lindor të Evropës.

Ai besonte se ata duhet të shkonin drejt Belgjikës. Ndërsa ndiqnin bregdetin, ata përfundimisht do të gjenin një hendek në sistem, një hapje drejt Anglisë. Gjithsesi, Sangatte, kishte mbaruar!

Ai do të largohej. Ata duhej të vendosnin. Shoqëroni atë, ose prisni për evakuimin. U tha atyre përsëri se askush nuk mund të parashikonte se çfarë do të ndodhte me ata që zgjodhën të qëndronin. Vendimi i tij ishte ai që e kishte marrë instinktivisht. Mund të jetë i gabuar.

Gruaja ngriti supet në shenjë dakordësie. Rusi shtriu duart, duke e mbajtur pëllëmbën e tij drejt qiellit, sikur të dorëzohej para një vendimi fati. Dy djemtë vazhduan të argëtoheshin me shkëndijat që dilnin nga zjarri dhe që rrotulloheshin nga era.

Aslani tërhoqi në rërë udhëtimin që do të ndërmerrenin. Flakët u ndezën me dritën e tyre të kërcimit në emrat e vendeve që ai caktoi duke ngjitur copa druri në to.

- Ne jemi këtu. Pranë Calais. Duhet të arrijmë në Dunkirk ku do të përpiqemi të nisemi. Nëse nuk ia dalim, do të ishte më mirë të mos zgjatemi dhe të vazhdojmë drejt Belgjikës nëpërmjet plazhit. Pasi të kemi kaluar kufirin, do të arrijmë në De Panne, Sint-Idesbald, Koksijde, Oostduinkerke dhe në fund Nieuwpoort. Atje do të përpiqemi përsëri të hipim në një varkë peshkimi ose kënaqësie. Nuk duhet të ketë mungesë zgjedhjesh. Nëse nuk gjejmë një varkë, më tej është Ostend: porti i fundit para Zeebrugge. Por nuk ka asnjë shpresë! Të gjithë ata që ikën nga Sangatte do ta gjejnë veten atje, të bllokuar nga policia dhe doganat. Barthélémy, i cili po e regjistronte, vuri në dukje se shoku i tij i renditi vendet në holandisht. Ai i nxori nga

një atlas i vogël që kishte gjetur në rrënojat e shkollës së tij, të cilën nuk e la kurrë dhe që i kishte udhëhequr bredhjen e tyre si ylli i tre të diturve.

Aslan, fjalimi i tij mbaroi, kishte marrë në pyetje shokët e tij. Gruaja kishte dëgjuar, duke tundur kokën, litaninë e këtyre qyteteve të panjohura. Përsëri, ajo ngriti supet. Dezertori pohoi me kokë. Pra, Aslan, gruaja me granatë, ish-ushtari dhe binjakët ishin larguar nga Sangatte para agimit. Kamerat televizive që ekipet kishin filluar të instalonin nuk ishin të interesuara për largimin e këtij grupi të vogël, i cili kishte arritur në breg dhe ishte larguar drejt Bray-Dunes. Qoftë një mrekulli apo pakujdesia e rojeve, ata kishin lënë zonën e tunelit pa incidente dhe kishin mundur të arrinin në Belgjikë duke ndjekur dallgët.

KAPITULLI 16

Prej dy javësh, Aslani shkonte rregullisht në parkingun e hipermarketit. Fillimisht, ai e kishte përshkuar atë duke kontrolluar nëse ndonjë karrocë e braktisur do t'i siguronte një monedhë prej 50 centësh. Më pas, ai ishte bërë një figurë e njohur për klientët dhe stafin. Çdo ditë, në orët e pikut, ai ulej pranë stacionit të karrocave dhe ofronte ndihmën e tij. Madje kishte ndodhur që t'i huazonte një klienti një monedhë, të cilën ky i fundit ia kishte kthyer më vonë, së bashku me një bakshish dhe një buzëqeshje, të frymëzuar nga absurditeti i kësaj marrëdhënieje bankare mes një të pastrehë pa dokumente dhe një njeriu të nxituar. Shumë nga ata që Aslani ndihmonte duke i ndihmuar të vendosnin blerjet në bagazh, ia linin atij karrocën dhe monedhën që e fiksonte atë në radhë.

Asnjë klient nuk ishte ankuar ende për çëçenin. Më të paqortueshmit thjesht e shpërfillnin, ashtu si edhe patrulla e policisë që patrullonte ngadalë radhët e makinave. Ndërsa punonjësit e kishin marrë me simpati. Ai ishte i heshtur. Aktiviteti i tij, megjithëse punë në të zezë, i shpëtonte ata nga detyra e mundimshme e mbledhjes së karrocave në shi dhe të ftohtë. Kur dilnin për të pirë cigare, disa prej tyre bisedonin me të, në një frëngjishte më të dobët se e tija. Edhe ata i shqiptonin r-të, por ndryshe, duke u dhënë fjalëve të tyre një rrumbullakësi të ëmbël.

Ndonjëherë, Barthélémy vinte ta merrte në fund të "ditës së tij". Më parë, kishte bërë disa blerje për të dhe për ata që mbronte. Çëçeni hipte në Volkswagen-in e kuqe dhe ata largoheshin me erën drejt Sand en

Wind. Ndonjëherë, përpara se të ktheheshin, vozisnin përgjatë Route Royale, deri në Coxyde, për të bërë pak turizëm, për të zbuluar vendet ndryshe nga përvoja e mërgimit. Sapo afroheshin pranë masës së errët të Westhoek, binjakët, të cilët kishin dëgjuar nga larg zhurmën e makinës, u vërsuleshin duke bërtitur nga gëzimi. Aslani ndante me ta një ëmbëlsirë që kishte marrë nga një klient. Një tjetër ditë paqeje përfundonte me vrapimin e dy fëmijëve dhe ëmbëlsinë e një karameleje. Barthélémy nxirrte blerjet nga bagazhi; as ai nuk kishte harruar t'u sillte binjakëve diçka të vogël që do t'i gëzonte, që do t'u kthente pak nga fëmijëria e tyre: disa dardha që i adhuronin, mandarina të lëngshme dhe gjithmonë një çokollatë me shije të ndryshme – kafe, çaj, livando, e mbushur me bajame, rrush të thatë, lajthi, ganash. Ai u prezantonte atyre atë që kishte adhuruar vetë si fëmijë: babeluttes, karamele në formë shkopi që i thithnin për orë të tëra duke bërë tinguj të fortë që i bënë të qeshnin me zë të lartë; cuberdons, konë të kuqërremta të mbushura me sheqer të shkrirë me shije frutash. Për ta, gjithçka ishte një zbulim i ri dhe një lumturi ngjitetëse.

Pothuajse çdo mbrëmje, Aslani kthehej në bunker. Dy ish-profesorët mbushnin një filxhan çaj, të cilin e pinin në heshtje, duke menduar për rrëfimet e natës së kaluar, të regjistruara në spiralet e kasetës. Të dy burrat ndiheshin në paqe. Nuk kishin asnjë ngut. E dinin që fjalët që do të shkëmbenin do të jehonin në zemrat e tyre. Por gjithashtu e dinin që nuk do të dilnin të pacenuar nga këto dëshmi. Kur Aslani kishte mbaruar filxhanin e tij, rehatohej në kolltuk. Mbyllte sytë. Kollitej lehtë. Kujtimet fillonin të dilnin në

sipërfaqe, drejt buzëve të tij. Me tingullin e zërit të tij, regjistruesi ndizhej.

Një ditë, në fund të mëngjesit, ndërsa ecte në plazh, Bartolomeu mbeti i habitur kur pa mikun e tij hipur mbi një kalë gri me njolla.

Çeçeni zbriti dhe tregoi historinë. Ditën pasi kishin mbërritur, kur Bartolomeu nuk e kishte gjetur në garazh, ai kishte dalë për të ecur përgjatë rrugës që lidhte Saint-Idesbald me Furnes. Kishte kaluar pranë një ferme që shiste fruta dhe perime. Disa arka ishin vendosur kundër murit. Ai kishte vënë re gjithashtu një grup kuajsh të vegjël, të cilët frynin me avujt e ngrohtë të frymës së tyre në ajrin e freskët blu të mëngjesit. Një kalë i rëndë, i fuqishëm dhe i qetë, iu afrua. Çeçeni kishte mbledhur një mollë të rënë pranë arkave. Me thikën e tij të vogël e kishte prerë në copa dhe ia kishte dhënë, një nga një, buzëve të etura të kafshës. Në fshatin e tij, kuajt ishin pjesë e jetës. Aslani e donte ndjesinë e frymës së tyre të mëndafshtë dhe të ngrohtë, teksa merrnin një pjesë fruti nga dora e tij. I kishte folur kalit. Fjalë të thella dhe të ashpra, ndërsa makinat kalonin me shpejtësi drejt Furnesit. Me zemër më të lehtë, ai ishte kthyer në Westhoek, duke ecur më shpejt për t'u ngrohur nga era që frynte nga veriu. Ishte batica e lartë. Valët e bardha përplaseshin me rradhë, duke vizatuar vija të gjera shkume të bardhë, të ndritshme dhe të zhurmshme.

Por, sapo ra nata, ai u kthye. Një arkë ishte vendosur pranë murit, plot me mollë të kalbura, gjethe lakre të vyshkura, dhe patate disi të fermentuara. Ai e mbushi çantën e tij. Nuk ishte vjedhje, sepse gjithçka aty ishte e pavlefshme për t'u shitur. Por, pas shembuj për

konsum, pelegrinët kishin bërë një festë në garazhin e Sand en Wind. Pothuajse çdo ditë, ai kalonte përpara fermës. Kishte krijuar një miqësi me kalin e qetë, i cili duket se e kishte shpërblyer këtë miqësi. Sa herë që shfaqej, kafsha vraponte. Një ditë, ndërsa Aslani po u jepte zakonisht copa mollësh, një njeri kishte ardhur, ishte mbështetur në gardh dhe kishte përkëdhelur qafën e kalit.

– Unë ju njoh!

Aslani nuk iu përgjigj.

„Unë ju njoh“, kishte insistuar njeriu me një buzëqeshje. Nuk ishte një pyetje. As një pohim.

Një frazë e pezulluar. Aslani kishte mbetur në heshtje duke pritur vazhdimin. I kujdesshëm, por jo i vëmendshëm. Nuk e kishte frikë këtë njeri. Dhe pastaj, prania e qetë e kalit, dridhja e anëve të tij, fuqia që ai shprehte e qetësoi Çeçenin. Kishte prerë një copë tjetër mollë dhe e kishte vendosur në mes të pëllëmbës së tij, duke ia shtrirë tek gishti i etur.

– Unë shkoj shpesh në dyqan, atje...

Njeriu fliste frëngjisht me një theks të fortë, nganjëherë duke u ngatërruar me ndonjë fjalë.

– Dhe ju shoh shpesh këtu. Duket sikur ky ju ka adoptuar.

Ai nuk mund ta injoronte se bashkëbiseduesi i tij ishte një ilegal.

Dhe nuk dukej të shqetësohej për këtë.

– Ju pëlqejnë kuajt! E dini si e shoh unë këtë? Tregoi dorën e tij të mbështjellë me dorashka. Qeshi përsëri.

– Ata që vërtetë duan kuajt u japin atyre ushqim si ju. Me duar të zbrazëta. Për t'i ndjerë mirë frymën.

– E vërtetë. Mund t’i njohësh kështu, buzëqeshi Aslani në kthim, duke u përpjekur të kufizonte rrotullimin e „rr“-ve të tij.

– Kam disa kuaj, disa pone gjithashtu. Në verë, i jap me qira turistëve. Por në këtë stinë, nuk lëvizin mjaftueshëm. Po kërkoj dikë që mund t’i nxjerrë për shëtitje. Në mëngjes dhe pasdite vonë. A ju intereson? Buzëqeshja e tij u theksua edhe më shumë.

– Natyrisht, kundrejt pak parash... Për të kompensuar humbjen nga parkingu.

Një buzëqeshje krejtësisht pa kërcënim. Një buzëqeshje që ishte pjesë e fizionomisë së tij, që madje kishte krijuar rrudha të holla në cepat e syve. Vija të lehta, pak më të zbehta se pjesa tjetër e fytyrës, të cilat preknin lehtë një tufë flokësh të thinjur.

– Në rregull!

– Nesër? Rreth orës 10? Do të ketë kafe të ngrohtë. Ferma ime është pas atyre plepave, do ta shihni menjëherë hyrjen e oborrit dhe stallën. Do të jem aty për t’ju pritur.

– Shihemi nesër, – u përgjigj Aslani, duke shtrirë pëllëmbën e hapur drejt hundës së kalit.

KAPITULLI 17

Barthélémy tani kalonte çdo ditë në Sand en Wind. Ndërtesa dhe parkingu i saj ishin bërë qëllimi i shëtitjeve të tij. Ai linte pas dore punën në ndërtim e sipër, shënimet e shpërndara mbi tryezë, skemat me shumës mbi tabelë, për t'iu përkushtuar rrëfimeve të mikut të tij të ri. Kishte ndjesinë se fatet e tyre ishin ndërthurur në erën e Saint-Idesbald, në një plazh ku refugjatët kishin ndeshur një burrë, për të cilin nuk mund ta dinin se ishte veçse një profesor i vjetër, i lodhur nga fjalët, i lodhur nga urrejtja, por një burrë që i kishte përshëndetur teksa kalonte pranë tyre. Nuk e kishte vënë menjëherë në dijeni Van Drogenbos. Kur nëpunësi u ankua se po lihej pas dore, Barthélémy përfundimisht e mori me vete për ta njohur me pelegrinët e tij.

Ndryshe nga zakonisht, binjakët nuk u turrën drejt tyre kur nga larg panë dy siluetat që po afroheshin. Të impresionuar nga trupi i fuqishëm i të panjohurit, ata qëndruan në një distancë të respektueshme. Aslani u shfaq në hyrjen e garazhit. Ai i qetësoi fëmijët:

— Nëse Barthélémy na sjell dikë, ai është mik. S'kemi asgjë për t'u shqetësuar.

Juristi i bëri për vete me gjithë butësinë e tij prej ariu të padëmshëm, duke nxjerrë me duar të mbushura ëmbëlsira nga xhepat e palltos së tij të gjatë.

— Duket si një fshat shkëmbor, i zbuluar nga arkeologët! — thirri ai teksa zbuloi kampin. Blloqet e betonit të gjetura formonin mure ndarëse që organizonin hapësirën. Këto skela të çrregullta

dërrasash, blloqesh gipsi dhe tullash, e kishin shndërruar parkingun. Çadrat plastike pengonin erën dhe të ftohtin të depërtonin deri te ta dhe dritën të tradhtonte praninë e tyre.

Gjithsesi, ata ndiznin dritat sa më pak të ishte e mundur, duke u ndriçuar nga flakët e zjarrit dhe disa qirinj që lëshonin hijet e tyre mbi muret dhe tavanin, duke mbushur hapësirën me shkëlqime të lëvizshme.

Van Drogenbos, edhe pse nuk bëri asgjë për t'i tradhtuar të mbrojturit e mikut të tij, nuk u pajtua menjëherë me praninë e tyre si një rojtar i rreptë i ortodoksisë administrative. Por shpejt u zbut. Në fund të fundit, a nuk ishin Sand en Wind dhe të gjithë komplekset e tij të ngjashme me varmihësit e rezervës natyrore? A nuk e kishte vrarë zhdukja e saj të atin, që e kishte dashur aq shumë? Me zhdukjen e shpendëve shtegtarë, ajo e gjente sërish rolin e saj duke strehuar dhe mbrojtur migrantët njerëzorë.

Ishte ai që e tërhoqi vëmendjen e Barthélémy-së mbi një rrezik të afërt. Ishte mesi i dhjetorit, festat po afroheshin, dhe ishte një mrekulli që ende asnjë përfaqësues i agjencive nuk kishte ardhur për të kontrolluar nëse gjithçka ishte në rregull për të pritur pronarët dhe qiramarrësit. Sapo kjo të ndodhte, policia — e cila deri më tani po mbyllte sytë, dhe ai e pranonte se bashkëpunimi i tij me komisarin kryesor nuk ishte pa ndikim — nuk do të mund ta shmangte dëbimin e tyre, ose edhe më keq.

Barthélémy filloi të mendonte për t'i strehuar në bunker apo në vilën e tij. Por nëpunësi komunal e dekurajoi. Një ndihmë e tillë mund të kishte pasoja të rënda. Jo vetëm që ai do të rrezikonte shumë, por nëse

burgosej, nuk do të mund të bënte më asgjë për ta. Për më tepër, kush mund ta dinte sa kohë do të qëndronin para se të gjenin një kalim drejt Eldorados së tyre ishullore?

Për këtë, profesori kishte një përgjigje që po merrte formë në mendjen e tij.

Riparimi i Liberty po përparonte. Sipas telefonatës së fundit nga Zanzibar, duheshin gjithsej tetë deri në dymbëdhjetë javë, në varësi të shpejtësisë së furnizimit të disa pjesëve të domosdoshme për lundrimin modern. Pas kësaj, ai do të mund ta kthente anijen në ujë dhe të kryente provat e para. A nuk donte të ishte i pranishëm?

Barthélémy nuk kishte asnjë dëshirë të kthehej në Bruksel. Ai ia shprehu edhe një herë gjithë besimin e tij ish-kontrabandistit të verës së lirë. Sapo gjithçka të ishte gati, ai do të mund ta sillte anijen deri në Gent përmes kanaleve dhe lumit Scheldt, e prej andej në Nieuwpoort, ku do të takoheshin. Një vend, në skajin e pontonit, ishte marrë me qira për të gjithë vitin. Një ide kishte mbirë në mendjen e profesorit të vogël: do të ishte Liberty ai që do të çonte klandestinët në brigjet britanike. Por ishte ende herët për ta përmendur këtë. Gjatë kthimit nga një prej vizitave të tyre në Sand en Wind, Barthélémy dhe Van Drogenbos kaluan para Paquebhôtel. Nëpunësi komunal u goditi ballin me të dyja duart:

— Po sigurisht, Normandie! Aty duhet të vendosen! Gjatë sezonit të bukur, policia bën disa patrullime për të larguar zaptuesit. Por në dimër, gjithçka lihet pas dore. Dhe sidoqoftë, për këtë mos u shqetëso... e rregulloj unë!

KAPITULLI 18

Barthélémy iu rikthye punës me një ndjenjë urgjence. Shkrimet po merrnin formë. Ai i rishkruante, i rregullonte, i sistemonte në kapitujt e vëllimit të ri. Teksa hartonte këtë Udhëzues të dytë, kishte ndjesinë se po përmbushte një detyrë kujtese për ata që kishte lënë në errësirën e tyre, ku ai vetë nuk do të kthehej më. Por takimi me çeçenët, jeta që po ndihmonte të organizohej rreth mërgimit të tyre dhe perspektiva e kalimit të tyre përtej Kanalit të La Manshit kishin ndryshuar planet e tij. Ai punonte duke alternuar netët e Brukselit me ato të Kaukazit.

Në mëngjes dhe pasdite, pasi Aslani vinte ta përshëndeste, i hipur mbi një nga kuajt e fermës, ai sistemonte shënimet e tij. Ndërsa në mbrëmje, sapo çeçeni largohej, ai përshkruante regjistrimet, shkruante rrëfimet e eksodit, kujtimet e rikthyer, peizazhet e Kaukazit, por edhe, në kohën e tashme, gëzimet e fëmijërisë së rigjetur të binjakëve, hakmarrjen e pamundur të gruas-granatë, atë "fajtor të pafajshëm" që ajo nuk arrinte ta falte.

Disa fletore ishin mbushur me shkrimin e tij të hollë dhe të rregullt. Tekstet ndërldheshin dhe ushqenin njëra-tjetrën me një dinamikë të re. Shkrimi dhe veprimi nuk ishin më dy gjëra të ndara, por një forcë e vetme, një lëvizje e pandashme.

Ai shkruante, profesori i vogël, shkruante. Për ata që përballen me dhunën dhe poshtërsinë, me rrënojat dhe fundin e shoqërisë. Për ata që, diku larg, përpiqen të tregojnë historitë e tyre në letra të vjetra me qymyr të dobët, në tastierat e ndryshkura të makinerive të vjetra

të shkrimit, në fletoret e shkollës të vjedhura nga duart e fëmijëve. Donte të dëshmonte për ata që kishin mbetur në dimrin e Kaukazit, po ashtu edhe për ata që vjellin ankthin e tyre në lavamanët e shkollave, për ata që ishin larguar si ai, për t'i shpëtuar martirizimit të përditshëm. Që një tjetër profesor i vogël të mos vinte një ditë në klasë me një armë, në një ditë të zakonshme, një ditë si gjithë të tjerat, plot me gri, me trishtim, me lavamanë të ndotur, me një qiell që bie si një perde e zezë, një nga ato ditë kur të gjithë profesorët e vegjël pranojnë pa reaguari fyerjet, rrëshqasin mbi kurthet, pengohen në podium. Dhe mbushen me urrejtje. Një makth që e kishte ndjekur për një kohë të gjatë. Asnjë nga nxënësit e tij nuk do të kishte mundur ta imagjinonte tmerrin që ata i ngjallnin. Dhunën që ajo lindte brenda tij. Atë që mund ta kishte shtyrë të bënte...

Nuk do ta besonin kurrë se largimi i tij i detyruar u kishte shpëtuar jetën. Barthélémy ishte i përqendruar, i përkulur mbi fletën e bardhë, ku herë depozitonte kujtimet e tij të dikurshme, herë ato të Aslanit. Ai i ilustronte ato me fragmente gazetash që përshkruanin xhunglën e shkollave, duke e krahasuar me atë të Calais, dhe klasifikonte gjurmët që luftërat e Kaukazit linin në shtyp. Gjurmë të përkohshme, të cekëta, kur kalimi i një reporterit pranë një masakre e vendoste sërish Çeçeninë në qendër të lajmeve. Gjithçka që Aslani kishte treguar dhe që Barthélémy kishte transkriptuar merrte atëherë një të vërtetë më të ashpër, një dhunë edhe më të tmerrshme. Kur ai ia tregonte këto foto mikut të tij, ky i fundit tregonte në sfond një mal që kishte kaluar, një shteg apo një

peizazh të njohur. Bukuria e peizazheve nuk e zbehte aspak mizorinë e pamjes në plan të parë: shtëpi prej dheu dhe gëlqereje të shkatërruara nga tanket, shikimet e terrorizuara të fëmijëve, rrëqe të mpiksura gjaku, të gjithë fantazmat e masakrave...

Asgjë nuk do të fshihej nga kujtesa, as nga ajo e të mbijetuarve, as nga ajo e torturuesve dhe fëmijëve-ushtarë, as nga ajo e xhelatëve apo viktimave. Të gjithë do të kujtonin përgjithmonë, edhe nëse do të dështonin të kuptonin dhe aq më pak të falnin apo të falnin veten. Aslani komentonte imazhet, detajonte kujtimet, përcaktonte vendet dhe datat. Ata flisnin për orë të tëra, në një gjuhë të përbashkët që përzierte njohuritë e tyre për frëngjishten dhe rusishten. Sapo një fjalë mungonte, sapo një ide nuk zhvillohej siç dëshironin, ata kërkonin në fjalorin e tyre të përbashkët rus fjalët dhe shprehjet që më pas i përkthenin në frëngjisht. Kjo mënyrë i ndihmonte veçanërisht kur shqetësoheshin për fatin e njerëzimit të tyre të zvogëluar, për këtë laborator të utopisë që u ishte besuar: një grua dhe tre fëmijë – sepse Aslani përfshinte në kategorinë e fëmijëve edhe ushtarin rus të humbur.

Ndonjëherë, ata linin mënjane përshkrimin e mizorive për të provuar të kuptonin njerëzit që i kishin kryer ato. Shpiknin histori për t'i bërë më të kuptueshme, ndërtonin arsyetime me shpresën për të gjetur ndonjë grimë mençurie, ndonjë copëz ëndrrë që do të mbronte njerëzimin nga dimrat e mendimit. Përpiqeshin të zbulonin, në errësirën e shpirtit njerëzor, një shkëndijë arsyeje, paqeje dhe bukurie, një hir dhe mirësi. Një arsye për të jetuar, më në fund. Një reportazh i vjetër i kishte goditur veçanërisht. Aty

thuhej se lufta nuk kishte filluar ende, por dukej e pashmangshme. Madje, tashmë mund të zbulohej zemërimi që do të vinte, ende i paimagjinueshëm. Disa përlëshje në një peizazh dimëror, mure të çara, rrënoja të freskëta, dhe mbi të gjitha shikimet e viktimave me fytyra të zbehta, ato të zbrazëta të fëmijëve me ethe, të adoleshentëve të uritur.

Një grua e tmerruar shtrëngonte foshnjën e saj në krahë, një foshnjë të cilës një milic i kishte kërcënuar t'ia këpuste kokën nëse ajo nuk tregonte vendin ku ishte strehuar burri i saj. Gazetari nuk thoshte nëse ajo kishte tradhtuar, por fëmija ishte ende gjallë.

Përkohësisht. Çfarë do të ndodhte me njerëzimin e tij, kur, nëse do të shpëtonte, të mësonte se çfarë kishte ndodhur me të dhe pse babai i tij nuk ishte kthyer kurrë? Çfarë do të ndodhte me atë ushtar, nëse një ditë ndërgegjegjja e njeriut dhe pendimi do ta pushtonin gjatë netëve në Shën Petersburg apo Moskë? Nëse do të dilte gjallë nga kjo luftë, a do të mbijetonte ndaj këtij makthit, ndaj kërcënimit që vetë, i veshur si ushtar, e kishte bërë duke mbajtur kokën e vogël të një foshnjeje në duart e tij? Netët në Shën Petersburg apo Moskë do të ishin të zymta dhe të pafundme. Nuk do të kishte më paqe. Aslani hapi atlasin e tij të xhepit në faqen e Evropës Qendrore dhe tregoi vendin e reportazhit. Pastaj, me gishtin tregues, vizatoi një vijë imagjinare: rrugën e ndërlikuar të mërgimit të tyre. Në fund, ai shënoi një seri vendesh, kalimin e një kufiri, ngjijtjen e një mali, kalimin e një shkretëtire. Zëri i tij u bë më i thellë, u ndal, u ngadalësua, hezitoi. Pushtimi i kujtimeve bëhej i dhimbshëm.

– Në hartat me ngjyra nuk mund të shohësh të ftohtit e madh, stuhitë që e shterojnë shpirtin e më të guximshmëve. As freskinë e erërave që sjellin, si për t’i tallur, aromën e një çaji apo një supe që zien në kabinën e rojeve. Pikërisht në orën e ngrënies duhet të përpiqesh të mashtrosh vigjilencën e tyre, kur janë të zënë me gatim, duke harruar për një çast mërzinë e tyre. Por, kur ecën me barkun bosh, tundimi për të ndaluar, për ta dorëzuar veten, për t’u ngrohur – më në fund! – me një filxhan çaj apo supë të çon në çmenduri. Por atëherë, e gjithë rruga e kaluar do të kishte qenë e kotë! Dhe askush nuk thotë se doganieri, i kapur në befasi në mes të vaktit të tij, do të ketë aq mëshirë sa të ndajë ushqimin e tij. Gjithçka do të humbiste: përpjekja e bërë, ferri i kaluar, vakti i shpresuar. Gjithçka! Në qelinë e tij të akullt, emigranti i paligjshëm nuk do të kishte më as shpresën e një mërgimi për t’u ngushëlluar.

Fëmijët, që nuk e njohin mizorinë e njerëzve, ose që nuk duan ta besojnë atë, do të qanin në heshtje... Atëherë, duhet ta qetësosh ankthin dhe dhimbjen e këtyre fëmijëve. T’ua përsërisësh premtimet:

"Do të arrijmë. Jemi pothuajse atje. Do të ndalemi dhe do të pushojmë së shpejti. Por jo këtu. Jo tani. Jo ende..." Dhe i arratisuri përpiqet të besojë vetë në këtë litani.

KAPITULLI 19

Barthélémy e çoi Aslanin në rrugën Mbretërore me pretekstin për t'i treguar La Corvette, hotelin ku kishte qëndruar kur kërkonte një shtëpi në Saint-Idesbald. Ata shëtitën deri te Paquebhôtel, përpara të cilit ai i shpjegoi projektin që Van Drogenbos i kishte sugjeruar: të vendosnin refugjatët atje në një mënyrë më të qëndrueshme dhe, mbi të gjitha, më pak të rrezikuar nga ardhja e pushuesve. Ai ndjeu se miku i tij u trondit; ndoshta ndërtesa e braktisur zgjonte shumë kujtime. Pasi u siguruan që askush nuk po i shikonte, të dy burrat u ngjitën në shkallën e jashtme dhe hynë në sallën e restorantit përmes një dritareje me xham të thyer. Ata eksploruan shkurtimisht ambientet. Në dhoma gjendeshin dyshekë të vjetër e të grisur, që me gjasë kishin pritur gjumin e njerëzve të pastrehë. Në kuzhinë, pranë furrave të hapura, mbeteshin ende tenxhere dhe tiganë të gërvishur. Rikthimi i disa dhomave në gjendje të banueshme nuk do të kërkonte shumë kohë dhe ato do të ofronin një komoditet shumë më të madh sesa garazhi i Sand en Wind.

Barthélémy parashtronte argument pas argumenti për ta bindur Aslanin që ta braktiste sa më shpejt bodrumin e ndërtesës. Por Aslani hezitonte. Për herë të parë gjatë udhëtimit të tyre, falë miqësisë së profesorit, mirësisë së qiradhënësit të kuajve dhe sjelljes së këndshme të punonjësve të supermarketit, ai kishte ndjesinë se ishte gati në shtëpinë e tij. Po kështu ndiheshin edhe shokët e tij të mërgimit. Largimi nga ajo që për ta ishte kthyer në një strehë do të ishte i vështirë. Natyrisht, synimi i tyre ishte të arrinin në

Angli, jo të mbeteshin në Belgjikë. Premtoi të reflektonte, por nuk do të merrte asnjë vendim pa u konsultuar me të tjerët. Barthélémy e kuptoi se në hezitimin e mikut të tij ndikonte edhe fakti që në Westhoek, afërsia me detin e bënte më të prekshme destinacionin që kishte përcaktuar për veten e tij: Doverin, Anglinë, dhe në fund malet e Skocisë. Por pse Skocia, kur ai mund të kërkonte azil në Belgjikë apo Francë, ku me njohuritë e tij gjuhësore do të gjente pa vështirësi një punë? Aslani tundi kokën ëndërrimtar. “Plockton”, tha thjesht, pastaj la një heshtje të mbizotëronte. Më pas, nga xhepi i xhakëtës nxori një bllok shënimesh prej lëkure të zezë, e hapi në një faqe ku ishte vendosur një fotografi në madhësinë e një kartoline. Në një luginë të thellë, disa shtëpi të vendosura në një kthesë të një rruge malore dukeshin si një peizazh miniaturë në vitrinën e një dyqani lodrash. “Plockton”, përsëriti ai. Mishërimi i ëndrrës. Një nga kushërinjtë e tij, i larguar nga Grozni gjatë Luftës së Parë Botërore – nëse mund të thuhet se ka ekzistuar ndonjëherë një luftë e parë – kishte arritur në Skoci. Ai kishte përshkuar vendin, duke kërkuar deri në kufijtë më veriorë një fund për endjen e tij. Dhe kishte hasur në këtë fshat, më saktë këtë katund, të braktisur prej dy ose tre brezash. “Gjithçka ka mbetur e paprekur, si e ngrirë në kohë,” më ka shkruar kushëriri im, i cili është vendosur atje bashkë me të tjerë endacakë.” Ata ishin kthyer në sallën e restorantit dhe Barthélémy ende kërkonte argumente për ta nxitur mikun e tij të largohej. Ata hapën përballë dritares dy karrige plazhi të gjetura në një depo. Përmes hublotëve, shihnin dunat e rërës që shtriheshin me ngjyrat e tyre të verdha dhe

rozë. Në largësi, valët e detit në baticë të ulët përziheshin me shkëmbinjtë e Doverit. Një ide i erdhi papritur dhe e tha siç iu shfaq në mendje: atje, do t'u duhej të flisnin anglisht. Aslani kishte disa njohuri të kësaj gjuhe, por gruaja-granatë dhe binjakët nuk dinin asnjë fjalë. Për rusishten, as që bëhej fjalë. Gjithsesi, binjakët duhej të shkonin në shkollë. Në moshën e tyre, ata nuk mund të qëndronin të papunë dhe të bënin vetëm lojëra, duke rrezikuar të paguanin pasojat për gjithë jetën. Për më tepër, fëmijët që vraponin gjithë ditën në plazh do të tërhiqnin vëmendjen dhe do t'i ekspozonin grupin e tyre. Regjistrimi në shkollën fillore të Saint-Idesbald nuk ishte një mundësi, pasi atje do të mësonin holandishten, një gjuhë e pavlefshme për ta në Skoci.

Kështu që duhej të krijonin një shkollë të përshtatur për ta. Barthélémy shtriu dorën drejt sallës së madhe: “A nuk do të ishte ky një klasë e mrekullueshme? Dhe unë jam ende profesor!” Ai e ndjeu se kishte ardhur momenti të fliste për Zanzibar dhe Liberty.

PJESA E TRETË

KAPITULLI 20

Van Drogenbos gjithashtu kishte shkuar tek çeçenët për t'i nxitur të vendosnin kampin e tyre dimëror në Paquebhôtel. Ishte më se koha e duhur; "hibernuesit" e parë kishin zënë sërish një ndërtesë fqinje, dhe një prej tyre kishte njoftuar policinë se kishte parë persona të dyshimtë që endeshin përreth. U lanë të bindeshin. Të nesërmen në mëngjes, të dy shokët u nisën për të organizuar zhvendosjen. Me vete morën Charon-in, por ta bënë të pranueshëm për binjakët nuk ishte aspak e lehtë. Pamja e tij gjithmonë e zymtë, dobësia e tij e sëmurë që theksohej nga shalli i gjatë i kuq, të cilin ai vazhdonte ta rrotullonte rreth trupit të tij të hollë, e bënë atë gjithçka, përveçse të këndshëm. Por, më në fund, ata u qetësuan. Garazhi u zbraz shpejt dhe u kthye në gjendjen e tij të mëparshme. Të gjithë morën pjesë mes një zhurme të gëzueshme, ndërsa Van Drogenbos u sigurua për furnizimet. Pasi shëtiti kuajt e tij, Aslani u takua me Barthélémy-n në sallën e ngrënies së Paquebhôtel. Ata diskutuan rreth ndryshimeve që duheshin bërë për ta kthyer këtë hapësirë të madhe në një klasë të përshtatshme. Do të sillnin tabelën e zezë nga bunkeri i tij dhe do ta fiksonin në murin përballë dritareve. Jo vetëm që ndriçimi do të ishte më i mirë, por me dritaret e anijes pas tyre, nxënësit nuk do të shpërqendroheshin nga kalimi i ndonjë peshkatari karkalecash ose ndonjë karro me vela. Një raft do të shërbente si bibliotekë.

Barthélémy kishte mjaft fjalorë, atlase dhe libra mësimorë që i kishte marrë nga shkolla e tij e vjetër. Zaptuesit kishin thyer shumicën e tavolinave dhe karrigeve, mbetjet e të cilave shtriheshin në dysheme në një pamje të trishtë, por disa ishin ende të paprekura dhe kishte mjaft nëpër dhoma për t'i ndarë një secilit student: një grua, një ushtar, dy binjakë dhe...

— Ti, Aslan! Nuk mund të shmangesh! Ndoshta nuk ke aq shumë nevojë sa të tjerët... Por, me autoritetin tënd, nëse u jep shembullin e duhur, ata do ta bëjnë me më shumë zemër.

Çeçeni e shikonte atë duke ecur sa andej-këtej në sallë me hapa të mëdhenj, duke treguar vendet ku do të uleshin nxënësit, ku do të ishte "estrada", dhe ku do të ndodhej tavolina e mësuesit. Ai buzëqeshte ndërsa shihte këtë mik të papritur, i cili po e rigjente energjinë e utopive. Natën e mëparshme, gjatë bisedave të tyre të zakonshme, ish-mësuesi, që tani mund të quhej sërish mësues, i kishte treguar për humbjen e ngadaltë të iluzioneve, cinizmin dhe zhgënjimin që e kishin kapluar gjatë karrierës së tij, të cilat përfundimisht u shndërruan në një ndjenjë të pakthyeshme urrejtjeje ndaj nxënësve. Kishte qenë i detyruar të largohej prej tyre, të braktiste shkollën, të linte projektin e jetës së tij. A mund ta imagjinojë njeriu një mësues të pushtuar nga neveria ndaj adoleshentëve që i ishin besuar për edukim? A mund të imagjinojë dikush dëmet e një përplasjeje të tillë?

Po të kishte kaluar në vëzhgimin e një psikiatri ose të një mjeku të punës në momentet e tij më të errëta, ata pa dyshim do të kishin rekomanduar largimin e tij për arsye mjekësore, ashtu siç bëhet për

një sëmundje ngjitëse, duke shënuar në dosjen konfidenciale, siç ndodh me shumë mësues të dëshpëruar, emrin e asaj sëmundjeje të tmerrshme që nuk ekziston në asnjë katalog: urrejtja. Ajo që përhapet si një epidemi e padukshme në korridoret e shkatërruara të shkollave, përgjatë mureve të mbushura me grafitë të turpshme, në oborret e vandalizuara, por, mbi të gjitha, në zemrat e mësuesve që kanë humbur atë që i mbante ende në këmbë përballë tufës së të rinjve: iluzionin e dobisë dhe mirazhin e rremë të thirrjes për të edukuar dhe për të përmirësuar botën. Mësuesi çeçen nuk u besonte veshëve të tij: a ishte ky pra ai kontinenti i lirisë? Kjo Evropë ideale, ëndrra e shumë njerëzve?

Si të donte të rikrijonte në mënyrë të pavetëdijshme një shkallë të vuajtjeve, ai filloi, me një zë të shuar, të tregonte një episod që e kishte mbajtur të fshehtë deri atëherë. Kapiteni i anijes së mallrave që i kishte marrë në Stamboll dhe që duhej t'i zbarkonte në Angli, erdhi në hambar për t'i paralajmëruar se po afroheshin dhe se duhej të merrnin vend në një kontejner të përshtatur. Kishte mjaftueshëm vrima ajrimi, por do t'u duhej durim. Të nesërmen, një kamion do t'i çonte në një depo ku do të mund të liroheshin. Në port ishte e pamundur, sepse kishte shumë kontroll. Ata u mbështetën pas murit metalik. Së shpejti ndien që po ngriheshin lart, u kapën instinktivisht pas çfarëdo që u ra në dorë. Dhe papritur boshllëku nën kraharror, mbajtja duhej të ishte liruar. Rënia, për fat të mirë e shkurtër, një përplasje e tmerrshme, një zhurmë spërkatjeje, fëmijët bërtitën, dora e gruas-granatë u kap pas tij dhe shtrengoi fort.

Vetëm ushtari nuk reagoi fare. Kontejneri duhej të notonte në sipërfaqen e ujit, i cili po futej nga të gjitha anët. Disa goditje mbi muret, një gërvishje e padurueshme, ata e kuptuan se nofullat e vinçit po kërkonin një tjetër mbajtje. Një zhurmë shurdhuese që do t'i jehonte përgjithmonë në mendje. Binjakët ishin strukur pranë njëri-tjetrit. Uji u kishte arritur deri në bel. Aslan imagjinonte vinçistin, atje lart, të përqendruar në punën e tij. E dëgjonte sikur të thërriste: “Do të të kap, kërmë!”, ndërsa manovronte krahun e makinerisë së tij. Ai nuk e dinte se mbante jetë njerëzish në fund të levave të tij, se do t'i pezullonte dhe do t'i përkundte mbi boshllëkun e frikshëm pesë zemra të tmerruara. Por ai duhej të shpëtonte ngarkesën e tij, ishte çështje nderi për një njeri krenar për zanatin e tij. Më në fund, kontejneri u drodh, u ngrit, nxori ujin e ndotur nga të njëjtat vrima nga ku kishte hyrë. Disa rreze drite çanë errësirën. Një gisht mbi buzë u kujtoi fëmijëve se duhet të qëndrojnë të heshtur; në rrëmujën e rënies askush nuk kishte mundur t'i dëgjonte të bërtisnin. Ata tashmë e ndien veten të tundur në fund të kabllit, të kapur në një stuhi erërash të kundërta. Ata ishin të tmerruar nga ideja se vinçi mund të lëshonte përsëri masën metalike, e cila do të fundosej përgjithmonë në thellësitë e portit.

Kur një doganier erdhi për të kontrolluar ngarkesën, ata patën surprizën e hidhur ta dëgjonin të fliste frëngjisht. Falë disa dollarëve të rrëshqitur në drejtim të tij, ai u shtir sikur nuk i pa fare refugjatët. Së shpejti, ata u ngarkuan në një kamion dhe u larguan po atë ditë. Kapiteni kishte thënë se kishte mjaftueshëm ajrim! Por gjatë gjithë rrugëtimit, ata duhej të

alternoheshin, duke mbajtur gojën ngjitur pas një vrime të vogël për të thithur sadopak ajër dhe për të gjetur një fije drite për t'u ngushëlluar. Shpesh, në gjumë, fëmijët ende bërtasin nga ajo frikë që i kishte tronditur. A do ta harrojnë ndonjëherë tmerrin e atyre netëve në hambar, duke u zhvendosur për të shmangur të shtypeshin nga një paletë e liruar që nuk mund ta shihnin, por vetëm ta merrnin me mend, përmes tingujve, vendin ku dallga do ta hidhte? A do ta harrojnë ndonjëherë atë dorë të mbështetur fort mbi gojën e tyre, ndërsa tashmë mezi merrnin frymë, që të mos i tradhtonin lotët e tyre?

Aslan e shmang vazhdimin e udhëtimit: « Ne arritëm më në fund në Sangatte, në mes të të gjithëve vëllezërve tanë që dëshironin të kalonin në të njëjtin Tunel që duhej të na çonte “atje”. Tri javë për t'u shpjeguar fëmijëve që këto magazina, këto tela me gjemba, këta roje që flisnin një gjuhë të panjohur dhe që herë pas here kthenin me forcë dikë prej nesh që kishte humbur kalimin, këto supa për të cilat duhej të rreshtoheshim, jo, kjo nuk ishte ende Anglia, Skocia dhe liria që na ishin premtuar. Dhe pastaj, shpallën mbylljen e Sangatte...»

KAPITULLI 21

Shumë pak kalimtarë që kishin guxuar të dilnin në erë dhe ftohtësi u shokuan kur panë një karrocë që po fluturonte mbi plazh, tërhequr nga një kalë që një gjigant, me një mantil të madh që fluturonte në erë, po e inkurajonte duke bërë titur fjalë të pa kuptueshme. Po bënte gara me një Coccinelle të kuqe, me çatinë e hapur, mbi të cilën kishte një ngarkesë të madhe bagazhesh. Si gjyqtar, një cuistax që po shkonte me shpejtësi të madhe, tërhiqej nga një tufë huskies. Duke qëndruar në pjesën e pasme të karrocës, një fëmijë i moshës dhjetë vjeçare po bënte shenja të mëdha për një tjetër, që gjithashtu qëndronte përpara Coccinelles dhe ishte kapur fort përpara të xhamit. Të dy mbajnë me duar të shtrira anoraket e tyre të hapura, të cilat i bëjnë të fluturojnë në erë si flamuj. Të qeshurat e tyre mbushnin hapësirën. Dhe era, sikur dhe shpejtësia, përhapnin lumturinë e tyre përgjatë dallgëve që po ngriheshin mbi plazh.

Për disa orë më vonë, ata vendosën grilën me një shishe shampanjë që Van Drogenbos e kishte mbajtur të ftohtë në një kuti frigoriferike. Më pas, ndërsa të tjerët po e perfeksiononin instalimin, Charon deshi t'i çonte miqtë e tij në depon e mbeturinave komunale. Pjesët e hedhura ishin të ruajtura në një rend të përsosur. Lavamanët e qeramikës – lavabot, tualete, bidetë – kishin krijuar një rresht të bardhë në skajin e një fushe shege. Materialet dhe mbeturinat e ndërtimit ishin grumbulluar në piramida pluhuri. Mbeturinat bimore lëshonin aromat e tyre të ëmbla. Kaluesi kaloi përtej një muri. Një mbulesë plastike mbulonte një

grumbull pajisjesh elektrike që po ngelinin për të ndryshkur, por gjithashtu kulla kompjuterësh, tastiera, ekrane. – Vajza ime mëson në shkollën komunale. Ata sapo morën pajisje të reja kompjuterike. Këta kompjuterë janë në gjendje të shkëlqyer, por të vjetër. Mos më pyesni se për çfarë. Dhe pastaj, atje do të gjejmë edhe pajisje të vjetra, biblioteka, hartat gjeografike, tabela shpjeguese. Duket se janë paksa të vjetra, por çfarë ka rëndësi? Gjithçka është këtu, vetëm duhet të shërbehemi prej saj. Duartrokitjet dhe brohoritjet shpërthyen pas një mjegulle që u largua me shpejtësi, e tmerruar, duke lënë katër burrat të qeshnin në mes të deponisë.

Atë mbrëmje, Barthélémy dhe Aslan folën për orë të tëra. Ata i hapën njëri-tjetrit zemrat. Mosbesimi natyror që të dy kishin kultivuar me zemërim, si ata që kanë kaluar pranë greminave, ishte shpërbërë prej kohësh gjatë bisedave të tyre, në bunker, në bord të Coccinelles, gjatë ecjeve të gjata mbi plazh pasi i kishin siguruar binjakët, për t'i siguruar ata që nuk duhej të shqetësoheshin për largimet e tyre të shpeshta, që ata po shkonin për të parë qiellin. Por sot, sytë e tyre shkëlqenin me një ndriçim të veçantë. Largimi i Çeçenëve ishte bërë gjithnjë e më i qartë. Grupi i vogël nuk mund të qëndronte pafundësisht në Saint-Idesbald, as edhe në një anije të ngecur në rërë, e braktisur nga ekuipazhi. Van Drogenbos nuk do të kishte shumë vështirësi t'i mbrojë ata gjatë sezonit të ulët, por që kur të fillonin pushimet e Pashkëve, fluksi i turistëve do ta bënte policinë më të vështirë. Ata duhet të kalonin Kanalin përpara verës. Pikërisht, Zanzibar kishte telefonuar një ditë më parë. Ai kishte testuar Liberty në

ujërat e qeta të kanalit që kalon përgjatë portit industrial të Brukselit. Gjithçka ishte në rregull, qëndrueshmëria e motorit, konsumimi i karburantit, besueshmëria e instrumenteve. Së shpejti, Grand Banks do të mund të lundronte. Por nëse Zanzibar mund të manovronte vetë anijen nëpër kanale, do t'i duhej dikush tjetër për ta ndihmuar në det. Barthélémy i kishte folur Charon: a njeh ndonjë njeri të besueshëm që mund të manovrojë një anije luksoze në det dhe të marrë përsipër edhe rrezikun për të transportuar të paligjshëm? Kaluesi ishte ndjerë i ofenduar. Pse dikush tjetër përveç tij? Edhe pse që nga viti i kaluar ai nuk kishte udhëhequr përveçse barkën e tij të ngelur nga njëra anë në tjetrën të kanali, ai kishte ruajtur ndjenjën e detit, ashtu siç e quante ai instinktin e dallgëve, të erës dhe të rrymave që e kishin ngacmuar dikur kur lundronte.

KAPITULLI 22

« Ejani, Barthélémy! Ejani, Van Drogenbos, dhe ju gjithashtu, Charon! Hyni! Do të inaugurojmë klasën! » – thirri Aslani mëngjesin e nesërm. Ai i shoqëroi me ceremoniozitet deri te hyrja e Paquebhôtel-it. Në çdo shkallë të urës së prerë, flaka e një qiriu dridhej në mëngjesin e vogël të dimrit. – Ejani! Nuk duhet të vonoheni në ditën e kthimit në shkollë !!! Dhe ai mori nga krahu një Barthélémy që ngjiti shkallët pas tij. Përpara derës të mbyllur, Tçetçeni u përkul, ashtu siç bënte kur shikonte hartën e Europës në Atlasin e tij të xhepit. Mësuesi, i paligjshmi, i torturuari, qëndronte i palëvizur si dikur – apo dikur? – duhet të ishte çdo mëngjes para nxënësve të tij, përpara shkollës së tij në Mesker Iourt. Barthélémy u kthye për të dëgjuar përshpërimat që bënin në erë të shokëve të tij të mrekullueshëm, Charon, barqarin i estuarit, dhe Van Drogenbos, muri i vendbanimeve të rrethuar. I mjeri dhe i shëndoshi, i dhunshmi dhe i vogëlsi, por zemrat e tyre rriheshin njësoj. Për të ndjerë më mirë forcën dhe energjinë që kishte ndërtuar gjithçka, Aslani mbështeti ballin mbi dru të derës. Ai kishte përshtypjen se po dëgjonte shpirtin e botës, si deti në një guaskë. Barthélémy e ndoqi. – Hidh një hap! Hape! – fryu ai. Çetçeni u kthye, qeshi, ngriti dorën përpara fytyrës dhe bëri atë gjest që i bashkonte ata që nga momenti i parë i bashkëpunimit: gishti tregues i vendosur vertikalisht mbi buzë. Përsëri, ai ktheu shpinën, mori dorezën, dhe më pas ndaloi veten. – Mbyll sytë... Pas sigurisht që Barthélémy e përkrahte lojën, ai hapi dy dyer. Pastaj mori mikun për

krahu duke përsëritur: – Mbaj sytë mbyllur. Kalimtari i pragut, sikur të udhëhoqe një verbër, ata vazhduan edhe pak hapa. Në mendje, Barthélémy ri-krijoi hapësirën siç e kishte zbuluar së bashku: tavolina dhe karrige të thyer, të mbuluara me pluhur, copa xhami, mbeturina... Por ishte një ngrohtësi e mirë, ai e ndiente rezonancën e frymës së tyre që ceremonia e bënte më të shkurtër. – Tani hapi sytë... Pavarësisht se kishte kontribuar në transportimin e një pjese të mobiljeve dhe pajisjeve nga dhomat, deponi dhe bunkeri, Barthélémy u prekur thellësisht. Grupi i vogël kishte transformuar ish-restorantin në një klasë shkollore të përsosur, sikur të kishin marrë model një libër me imazhe të viteve pesëdhjetë dhe ta kishin ri-krijuar me kujdes të pafund për detajet. Një kujtim i ardhur nga larg, një gravurë nga kohët e kaluara: një ëndërr shkollë. Pajisjet ishin të rregulluara me kujdes, një tabelë e vjetër e zezë e varur në mur përpara podiumit dhe tavolinës së mësuesit, një bibliotekë ku rreshtoheshin manualët dhe fjalorët, tabela që tregonte një hartë të Europës, një hartë të Belgjikës që kishte ende nëntë provinca, një seri tabelash që tregojnë për përgatitjen e bukës dhe rotacionin e stinëve.

Por për të, më emocionuesja ishte të zbulojë, i ulur me qetësi, dy binjakët, ushtarin dhe gruan-granatë. "Nxënësit" e tij kishin vërejtur një heshtje absolute kur e panë të hynte në dhomë me sytë e mbyllur, me krah të Aslanit, gishti i të cilit shtypte buzët. Ata u ngritën dhe qëndruan në këmbë pranë bankës së tyre. Të kapur nga rëndësia e momentit, binjakët lëkundeshin mes të qeshurës dhe seriozitetit. Aslani ftoi mësuesin të ulte në podium. Ai goditi duarët.

– Faaalënderim! Mund të uleni. Po ju prezantoj mësuesin tuaj të ri: Zoti Barthélémy. Ky i fundit e ndjeu veten të prekur nga kjo emocion e veçantë që prek ata që kanë mbijetuar. Një kthim në njeriun? Po, ishte kjo ajo që përshkonte këta Tçetçenë. Por edhe ai vetë, aq dhe aq fort, sa fjalët ishin të pamundura për ta shprehur. Aslani shkoi dhe u ul në rreshtin e parë. Mori një fletore që e hapi duke shfaqur qëndrimin e një nxënësi të padurueshëm për të mësuar. Van Drogenbos dhe Charon kishin mbetur në hyrje të sallës, nga ku kishin parë ceremoninë e kësaj "rikthimi në shkollë" jashtë kohe, dhe madje përtej çdo kalendari, pasi për nxënësit belgë po fillonin pushimet e Krishtlindjeve. Ata gjithashtu u ulën, morën një fletore që e hapën në faqen e parë dhe e fërkuan me dorë për ta bërë të rrafshët. U dëgjua një koshitje e lehtë, një karrige që u zhvendos për t'u përshtatur më mirë me shpinën. Heshtja u bë e plotë. Në këtë anije prej tullash dhe betoni, të palëvizur në rrëzë dhe erë, një shkollë hapej nën drejtimin e një ish-mësuesi që dikur ishte i neveritur nga devijimi i arsimit. I mbërthyer nga emocionet, ai ishte i paaftë të thoshte një fjalë. Ai ndiente se nga thellësitë e shpirtit të tij po ngrihej një paqe që e kishte rikthyer me veten e tij. Binjakët filluan të shtrëngonin buzët. Heshtja e mësuesit, sigurisht që i kishte impresionuar, por ata mbetën, ose u bënë përsëri fëmijë. Para shikimit të dukshëm të ashpër që iu hodh Aslani, ata e mbajtën veten dhe u fshehën në mimikën e buzëqeshur të një komploti të pafajshëm.

– Eja, Barthélémy! Nxënësit tuaj po ju presin. Ata janë të paduruar për të mësuar atë që duhet të dinë për anglisht, pak frëngjisht, pak matematikë... Aslani u

ngrit, bëri disa hapa drejt tabelës, futi dorën në një kuti kubike për të nxjerrë një gishta të bardhë që e vendosi mes gishti tregues dhe gishti i tij i madh. Gishtarja, e mbajtur deri në fund të gishti, e lëvizte me një kalligrafi të bukur dhe të gjerë fjalën e parë që i erdhi në mendje mësuesit, të cilin mund ta përdorte në kuptimet e tij të ndryshme – mirënjohje dhe falënderim që ishin në fillim dhe në fund të çdo gjëje, që bashkonin njerëzit me fatin e tyre, që ekzistonin në të gjitha gjuhët e botës, që mbaronin çdo herë kur një gjuhë zhdukej.

Ai ishte aty, sot, ngarkuar me të gjithë besimin e një njeriu, Aslanit. I magjepsur nga besnikëria e atij që i dha dorën një klase dhe të gjithë ata që i kishin mbetur të dashur. Ai u kishte premtuar që t'i mbante të sigurt, t'i merrte në anën tjetër të Kanalit. Dhe shkolla, dhe gjithçka që do të mësonin aty, dhe të gjitha reflekset që do të ri-përvetësonin, gjithçka i përkiste atij premtimi të Aslanit. Barthélémy ndjeu një mirënjohje të pafund për këtë endacak që kishte takuar rrugën e tij dhe që tani i ktheu atij dinjitetin e tij.

A ishte era e Veriut që frynte kaq shumë mirësinë e papritur në zemrat e njerëzve? Barthélémy, i strehuar në kufijtë veriorë të vendit të tij, gjithmonë kishte pasur një intuitë për këtë.

Me fytyrën pranë natës së tabelës, sytë ngulur tek gishti i gishtit mbi sipërfaqen e tabelës, ai nisi të shkruante shkronjën e parë. Gishti ngjiti më pas lart, pasigurt në majë, u ul disa centimetra para se të nisej përsëri për të pushtuar anën tjetër dhe të zhytet përsëri drejt vijës së horizontit.

U shfaq shkronja M. Më pas, dora u hodh në akrobacinë e shkronjës e, më pas për të kaluar në r, të cilën Barthélémy nuk mundi t'i shpëtonte ta shikonte mendërisht duke e mbështjellë. Paso i lëvizja e mençur e c dhe valëza të shpejta e i.

Ai e largoi gishtin disa centimetra. U kthye nga klasa. I pa një nga një. U buzëqesh për heshtjen e binjakëve. Pëshëndeti hijen e gëzuar që shfaqej për pak në fytyrën e gruas së heshtur dhe atë, të trishtuar dhe të rëndë, që nuk e lëshonte ushtarin. Më pas, preku mirësinë e turbullt të Charon dhe Van Drogenbos. Në fund, mikut të tij Aslan i dërgoi një shenjë heshtjeje, gishti tek buzët, sepse nuk kishte fjalë për të përshkruar pagën që e mbushte. Kur ndjeu lotët e parë që mbushnin qepallat e tij, ai u kthye përsëri në tabelë dhe shtypi në majë të "i"-të një pikë, të gjatë, të ngadalshme, duke i dhënë gjithë forcën e idealit të rikthyer.

– Kjo është fjala e parë që do t'ju drejtohem. Ndoshta nuk e keni dëgjuar shpesh deri tani. Në gjuhën frënge, ka një kuptim të trefishtë: mirënjohje, por gjithashtu dashuri që jepet dhe nënshtrim që ne jemi.

Ky mësim i parë i Barthélémy u shënua nga drita e një fjale me dy shtylla, që ai më pas e shkroi në rusisht, Spasiba, në anglisht, Thank you, në holandisht, Dank U. Aslani e përktheu në çeçenisht.

– Po, faleminderit! Nga zemra ime!

KAPITULLI 23

Koha kalonte, e ritmuar nga mësimet që zhvilloheshin nga nëntë deri në dymbëdhjetë të pasdites. Kur mbërrinte ora e drekës, Barthélémy njoftonte përfundimin e mësimit. Ai përgëzonte nxënësit e tij dhe u dëshironte një pasdite të mbarë. Binjakët vraponin jashtë, duke shpërthyer me thirrje gëzimi dhe rinie të gjetur. Pas drekës, koha kalonte për detyrat dhe mësimet. Aslan vazhdonte të shkonte në fermë. Ai përgatiste kalin e tij, pasi e kishte ushqyer me një mollë, dhe shkonte përmes dunave në plazh për ta bërë të vraponte. Nëse binjakët kishin mbaruar shpejt punën, ata e shoqëronin dhe ngisnin ponit që duhej përgatitur për sezonin turistik.

Në fund të ditës, Aslan merrte përsëri rolin e mësuesit për një mësim në aritmetikë, shkenca natyrore, gjeografi ose histori. Barthélémy nuk shkruante më. Ashtu si në fillim të karrierës së tij, ai përgatiste me kujdes mësimet e tij, me kënaqësinë për të kërkuar në fjalorin anglisht disa fjalë dhe shprehje që mund të ishin më të dobishme, dhe pastaj të ndërtonte fraza të thjeshta. Nga koha në kohë, ai lejohej të shpërqendrohej nga thirrjet e Aslan dhe fëmijëve që shkonin në breg gjatë detit me ujë të ulët, duke shpërndarë rreth tyre shpërthime kripe, shkumë, ujë dhe të qeshura. Një lloj paqeje mbizotëronte brenda tij. Ai rikthente lëvizjet, emocionet, refleksat e profesionit për të cilin kishte besuar se do të ndërtonte jetën e tij: të kalonte pak dituri, sigurisht, por mbi të gjitha të ofronte mjete për kuptimin e botës. A nuk do të thotë "të kuptosh" "të marrësh me vete"? Ja, këtu, në këtë cep të

botës, në këtë copë plazhi të fshirë nga erërat, këtë breg ku ai kishte kërkuar strehim për t'iu shpëtuar demonit të urrejtjes, në këtë restaurant të shkatërruar të një hoteli të braktisur të ngulfatur në dunat e rërës, para këtyre nxënësve, të cilët gjithashtu ishin refugjatë, gjithashtu ikës, që ai i shikonte çdo ditë përmes mjegullës së qepallave të tij, po, ai po rindërtohej.

Këto mendime e pushtonin ndërsa ai fliste, pyeste, përsëriste dhe bënte të përsëritnin, ftonte një binjak në tribunë, ndihmonte të shkruante një fjalë, të krijonte një fjali. Dhe ato e nxitnin. E ngazëllyenin, madje. Gjithçka ishte lumturi. Autoriteti i mësuesit që ai ishte bërë përsëri shprehej pa dhunë. Ishte natyrale. I përkiste normalitetit të diturisë që shpërndahej, kalon dhe jepet. Ndoshta papërshtatshmëria e vendit kontribuonte në këtë atmosferë. Një anije që nuk ishte veçse një përfaqësim, anije prej tullash, guri dhe betoni që ndante të palëvizur një det rëre, valë dunash. Një skenë filmi. Apo një ëndërr.

Një pasdite, katërta u mbledhën në "Këshillin pedagogjik". Van Drogenbos kishte insistuar për këtë emërim disi pompues. "Do ta shihni. Kjo do të na kursejë kohë," kishte shtuar ai.

Ata kishin vendosur karrige mbi tribunë, rreth tavolinës së mësuesit. Barthélémy e drejtonte. Ai hapi debatin: "Para se të vendosim 'kalendarin shkollor', duhet të jemi të vetëdijshëm që një afat kohor është i nevojshëm: kalimi i Kanalit të La Manshës përpara pushimeve të verës. Charon ka një propozim për ne."

Ai e ftoi me një gjest për të shpjeguar projektin e tij. Kalimtari kishte vënë në tokë një çantë mateloti. Nga ajo ai mori një rul kartoni dhe nxori një hartë detare që e ngjiti në tabelë. Aslan, i cili ishte ngritur për të ndihmuar në mbajtjen e hartës, shqyrtoi rrugët e vizatuara me ngjyrë marker. Një vijë e kuqe lidhte Nieuport me Dunkerque duke ndjekur bregun, pastaj zhytej drejt Rye, në jug të Anglisë. Një tjetër, e blerë, shkonte direkt nga Nieuport në Dover. Një e fundit, e gjelbër, shënonte rrugën më të gjatë: nga Nieuport deri në ishullin e Wright, që e rrethonte para se të drejtohej drejt skajit të Cornwall, më pas ngjitej përgjatë bregut perëndimor të Uellsit për të përfunduar në një pikë të rrethuar me një rreth të kuq. Ai ndjeki me gishti këtë rrugë të fundit.

– Këtu janë Hebridet e brendshme. Kjo rrugë është më e sigurt, ajo ku rrezikojmë më pak të kapemi, sepse mjetet e improvizuara që përdoren nga emigrantët nuk guxojnë të shkojnë në rrugë të tilla. Kam naviguar dikur në këto ujëra. Kam rrethuar me të kuqe një port të vogël peshkimi të quajtur Eastwharks. Nga aty, duhet të jetë e lehtë të gjesësh një rrugë përmes Highlands për të arritur në Plockton, fshatin fantazmë ku, sipas Aslan, një kushëriri dhe disa bashkëkombës të tjerë mund të kishin gjetur strehim.

Aslan i dha foto që i kishte treguar më parë Barthélémy. Ishte e mundshme që duke cituar letrën e kushëririt, ai po i bënte nderime territorit të tij të ardhshëm:

– Fantazmë, sigurisht, sepse jemi në Skoci. Por pavarësisht se janë të gjithë të ndjekur nga fantazmat, ose ndoshta sepse fantazmat i kanë mbrojtur, ndërtesat

kanë qëndruar fort ndaj braktisjes. Bashkëkombësit e mi kanë restauruar ato më të fortat. Shikoni, kjo është ish-bashkia, kushëriri im është instaluar aty.

Bukëpjekësia-dyqani ka rifilluar funksionin e tij, edhe pse buka dhe ëmbëlsirat nuk janë më të njëjtat. Ka disa shtëpiza të vogla përreth kishës, dhe pastaj...

Një heshtje.

– Një shkollë, natyrisht, por... pa mësues!

Ai e shikoi Barthélémy, në një ftesë të heshtur për t'i shoqëruar. Ky i fundit bëri një pohim të heshtur me kokë. Kartolina kaloi nga dora në dorë ndërmjet anëtarëve të Këshillit.

– Kushëriri im më dha gjithashtu dy informacione që ai nuk mund të parashikonte se sa të dobishme mund të ishin për ne. Një kanal i navigueshëm arrin në fillim të luginës, vetëm disa qindra metra larg Plockton. Madje ka edhe një stacion doku. Disa herë ai shërbente – u kthye nga Charon – si një traget që lidhte dy ose tre fshatra të kësaj zone, mes tyre dhe ishujve Varland.

Ai kishte marrë një gisht dhe po zgjerohej në tabelë plani i rrethinave siç paraqitej në hartën detare. Pastaj u angazhua për t'i vizatuar me një hir dhe lehtësi fëmijërore shtëpitë e vogla, mbi të cilat vendosi pllaka të kuqe, pastaj kishën me kambanoren e saj; një rrugë që ngjitej nëpër një mal të cili maja mbante disa flluska re të bardha. Përtej këtij fshati, që më shumë i ngjante Mesker Iourt se sa Plockton i ri, në horizontin e detit të dukshëm, porti i vogël dhe një anije që po përgatitej të ankoronte aty. Edhe pse Aslan nuk kishte parë kurrë Grand Banks, anija i ngjante Liberty.

Barthélémy e tregoi:

– Kjo anije që shihni, e bërë nga gishti dhe një talent i caktuar për vizatimin (qeshje), ekziston realisht...

Ai bëri një pauzë.

– Riparimet janë gati në përfundim, provat e para ishin pozitive. Shumë shpejt, Liberty do të largohet nga deti në Bruksel dhe do të marrë rrugën drejt portit të tij të bazës, Nieuport: pika juaj e nisjes për në Plockton. Këshilli pedagogjik brohoriti! Por shpejt, çfarë do të thoshte kjo? Gjashtë deri në tetë javë maksimume! Deri atëherë, refugjatët do të kishin mësuar mjaft anglisht për t'u orientuar atje. Por para se të niseshin, Charon dhe Zanzibar do të duhej të navigonin pak bashkë, që të rifitonin lëvizjet dhe reflekset e marinës. Kjo sepse, duke dalë disa herë nga porti, një anije argëtimi do të tërhiqte më pak vëmendje.

Ata shqyrtuan më me kujdes hartën.

Komentonin rrugën që duhej ndjekur. I kalonin ende foto të fshatit. Van Drogenbos po ngjyrose vizatimin në tabelë. Një det me ngjyrë blu të gjelbër hidhte valët e tij mbi trarët e stacioneve, një dritë e bukur agimi ngrihej në horizont, duke ndriçuar valët që ai i vizatonte me anën e gishtit, një zog detar kalonte qiellin e njomë me ngjyrë gri. Aslan, pa dyshim, donte ta çonte grupin e tij në Skoci për ta takuar këtë kushëri që e priste, për shkak të maleve gjithashtu, por Barthélémy e kuptoi se ai donte kryesisht të vendoste sa më shumë distancë mes Kaukazit dhe këtij fshati në veri të Veriut të Evropës. Po të kishte mundësi, ai do të kishte shkuar deri në Islandë ose në zonat polare të Grenlandës. Ai shpesh ëndërronte para hapësirave të mëdha të bardha që mbushnin faqe të tëra të Atlasit të tij.

Barthélémy kishte vënë re se pas mësimeve, grua-jagranatë vendoste librat dhe gishtat, pastaj fshinte tabelën. Ai kishte provuar ta bashkonte me Këshillin pedagogjik. Ajo kishte bërë jo me kokë. Jo, si gjithmonë. Jo për gjithçka që mund ta largonte nga trishtimi i saj. Jo për harrimin, qofshin ato të përkohshme. Jo, sidomos, për heqjen dorë nga hakmarrja. Jo për faljen!

Megjithatë, aty kishte ndjerë një hezitim. Një çast të vogël, shumë pak. Por gjithsesi, ajo kishte hezituuar. Ajo nuk humbte asnjë mësim, duke qëndruar në bankën e dytë, pas binjakëve. Asgjë nuk mund ta shpërqendronte. Ajo dëgjonte me po aq lakmi Aslanin që tregon në gjuhën e tij një episod të lashtë të historisë së Anglisë, si dhe Barthélémy që lexonte me zë të lartë frazën e ditës të shkruar në tabelë ose një pjesë nga një roman që askush nuk e kuptonte, por që të gjithë e dëgjonin muzikën e tij. Barthélémy komentonte gjithashtu piktura të mëdha të shpëtuara nga deponi dhe që, në një pasardhje të vizatimeve naive, tregonin veglat, profesione, objekte dhe rituale të lashta: arat, rritjen e kafshëve, peshkimin me rrjeta të mëdha të tërhequra nga percheronë, prodhimin e bukës, kërrisjen e kuajve. Topografi e kalbur e një bote të mbushur me ngjyra të fshira.

Në hartën e Europës, gishti i gjeneratave të mësuesve kishte treguar kaq shpesh Belgjikën, sa që nuk kishte lënë më shumë se një trekëndësh pa ngjyrë me skajet e nënvizuara nga disa fije pëlhure të përdorur. A do të zbehej gjithashtu ajo në kujtesën e atyre, kur jeta e tyre e re do t'i kishte zënë?

KAPITULLI 24

Krishtlindja po afronte. Van Drogenbos përgatiti një surprizë. Ai, i njohur nga të gjithë në rrethinë, kishte arritur të merrte nga drejtori i qendrës tregtare që të eksiluarit të mund të vizitonin atë një mëngjes para hapjes. Gjatë një ore të tërë, ata mund të shëtitnin dhe të hynin nëpër korridore sipas dëshirës. Funksionari i mirë e kishte marrë përsipër, nuk do të vidhej asgjë, nuk do të thyhej, nuk do të bëhej kaos. Vizitorët mund të mbushnin madje karrocën e tyre me ushqime dhe "produkte bazë". Shuma do të paguhej nga CPAS, Qendra Publike e Ndihmës Sociale e komunës. Pas njoftimit të prishjes së "Xhunglës së Kalais" – oh, ky term i tmerrshëm –, ai kishte miratuar një buxhet special për t'u përballur me fluksin e frikshëm të refugjatëve. Autoritetet kishin frikë nga pushtimi i turmave që do t'i shkatërronin plazhet, do të dhunonin gratë, do të ngulnin fëmijët në shtiza që do t'i ngrihnin lart në qiell dhe do të lëshonin ulërima të egra. Natyrisht, asgjë nga kjo nuk kishte ndodhur. Lëvizja e tyre kishte mësuar shumicën që ishte më mirë të shmangeshin nga zonat e banuara. Aq sa ishin mbledhur disa grupe të lodhura, të turbullta, të lodhura nga shumë beteja, të cilat ishin kapur papritur pranë qyteteve portuale. Dhe kjo ishte gjithçka. Renditja u kthye, ose më saktë, mbeti në heshtjen e zakonshme. Po të mos kishin hasur Barthélémy, Aslan dhe ata do të ndodheshin ndoshta në një qendër strehimi në Zeebrugge ose Ostende, duke pritur dëbimin. Drejtori e hapi vetë derën dhe ftoi grupin e vogël të të eksiluarve të hynte nën shkëlqimin e neonëve. Disa

punonjës që ishin të zënë duke rregulluar kaosin e ditës së kaluar përpara turmës së fundit të blerjeve para festave, erdhën për ta përshëndetur Aslanin, duke shprehur keqardhje që ai i kishte braktisur që kur kuajt e tij e mbanin të zënë.

Funksionari i komunës kishte marrë përsipër që të mbante përgjegjësinë për sjelljen e mirë të të mbrojturve të tij, por CPAS megjithatë kishte informuar drejtimin se do të ndërhynte për të kompensuar dëmet eventuale, vjedhjet, humbjet e mallrave dhe mungesën e fitimit. Masa të nevojshme duhej të merren që këto shpenzime të mos kalonin një shifër të arsyeshme. E gjithë kjo dukej në mënyrë absurde e tepruar krahasuar me dy binjakët që mezi guxonin të shikonin rreth e rrotull, një grua e heshtur që kujdesej për ta, një i rritur që shëtiste nëpër raftet me një shikim të hutuar dhe një djalë i ri pak më mbrapa që shikonte romanet e seksionit të librarisë, ku kopertinat e femrave të bukura me dekolte të thellë dhe sytë e mëdhenj të theksuar me kol, nxisnin të shfletonin universet e shqetësuara që ajo buzëqeshje tërheqëse u premtonte.

Çfarë po mendonte gruaja-granatë, gruaja-e-heshtur, e mbështetur tani në një stendë ku katalogët e Krishtlindjeve shpalosnin madhështinë e tyre me ngjyra të ndezura? Çfarë mund të ndiente ajo? Një përzierje turpi dhe zili përpara këtij thesari të Ali Babasë që ishte hapur vetëm për këta pesë krijesa që kishin kaluar ferrin, në fshehtësinë e mëngjesit të vogël, sikur të kishte frikë t'i tregonte, sikur ata ende duhej të fshiheshin gjithmonë? Si të shprehesh dhimbjen përpara këtyre pasurive kur ke humbur gjithçka? A

ishte për të mos lëshuar granatën e saj që ajo mori një katalog dhe filloi ta shfletonte me nervozizëm?

Barthélémy, duke tentuar të kuptonte, e bëri të njëjtën gjë. Për atë që kishte humbur gjithçka – burri, fëmijët, shtëpia, kopshti – çfarë mund të donin ato ushqime luksoze, siç ishin pulat e lepurushit, osetrat, homarët, biskotat e ngrira, shampanjat – një kovë dhuratë me blerjen e tre shisheve – këto dekorata "të domosdoshme", pemë Christmas plastike ose fibra optike – me bora – topa shumëngjyrësh, garlandë elektrike – me 180 drita të ndryshme ngjyrash – kurora muzikore, dyshekë me porte të zbukuruara me renë plastike, çorape muzikore për të varur, stallat e Krishtlindjeve – me njëmbëdhjetë figura – shtyllat e mirëseardhjes, fontana tavoline, shtëpi të ndriçuara, figura bore dhe baballarë Krishtlindjesh prej poliuresinë, automatikë muzikorë me qiri, me tambur, me tel... Të gjitha këto dhurata të panevojshme pa të cilat nuk mund të imagjinohet festa, shërbime për drekë, gota shampanje, tavat, setet e tavolinës prej bambuje, kallami, kallami, enë sallatash, kapëse akulli, pjata të çdo forme, katrorë, drejtkëndësh, ovalë, mbulesa dhe napërkë të përshtatshme, kanaçe japoneze, kineze, marokene, tajine, enë kripe, enë piper, mbushës qiri, ngrohës pjatash, mbeturina tavoline, enë për ëmbëlsira dhe madje një anije ullinjsh. Dhe pastaj e gjithë pajisja elektronike, furra me ajër të nxehtë, mikrobangë, hekura për hekurosje, racleta, barbekë elektrike, grurë gatuar për pjekje – sipërfaqe anti-adhesion! – fritezat, perkulatorët, aspiratorët, makinat për të qepur, për të larë – me tambur prej çeliku të pandryshkshëm, kontroll anti-fluska dhe anti-derdhje, program të butë,

fazë anti-mënyrë, lavatriçe, frigoriferë të kombinuar, pajisje për masazh elektrike – për uljen e shpejtë dhe të dukshme të celulitit falë masazheve të thella me katër rrotulla me rregullim progresiv – matës tensioni – me kujtesë për masat e fundit 20! – peshore – që tregojnë peshën në kilogramë, përqindjen e masës yndyrore dhe masës hidrike, mund të tregojnë përqindjen e yndyrës mbi 150 kg – një banjo elektrike këmbësh – me tri pozita masazhimi, aksesore rrotullues, rrota që lëvizin, lëshime uji dhe zona loofah për të hequr sipërfaqet e ashpra – tharëse flokësh, epilatorë – me disa kokë epilimi me rrotullim të kundërt për të hequr dhimbjen – brushat e dhëmbëve elektrike me shumë shpejtësi, televizorët LED – me surround Dolby, hyrje PC, 15 pika D-sub, funksion PIP (imazh brenda imazhit) – regjistruar DVD-Ram, DVD-RW, DVD-R, DVD-Video, CD, VCD, CD-R/CD-RW, multi-formate, amfi-tunera, kinema shtëpiake me bass reflex subwoofer...

Ka pasur arkë druri të inkrustuara nga Indonezia, maska nga Afrika, ndalesa të dyerve – qentë, macet, lepujt, delet – dhe madje një sawadee – statujë thajlandeze, grua ose perëndi që buzëqesh, nga druri (pema e shiut), e gdhendur me dorë, ideale për t'ju uruar mysafirëve!

Barthélémy ngriti sytë. Miqtë e tij po kalonin këto përfytyrime si hije, duke shtyrë karrocën e tyre bosh, të cilat ata ishin të detyruar t'i mbushnin "me ushqime dhe produkte të nevojshme". Ai u pyet si t'u mësonte këtyre të humburve të plazhit këta emra që kalonin nën sytë e tyre, kur vetëm Aslan po mund të kërkonte "një mollë", "një bukë", "ujë", "çaj". I pa ata duke shëtitur nëpër raftet e lojërave video luftarake, underground, medalje

nderi, përleshje të evoluara, splinter cell, çmenduri, forcë brutale. Kudo armët, kudo dhuna. Një nga binjakët u ul mes këtyre fushave të betejës virtuale, këtyre garave të heshtura, mbi një cy-berkart, një kornizë metalike me një ulëse kartingu, e përshtatshme për timona dhe pedale që lidhen me stacionet e lojërave virtuale. Vëllai i tij e tërhoqi nga krahut dhe të dy u larguan pa u kthyer pas.

Gravita, duke u ndalur për një çast në seksionin e bizhuterive. Fytyra e saj u ndriçua nga reflektimi i dritës që vinte nga bizhuteritë, gratë, unazat, varësës, piercinget e barkut të arit dhe oksidi i zirkonit, butonat e hundës me ar të bardhë dhe topaz... Ajo mori një palë vathë me vermeil, i vendosi në veshët e saj. Drejtori iu afrua, duke ngritur vetullat. Por ajo i ktheu bizhuteritë dhe shkoi pas fëmijëve. Asnjë nga ta nuk u ndal në seksionin e ushqimeve të shtrenjta, të gatimeve për festat që do të vinin. Kur ke shijuar perime të pothuajse të shkundura, mbledhur përpara fermës, çfarë mund të bësh me foie gras, pulë të ngrohtë, pate me Porto ose kërpudha, terrina fasani, dhe drej. Nga ato radhë mishit të viçit, derrit, pulave, kilometra me salsicë, me gishta të mbështjella, me rrush të korintit, me lakër, me kocim... Nga ky dekor peshku që po bie, me homarë, ostriga, gambas, biornë, bulot. Dhe gjithë ato vera, birra që mjaftojnë për dehje: Judas, Barbar, Triples de Bruges, Chimay, Afflighem, të verdha, të hidhura, të kombinuara ose të papërpunuara, dhjetë gradë shenjë, dymbëdhjetë gradë dy pika të shenjës, katërmëdhjetë gradë! Binjakët qëndruan pak në seksionin e konfetëve, duke treguar njëri-tjetrit ato që Barthélémy dhe Van Drogenbos i kishin dhënë tashmë. Atje, me një

buzëqeshje lehtësuese, drejtori mori dy shenjën e Shën Nikollës për një "1 + 1 falas", të papërpunuar nga 6 dhjetori dhe ua dha secilit. Fyrrat e fëmijëve u ndriçuan, ndoshta më shumë për kënaqësinë e thënies së fjalës së parë të frëngjishtes që Barthélémy i kishte mësuar: "m-e-r-c-i". Më pas ata shkuan në librarinë dhe u ulën në dysheme, duke u zhytur në komikët, të izoluar në këtë filluskë paqeje dhe ngjyrash që fëmijët ndërtojnë rreth lojërave të tyre, përkrah çdo vendi, përkrah çdo rrethane, nën bombat, nëpër katakombe, nëpër drita neon, nëpër rrugë... Ata qeshnin, ndanin albumet ose i shfletonin së bashku me eksitim, duke kaluar nga njëri te tjetri, duke u ngritur në gjetjet e tyre. Gravitë e vendosi vetën pranë tyre, me një libër për të ngjyrosur dhe një kuti ngjyrash. Ajo qëndroi gjatë duke i vëzhguar, njërin pas tjetrit, me një pamje të përhumbur. Barthélémy e kuptoi që ajo po mendohej fuqishëm për fëmijën e saj të vranë. E imagjinoi ata, njëri në gjunjët e tjetrit, duke kaluar mbrëmjet duke ngjyrosur një libër të ngjashëm. Aslan, nga ana tjetër, ishte nguruar para seksionit të disqeve. – O shiko, Barthélémy. Shiko! Të gjitha këto orë muzikë! Nuk kam dëgjuar muzikë të vërtetë që nga... Atje, kishte vetëm zhurmën, disonancën. Ai kaloi me gishta mbi kopertinat, duke u ndalur në njërën, duke e nxjerrë nga radhët dhe duke ia treguar Barthélémy me një thirrje që lidhej me peizazhin, fytyrën ose instrumentin që e ilustronte. Në një nga disqet, "Le piano Roi", fotografia e kopertinës nënkuptonte gjithë fuqinë poetike të një kompilimi që ishte përndryshe i ndryshëm. Punonjësi që kujdesej për seksionin ishte nga ata që flisnin me Çeçenin kur ai kishte bërë disa qindarka duke

rregulluar koshat. Ai e mori butësisht copën e CD-së nga duar dhe e vendosi në një platin dhe ia dha një kufje për të dëgjuar. Barthélémy nuk mundi të dëgjonte, por e ndjeu që kjo muzikë që iu dha ishte bërë e shenjtë. Mbylli sytë, me një buzëqeshje të lehtë te kthesat e buzëve, Aslan nuk ndiente më plagët, vuajtjen, ankthin. Ai ishte vetëm me muzikën. Vetëm në lutjen ikonoklastike të atyre që u kthyen nga vdekja.

I qëndronte në këmbë, me dinjitetin e rikthyer, duke lutur në navën madhështore të një katedraleje imagjinare. E kishte pushtuar atë, pa Zotin, pa Mësuesin. Çeçenët nuk vendosnin asnjë mall në koshin e tyre, ndërkohë që koha kalonte. Barthélémy u kujtua për ata Berlinezët e Lindjes që kishin kaluar Murin e rrëzuar. Të grumbulluar në Trabantët e tyre që bënin tym dhe lëshonin gazra, i parkonin mes Mercedesave dhe BMW-ve, pastaj ngulnin këmbë, të verbuar nga dritat, para dritareve të K'Udam, pa guxuar të kalonin pragun e dyqaneve që kishin ëndërruar gjatë gjithë eksilit të tyre të gjatë. Ai po i shihte ata, fisin e tij, klanin e tij: fëmijët të zhytur në albume, duke ngrënë spekulooos, grujaja-granatë e zhytur në librin e saj për të ngjyrosur, dezertori i palëvizur në ëndrrat e tij në seksionin e romancave dhe Aslan, me kufjet në kokë, sytë e mbyllur në posedimin e muzikës. Drejtori ia tregoi Barthélémy klientët që tashmë po prisnin përpara vitrinave. Profesori bëri thirrjen. Në momentin kur u dëgjua tingulli që shpallte hapjen e dyerve, ata dolën nga dyqani, duke shtyrë përpara një kosh bosh që binjakët e çuan dhe e vendosën përsëri në radhë. Gjatë rrugës për në shtëpi, ata shfletonin katalogët: ky ishte gjithçka që kishin marrë me vete.

KAPITULLI 25

Nga dritarja e bunkerit, Barthélémy pa Aslanin duke lidhur kalin dhe duke i bërë një shenjë me dorë. Çeçeni hapi kutinë e sediljes dhe nxori një kuti çaji, të cilën e ngriti mbi kokë si një trofe.

– Çaj ruse nga Krasnodar! tha ai duke qeshur. Për sonte.

– Një plaçkë lufte?

Punonjësi i sektorit të disqeve e kishte gjetur tek një tregtar çaji në Ostend dhe i ofroi një kuti, duke menduar se kjo do t'i kujtonte Çeçenisë së tij.

– Në fakt, ne pimë kryesisht çaj kinez, por natyrisht nuk ia thashë, nuk i vlerësohet një dhuratë.

Ndërsa kalonte kohën duke ecur me kalë dhe duke pritur errësirën e natës, Aslani tashmë po shkonte në market dhe drejtohej për te sektori i muzikës. Kur një kopertinë i pëlqente, sepse atje shihte një peizazh të largët mali ose një pikturë që e donte, ia jepte punonjësit. Djali i ri, që dukej se gëzohej nga gjithçka dhe shprehte një humor të përhershëm, vendoste disqet në lexues dhe Çeçeni vendoste kufjet, mbyllte sytë dhe e humbiste veten në dëgjim. Ai kishte një preferencë për zërat qiellorë të shoqëruar me orgël. Ata mbushnin zemrën e tij të mërguar me një paqe të lavdishme. I shijonte, si një statujë të palëvizur në skajin e kalimtarëve, ndërsa karrocën mbusheshin me mallra. Ai nuk shihte asgjë nga kjo egërsinë dhe opulentën që mbretëronte. Muzika rezononte në muret e shpirtit të tij. Herë pas here, punonjësi merrte iniciativën për të zgjedhur një disk. Ata nuk kishin të njëjtat shije, por Aslani nuk refuzonte të zbulonte këngët më të njohura.

Ai nuk e kuptonte tekstin, shpesh nuk i gjenin meloditë as harmonike as të këndshme, por ai ashtu dukej se integronte veten në universin që fatkeqësia e kishte futur. Ishte, insistoi Çeçeni para se të dilte drejt derës, çaji i shkëlqyer i zi, nga plantacionet më në veri të botës. Pasi dimri ishte aq i ftohtë, nuk zhvilloheshin parazitët, kështu që nuk kishte pesticide, çaji më natyral që mund të imagjinohej. Por megjithatë, ai nga përndjekësit tanë! Prandaj, duhej ta pimë së bashku për të shëruar fatkeqësinë!

Ata do të takoheshin, si zakonisht çdo mbrëmje, për ta vlerësuar përparimin e projektit. Zanzibar, tani, e lëshonte anijen "Liberty" çdo mëngjes. Ai e shtynte gjithmonë më tutje dhe kthehej në mbrëmje. Nga kabina telefonike, ku shihte, si fantazmat e një jete të kaluar, tre kontejnerë me shishe, ai thërriste Barthélémy, i tregonte vëzhgimet që tashmë i kishte dërguar në kantier, përshkruante kalimtarët në bregun që admironi anijen e madhe "Grand Banks", që hapte një gjurmë me frore të bardhë në ujë. Kur fëmijët përpiqeshin ta ndiqnin, kori i mjegullës lëshonte një thirrje të paduruar në qiell. Ai kishte bërë të rregullohej kabina dhe kabinat që pasagjerët, për radhë, të mund të pushonin pak. Dhe të sigurohej, në rast kapjeje nga rojet e brigadës, një fshehje për të paligjshmit.

Disa ose tre ditë të tjera, dhe Liberty do të nisej për portin e tij të ankorimit. Më pas, ata vlerësonin se udhëtimi nga Nieuport në embarcadërin e Plockton do të zgjaste tre javë, përderisa nuk kishte ndonjë aksident ose incident që do ta ndalonte lëvizjen e anijes. Charon kishte zgjedhur për mbushjen e naftës portet ku kishte ndaluar dikur gjatë rikthimeve nga sezonet e peshkimit.

Aslani kërkonte gjithmonë të binde Barthélémy që të bashkohej me ekspeditën. Profesori tundte kokën dhe kërkonte që miku i tij të mos insistonte: Shën-Idebaldi ishte fundi i udhëtimit të tij. Ai duhej ta përfundonte atje detyrën e tij të dyfishtë për kujtesën.

Të gjithë ndienin afërsinë e ndarjes. Pas trazirës së festave, stacioni i vogël bregdetar kishte rifituar qetësinë e tij. Shkolla kishte kthyer një funksion të ligjshëm për secilin anëtar të grupit. Ajo kishte rregulluar jetën e tyre dhe koha, e ndarë kështu, e organizuar kështu, ishte mbushur me obligime. Një prej tyre, për Barthélémy, ishte përfundimi i këtij detyrese tjetër të kujtesës: të shkruante dëshminë e mikut të tij për ferrin çeçen që çdo mbrëmje regjistronte, ashtu si dikur fjalët e të dënuarve të natës.

Për pak, kali i kthyer në fermë, miku i tij do të kthehej.

Barthélémy e parashikonte mbrëmjen e tyre. Për të ruajtur intensitetin e shkëmbimit, ndizte vetëm një llambë të dobët. Çaji i Krasnodarit infuzohej.

Mikrofonin e lidhur, Aslan e fillonte me fjalën e parë, regjistruesi fillonte punën. Ndonjëherë, një kujtim tepër i dhimbshëm ndalonte rrëfimin. Atëherë, Çeçeni heshte. Ai e dinte se Barthélémy do ta respektonte heshtjen e tij, do të derdhte çaj në një filxhan që do ta sillnin te buzët e tyre, pastaj, me një zë të butë, do të bënte një pyetje që do të rilindte rrjedhën e fjalëve. Ai kishte rifituar reflekset e kohës kur mbledhte rrëfimet e endacakëve të natës, duke u premtuar atyre të shkruante historinë e tyre, t'ia jepte një jehonë tjetër, jo

si një seri reality show-i të pretenduar. Në errësirën e bunker-it, dëshmia merrte një solemnitë që e ndihmonte Çeçenin të kontrollonte emocionet kur episodet më të barbarshme shpërthenin nga kujtesa e tij. Barthélémy, çdo pasdite, pas përgatitjes së mësimëve për ditën e nesërme, arkivonte dhe klasifikonte regjistrimet e mbrëmjes së kaluar. Ai kalligrafikonte emrat e viktimave që Aslan i recitonte nga memoria: Riamzan, Medina, Biboulat dhe burri i saj, Akhmad... Dhe të gjithë të zhdukurit, Adam Mourtazov, Magaram Khabiboulin... Dhe ato gra të Ourous-Martan që kërkonin një djalë, një vëlla, Raïssa, Aïcha, Heda, Louiza, Ramnat, nëna e Akhmedit, nëna e Khusseinit... Dhe gjithashtu ky fshat i Tsotsin-Yourt, rajoni i Kourtchaloï, që dërgoi, pa iluzione, te Komisioneri i Lartë i Kombeve të Bashkuara për të Drejtat e Njeriut, tetëdhjetë e dy emrat e viktimave të eliminimit masiv. Tetëdhjetë e dy fqinjë, miq, të afërm, viktimat të bombardimeve ajrore, të granatave të artilerisë, të minave, të raketave, të masakrave me armë automatike ose me granata, të torturave për të nxjerrë ndonjë gjë nga të dyzet e nëntë të tjerët të arrestuar, për të cilët nuk do të merreshin më kurrë lajme. Ku jeni, Aslambek, Rouslan, Ezir, Abzou, Magomed, Khassaïn, Movldi, Khousesin, Vakhita, Bislan, Alavdi, Mouslo, Gairbek, Mokhaïd, Soulima, Chemil, Idris? A do të mbeten vetëm shkronjat e bashkuara të emrave tuaj, këto gjurmë, sa të padobishme qofshin, që një mësues i vogël, mijëra kilometra larg jush, i shkruan me nguti në një fletore shkolle? Kjo litani me tinguj të panjohur recitohej gjatë kapitujve. Në një hartë të vjetër të Çeçenisë që Van Drogenbos i kishte dhënë pas një prej

ekskursioneve të tij në Bruksel, Barthélémy vendoste vendet, përpiqej të imagjinonte rrugët e shkurtra në këndet e maleve, shtëpitë prej balte dhe guri, çatitë e pllakave ose të metalit, zjarrin që ngroh natën e ngrirë kur shikon yjet përtej majave të Kaukazit: Mozdok, Prokhladnyy, Nadterechnaya. Ai nuk donte të humbiste asnjë prej këtyre emrave. I pëlqente tingujt e tyre që rezononin mbi muret e bunker-it, e bënte bandën të kthehej pas për ta dëgjuar zërin e mikut të tij, sa për të kontrolluar nëse transkriptimi i tij ishte i saktë. I shkruante emrat me kujdes të madh. Çdo lëshim do të shkaktonte një plagë tjetër për fshatrat, lumenjtë, peizazhet. Ndonjëherë, Aslan rilexonte dorëshkrimin, shkulte një fjalë, e shkruante në alfabetin perëndimor, duke respektuar radhën e pazakontë të bashkëtingëlloreve, pasimin e Y-të, tingujt aziatikë të disa emrave. Barthélémy i kopjonte, duke i lexuar me zë të lartë, duke u përpjekur të imitojë theksin e Aslanit, të rikrijojë melodinë e gjuhës së tij. Dy shokët ndaheshin vonë natën. Ata e dinin të dy që emocionet e bënin gjumin të brishtë, që në orën nëntë, Barthélémy do të ngjitej në podium, do të merrte gishtin dhe do të kaligrafikonte ditën, muajin, vitin. Një detyrë që asnjë lodhje e botës nuk do ta pengonte ta realizonte. Një pasdite që kishin qëndruar gjatë në klasë, Aslan tregoi në hartën e Kaukazit fshatrat e ndryshme që, sipas terminologjisë zyrtare, kishin kaluar një "zat-chistka", një pastrim si ai nga i cili ai kishte shpëtuar për mrekulli. Emrat e këtyre fshatrave, ato ishin gjithçka që ata do të merrnin me vete, atje, në Skoci, që të mos i harronin. Për të dëshmuar, më vonë, më vonë... Nëse gjithçka do të ndalonte një ditë.

Duke qëndruar në podium, me një shkop të gjatë në dorë, ai i lexoi këta emra, një nga një, duke i ndarë secilin me heshtje dhe një shikim drejtuar dy nxënësve të vetëm të pranishëm: mësuesit që e dëgjonte me kujdes dhe që ndonjëherë përsëriste me një frymë këtë zinxhir vuajtjesh, dhe gruas që ishte ulur pranë tij, që e shikonte me ngulm hartën: "Malgobek – shikimi i Aslanit –, Kamyshev – heshtje –, Beslan – shikim –, Urus-Martan – dridhje e gruas-granatë që kishte pasur atje të afërm të largët –, Shali – heshtje." Dhe litania vazhdoi si një elegji mortore: Vladikavkaz, Alagir, Novye Atagui, Stravi Atagui, Znamenskoje, Chali, Tsotsin Yourt, ku zatchistka kishte zgjatur gjashtë ditë radhazi, Chatoy, Nokhtchi-Keloï, Bachi-Yourt, Goïskoe, Ourous-Martani, Argoun, Alleroï... Një heshtje, edhe më e rëndë. Alleroï! Barthélémy kishte dëgjuar shpesh të shqiptohej emri i këtij fshati, prej nga vinte familja e bukur të Aslanit. Guikalovsky, Goryatchevosk, Tsotsin Yourt, Tchiri-Yourt, Gekhi, Sernovodsk, Prigorodnoe, Possiolok, Serjen-Yourt... Aslan kishte shpjeguar se ligji i luftës kundër "terrorizmit" "lejonte" këto zatchistka, të regjistruara nën titullin zyrtar të Verifikimit të regjistrimit të qytetarëve në vendin e tyre të jetesës! Yjet e zeza të tmerrshme që depërtonin kujtesën e refugjatëve. Barthélémy e kishte shkruar tashmë këtë kapitull, i cili fillonte kështu: Ushtarët e këmbësisë, të mbështetur nga blindat, rrethojnë fshatrat për t'i "pastruar". Të pllakosur nga balta, targat e automjeteve janë të ndotura, ushtarët janë të mbuluar me kapuç. Asnjë mundësi për identifikim. Helikopterët fluturojnë mbi zonën për të parandaluar çdo ikje.

KAPITULLI 26

Janari nuk po mbaronte. Liberty ishte në rrugë për në Nieuport. Këtë mëngjes, plazhi ishte mbuluar nga një dëborë që kishte rënë gjatë natës. Fëmijët po linin veten të shpërqendroheshin nga copat e dëborës që fluturonin pas xhamave të mjegulluar të Paquebhôtel-it. Barthélémy e ndiente nevojën e tyre për të ikur nga klasa, për të luajtur në këtë bardhësi, për të ndërtuar figura efemere. Ai i liroi shumë para kohës së pushimit. Ata vrapuan pa kërkuar leje, me krahët e hapur, për t'u shndërruar në avionë të kapur në stuhi dhe që po përplaseshin në Veri të Madh. Barthélémy u ndje i prekur t'i shihte duke hedhur topa dëbore, të lumtur që i kishte zbuluar përsëri si fëmijë. Edhe gruaja-granadë i shikonte ata, balli i mbuluar me një rrudhë të thellë pas të cilës duhej të përziheshin në një alkimisë të dhimbshme lumturia e tyre dhe martirizimi i atij që nuk do ta njihte kurrë atë. Në këtë stinë, edhe në Kaukaz, dëbora duhej të mbulonte fshatrat. Gruaja fryu një re tymi mbi xhamin e dritares që u bë i paqartë, duke fshirë peizazhin. Barthélémy shkroi në tabelë fjalët që i ishin frymëzuar nga kjo dunë, ky plazh, që një dimër i papritur e shndërronte në akullnajnë diaphane: bardhësi, kristal, pastërti, ftohtësi, akull...

Dëbora ra dy ditë pa ndërprerë. Pas saj erdhi një qiell i kaltër, një diell dimri aq i shkëlqyer sa edhe i ngrirë dhe bardhësia e një plazhi që ishte bërë akullnajnë. Blizzard-i kishte sheshuar gjithçka. Linja ndarëse midis detit dhe rërës po zbehej me një vijë qumështore.

Çfarë po ëndërronte gruaja-heshtje duke fshirë mjegullën nga xhami për të shikuar përsëri fëmijët që luanin? A nuk ishte momenti për të hequr dorë nga armët? Për t'i dorëzuar nevojën për hakmarrje Barthélémy-t, atij që u kishte kthyer njerëzishmërinë e vjedhur? Për t'i lënë atij granadën?

Të nesërmen, në orën e parë, u trokit në derën e vilës. Një burrë qëndronte në derë, duke u ndier i ngathët. I shtriu një envelopë. – E preferova të vij te ju para se të shkoj... Lëvizje mentoni në drejtim të Paquebhôtel-it. Nuk duhej të ishte një njeri i keq, thjesht një huissier që duhej të realizonte një detyrë. Ah! Sa tortura dhe paradokse ndonjëherë janë fjalët. Çfarë "detyrë", të vizitosh në agim, njerëz të panjohur të rraskapitur nga gjumi! Envelopa përmbante një Njoftim për dëbim. – Më vjen keq. Ka pasur një ankesë nga pronarët. Po, kjo rrënojë ende i takon një grupi hotelier. Nëse brenda dyzet e tetë orëve ata që janë në të nuk e zbrazin vendin, forca e rendit do t'i dëbojë. Dhe duhet ta keni parasysh çfarë do të ndodhë me ta. Barthélémy premtoi t'i njoftonte çeçenët, por ai kërkoi një shtyrje për disa javë. Ishte çnjerëzore t'i hidhnin jashtë në një të ftohtë të tillë. Qindra ndërtesa ishin të pabanuara përgjatë bregdetit, kush mund të shqetësoheshin ata, aq më tepër që nuk bënin asnjë zhurmë! Paquebhôtel ishte një rrënojë. Ta pushtosh, ta kthenje një sallë restoranti të shkatërruar në një shkollë, ishte më e shëndetshme sesa e dëmshme. Të paktën, ata ruanin dhomat që banonin, mbanin larg vandalët dhe të droguarit. Mijëra argumente nuk bënin asnjë ndryshim:

"Nuk kam fuqi mbi procedurën," mundi të përsëriste vetëm huissier-i.

Barthélémy shkoi te Van Drogenbos. Njeriu i madh po kafshonte nga pas grumbullit të dosjeve. Me festat, dukej sikur kishte shtuar në peshë. Pothuajse të gjitha shtresat e bluzave dhe një shall i madh leshi me ngjyra të ndryshme nuk e ndihmonin aspak ta bënin më të hollë. I ulur thellë në fotel, duar të mbështjella rreth kraharorit të tij, apo më saktë mbi fryrjen e barkut, funksionari i komunës dëgjoi me vëmendje. Kur miku i tij e shpjegoi absurditetin e kësaj procedure dhe pafuqinë e huissier-it, ai u ngrit.

– Më ndiqni! Procedura nuk do të fitojë! së paku jo kështu! Një labirint korridorësh dhe shkallësh i çoi deri në arkivat e administratës komunale. Një derë druri hapte një dhomë të gjatë, në muret e të cilës rreshtoheshin raionet. Neonët u ndezën një nga një, duke zbuluar në fund të sallës një tavolinë të gjatë, të ngjashme me ato të bibliotekës mbretërore. Njeriu i madh ftoi Barthélémy të prisnin disa çaste. Ai shfrytëzoi raionet duke murrmuritur data: “Nëntor, dhjetor, janar... Ah! Ja çfarë po kërkoj!”

Ai mori një vëllim të rëndë me lidhje lëkure dhe e vendosi mbi tavolinë. E hapi në datën 4 nëntor 1834.

– Miqtë tanë nuk do të dëbohen! – shpalli ai me triumf, duke treguar një paragraf në mes të faqes. Falë “Gjykimit të Akullit”. Më besoni, procedura do të bjerë! Nëse nuk do të ishte kaq serioz, teza e tij do të kishte shkaktuar të qeshura.

Barthélémy u përkul për të lexuar.

– Kjo, që përbëhet nga tri shkronja dhe një pikë, të humbura mes dhjetëra mijëra fjalësh, fjalish, neneve,

paragrafëve, kapitujve, kjo do të mposhtë këta proceduristë. Një shkrimtar që do të donte të luante me fjalët do të thoshte “proç-e-or-durier”!

Ai qeshi dhe shtoi: “Tri shkronja, një pikë... dhe kaq! Shikoni! Ose, jo, më besoni! Mbajeni mend vetëm që unë do t’u mbyll gojën atyre përfaqësuesve të huissier-it.”

KAPITULLI 27

– Në fund të janarit dhe gjatë shkurtit, moti ishte polar. Fokat erdhën nga detet e largëta dhe u ngulfatën në plazhet që ishin shndërruar në akullnaja. Van Drogenbos kujtoi se kishte lexuar për ligje të vjetra përjashtuese, të miratuara gjatë dimrave të ngjashëm. Në lindjen e Belgjikës, qyteti i mirë Furnes kishte nxjerrë, gjatë dimrit të tmerrshëm të vitit 1834, një akt të njohur si "Gjykimi i Akujve".

– Ai kishte gjetur këtë rregullore kur po hulumtonte për tregjet e kafshëve që zhvilloheshin në qytet dhe që disa edila dëshironin t'i ndalonin. Gjithashtu, i njohur si "Gjykimi i Furnes", ky dokument, i shkruar në frëngjisht si të gjitha dokumentet zyrtare të kohës, përcaktonte se, në kushte të caktuara klimatike – ftohje, shi, stuhi, përmbytje, dëborë dhe ngricë – shitësit e perimeve, tregtarët e kafshëve dhe udhëtarët kishin të drejtën e plotë të strehoheshin në çdo shtëpi që ishte e braktisur nga pronarët e saj. Dokumenti përfundonte me një inventar të vendeve përkatëse: [...] thesare, fermat, stallat, bujtinat, ndërtesat, etj.

– Van Drogenbos shpjegoi fuqinë e jashtëzakonshme të këtyre tri shkronjave të fundit: E... T... C! Pa dyshim, një shpërqendrim për shkak të urgjencës për të gjetur strehë për të varfrit që po gërvishtnin (ose më saktë po ngucnin këmbët) para dritareve të Hotelit të Qytetit të Furnes. Një mangësi në formulimin e dekretit – “etj.” – një formulë e paqartë, që s’duhet të shfaqet në asnjë tekst ligjor, dhe aq më

pak në renditjen e një dispozite ligjore! Por ai ishte i pranishëm këtu në mënyrë të rregullt.

— Dëbimi i Çeçenëve u diskutua në një seancë të përshpejtuar në sallën e gjykatës së Drejtësisë së Paqes në Furnes. Një avokat i emëruar për ta, i mbrojti. I diplomuar i ri nga Universiteti i Leuven, vetë nga Saint-Idesbald, ai kishte dedikuar tezën e doktoratës së tij për migrantët. U pasionua për këtë proces, të cilin e drejtoi me një entuziazëm të theksuar. I udhëzuar nga Van Drogenbos, ai ndau të gjithë argumentimin e tij mbi këtë "etj."

— Tri shkronja dhe një pikë të rreshtuara mundësuan këtë mrekulli të pabesueshme. Duke qenë se inventari i strehimeve të mundshme nuk ishte përfunduar, ai përfshinte TË GJITHA ndërtesat, strehimoret, shtëpitë, ndërtesat, që ishin atje në atë kohë dhe që do të vinin. "TË GJITHA," insistoi avokati, duke lënë të fluturonte një heshtje varri në sallën e gjykatës. Ai mbante me dorën e majtë "Gjykimin e Akujve", të cilin e tregonte me gishtin e djathtë. Ai e citoi tekstin origjinal në frëngjisht dhe e përktheu menjëherë në holandisht, për të mos shqetësuar ndjeshmëritë gjuhësore të Flandrës së shekullit të XX.

— "Të GJITHA!" e theksoi ai. Kjo "etj." ka të bëjë me një pafundësi vendesh të mbuluara që mund të shërbejnë si strehë në periudhën e ftohjes së madhe.

— Ai piu një gotë me ujë të ftohtë dhe i la të gjithë të mendojnë në labirintin e errët të hipotezave.

— — Por nuk është kjo e gjitha. Nëse "Gjykimi i Akujve" nuk parashikon asnjë kufizim në larmishmërinë e strehimeve që ai heq dorë nga renditja

e tyre në mënyrë të plotë, ai gjithashtu nuk përcakton asnjë kufizim në kohë!

– Avokati dridhej nga gëzimi në pankinën e rezervuar për autoritetet komunale ku kishte marrë vend. Nuk e ndalte dot duke e përshëndetur Van Drogenbos-in, i cili po ndiqte çdo fjalë të argumentimit.

– – Koha, "de tijd", koha që kalon, natyrisht. Jo "het weer", koha që bën! Ai është qartë identifikuar nga shkruesi ynë, i cili flet për akull, ngricë, stuhi, erë, shi. Kjo nuk ka vend për konfuzion. Por është harruar të kufizohet në kohën që kalon aplikimi i dekretit! Asgjë, asnjë silabë, asnjë fjalë nuk tregon se ai do të kufizohet në rrethana klimatike të jashtëzakonshme të vitit 1834. Dhe nuk është asnjëherë, asnjëherë, hequr që nga ajo kohë. "As përkthyer në holandisht," mërmërinte Van Drogenbos, duke buzëqeshur dhe duke ngrënë fruta deti me çokollatë.

– Një heshtje tjetër. Barthélémy e shfrytëzoi këtë për të përkthyer pikëpamjet kryesore të mbrojtjes në veshin e Aslanit, i cili i informoi shokët e tij.

– Avokati mori frymë thellë. Gishtin ngritur, ai u rrotullua ngadalë dhe i shikoi të gjithë në sy: gjyqtari, dy ndihmësit e tij, avokatin e pronarëve, disa qytetarë dhe qytetare që ishin të interesuar për vuajtjet që gjykatat shqyrtojnë, Van Drogenbos-i, të cilit i dërgoi një buzëqeshje bashkëpunimi, që e zgjati edhe për Barthélémy-n dhe Çeçenët. Pastaj, i kënaqur, ai iu drejtua gjyqtarit:

– Ja pse, Zoti Gjyqtar, Meneer de rechter, ky ligj komunal aplikohet ende sot dhe ja pse do të ishte një shkelje që të hidhen në borë dhe në të ftohtë këta të

pafajshëm. Jo vetëm që do të ishte në kundërshtim me traditat e mikpritjes që janë të shtrenjta për popullin tonë, por do të ishte krejtësisht e paligjshme t'i dëbojmë nga çdo vend ku ata do të ishin strehuar pa e shqetësuar rendin publik! – Salla e gjyqit mbeti e shtangur. Avokati vazhdoi duke theksuar fjalët e tij: – Përfshirë edhe mbetjet e Normandisë, të njohura me emrin disi ironik Paquebhôtel! Një mbetje që ata e pengojnë të degradojë çdo ditë gjithnjë e më shumë. Pjesë të saj i kanë kthyer në shkollë. Pronarët, që e kanë lënë që prej vitesh të braktisur, duan të ekspulojnë këta të pafat!

I ngazëllyer nga fjalët e tij, ai përfundoi në një crescendo të vërtetë grandioze: "Madje mund të shtojmë në këtë listë të gjitha ndërtesat e braktisura të Westhoek! Në realitet, këto tre shkronja dhe ky pikë mund të përmbajnë tërë botën!" Një dridhje paniku dhe dëshpërimi shprehur e shkaktoi disa nga karriget ku kishin ulur edhe pronarë apartamentesh dhe vilash me qira. Thashethemet kishin qarkulluar në qytet se do t'u hapeshin të gjithë kërkuesve të azilit dhe të pastrehëve të gjitha banesat e papaguara në bregdet. Gjyqtari shpalli një "ontslaag" që Barthélémy e përkthente me gëzim: "Ndalim i procedurës".

"Termi më i përshtatshëm", tha ai në vesh të Van Drogenbos, i cili me një buzëqeshje triumfuese po shikonte njerëzit që po largoheshin nga salla. Aslan shtrëngoi binjakët në krahët e tij. Edhe gruaja dhe dezertori filluan të bëjnë një buzëqeshje të vogël. Barthélémy i ndiente, për herë të parë, të bashkuar në hirin e një dekreti të kohëve të lashta, edhe pse ata shmangnin të shiheshin në sy, edhe pse ai e kuptonte,

nën rrobën e gjerë që nuk mbulonte më xhaketën e hapur, formën e granatës. Përfaqësuesi i pronarëve erdhi bashkë me shefin, i cili i dorëzoi një kopje të çelësave Aslanit, i cili nënshkroi regjistrin nën aktin: Lexuar dhe miratuar, për pranimin e një kopje të çelësave të ndërtesës "Le Normandie", i quajtur "Paquebhôtel", sipas vendimit të zbatuar të "Gjykimit të Akullit". Çeçeni e falënderoi formalisht dhe siguroi se nuk do të kishte ndonjë dëmtim.

"Po, të kundërtën", shtoi Barthélémy, duke i ftuar pronarët dhe shefin për mësimin e nesërm.

KAPITULLI 28

Liberty kishte arritur në Nieuport në të njëjtën kohë me dëborën. Shpejt, akulli immobilizoi anijet në kanal. Mund të mendonim se ishim në kohën e Brueghelit të Vjetër, kur populli i mirë i Flandrës patinonte mbi kanalet e ngrira. Barthélémy e shfrytëzoi këtë periudhë për të përfunduar formën e dëshmisë së Aslanit. Duhej gjithashtu të organizohej furnizimi i anijes për të minimizuar ndalesat. Kur nuk ishin në klasë, Aslan dhe fëmijët lodronin kuajve të tyre me shpejtësi të madhe, duke kaluar përmes sheshit të plazhit që Barthélémy mund ta shihte nga bunkeri. Ah! ky lumturi që ai e infuzonte pa dashur në vuajtjet e Kaukazit! Ai donte gjithashtu të dëshmonte për qëndrueshmërinë, për rastet e lumtura që ai kontribuonte të krijoheshin që nga takimi i tij i parë me Çeçenët. Ai përfshinte kështu historinë e tij personale. Duke admiruar galopet e shkëlqyera të këtij njeriu dhe fëmijëve të tij të ngjitur mbi kuajt e tij të preferuar, dy të tjerët mbi ponitë me ngjyrë antracite, ai ëndërronte për tregimet që mund të nxirrte nëse do të lejonte emocionet e tij. Ata nuk mungonin kurrë, këta kalorës të detit, të bënin shenja të mëdha kur kalonin përpara shkrimtarit të humbur në kontemplimin e horizontit. Para se të kthenin kuajt, ata ndalonin në bunker dhe ngroheshin me një çaj. Barthélémy herë pas here i shoqëronte me makinën e tij Coccinelle. Karvani i tyre kalonte përmes Saint-Idesbald, që i kishte pranuar, dy ponitë, një kalë dhe një kabriolet të kuq me motorin që bënte një zhurmë si një kafshë e lodhur në një ëndërr të trazuar.

Në mbrëmje, kur Aslan e takonte, bisedat tani ishin të barabarta. Barthélémy vazhdonte të besonte për rënien e tij në ferr, depresionin, dështimin e thirrjes së tij për të mësuar, dhunën e nxënësve, thellësitë e melankolisë. Aslan nuk dyshonte më. Projekti i tij kishte mbijetuar torturat, brutalitetin, vdekjen. Nëse porti që ai dëshironte nuk ishte i ëmbël, ai do ta krijonte me duar të tij. Shpejt, ai dhe shokët e tij do të ngarkoheshin në Liberty, do të kalonin Kanalin, do të kalonin bregdetin e Anglisë dhe pastaj atë të Uellsit dhe do të arrinin, më në fund, në vendin që mbante të gjitha shpresat e tyre: Plockton, Skocia.

Por dimri nuk përfundonte. Në ujëra të ulëta, plazhi ofronte një peizazh polar që kontrastonte me griun e argjendtë të horizontit. Dhe në ujëra të larta, deti sillte blloqe akulli mbi të cilat fluturonin kormorantët. Kur tërhiqej, deti shpërndante blloqe akulli. Nxënësit vinin, të shoqëruar nga mësuesit e tyre, për të parë shfaqjen e këtij dimri që kishte ardhur nga një kohë tjetër, nga një botë tjetër. Barthélémy e shfrytëzonte këtë mundësi për të mësuar "nxënësit e tij" një fjalor meteorologjik, gjeografik, historik, artistik. Ai kishte vështirësi të mbante emocionet e binjakëve që kërcenin gjatë mësimëve të natyrës që ai improvizonte, të ngjitur mbi një podium akulli. Ditët kalonin dhe ishin të ngjashme. Binjakët dhe Aslan stërvitnin kuajt e tyre të lëvizin pa frikë mbi shkëlqimin e akullit dhe dëborës. Fillimisht në hap. Pastaj, kur ata ishin të besuar, në trokitje dhe madje në galop. Ishte lumturi të shihje këta tre kalorës që sfidonin njëri-tjetrin në garë ndërmjet dy blloqeve të akullit që shtriheshin në detin e ngrirë. Lumturi të shihje Aslanin të mbante kalin e tij

për t'u lënë të kalonin binjakët që bërtisnin për fitoren e tyre duke përkëdhelur dhe puthur qafën e ponitëve të tyre. Barthélémy mbushej me këto imazhe të ëmbla të një fëmijërie që ri-krijohej. Shpresa e mbushte që në këto ditë të dritës së ashpër, të bardhës dhe pastërtisë, hirësia e këtyre lojërave do të shkonte deri në pajtimin e gruas dhe ushtaraku, që ai vetë mund të bindte atë të braktiste granatën e saj. Ai do ta kishte marrë, të çaktivizuar, do ta kishte futur në një bllok akulli që do të shpërthente si një fishekzjarre mbi det. Mijëra diamante akulli do të binin si shi argjendi.

Për fat të keq, ishte vetëm një ëndërr. Por a nuk kishte ardhur pikërisht për këtë? Për të ëndërruar pranë detit, pranë, si kur nisesh me atë shpejtësi ideale që e përkul velën dhe e shtyn anijen në det të hapur?

KAPITULLI 29

Liberty mbërriti në Nieuport në të njëjtën kohë me dëborën. Shpejt, akulli ngriu anijet në kanal. Njerëzit mund të mendonin se ishin në kohët e Brueghelit të Vjetër, kur populli i Flandrës patinonte mbi kanalet e ngrira. Barthélémy e shfrytëzoi këtë periudhë për të përfunduar formën e dëshmisë së Aslanit. Po ashtu, duhej të organizonte furnizimin e anijes për të minimizuar ndalesat. Kur nuk ishin në klasë, Aslan dhe fëmijët lodronin me kuajt e tyre në galop të madh, duke kaluar përmes sheshit të plazhit që Barthélémy mund ta shihte nga bunkeri. Ah! kjo lumturi që ai e infuzonte pa dashje në vuajtjet e Kaukazit! Ai dëshironte gjithashtu të dëshmonte për qëndrueshmërinë dhe rastet e lumtura që ai kontribuonte të krijoheshin që nga takimi i tij i parë me Çeçenët. Ai përfshinte kështu historinë e tij personale. Duke admiruar galopët shkëlqyes të këtij njeriu dhe fëmijëve të ngjitur mbi kuajt e tij të preferuar, dy të tjerët mbi ponitë me ngjyrë antracite, ai ëndërronte për tregimet që mund të nxirrte nëse do t'i lejonte ndjenjat e tij. Ata nuk mungonin kurrë, këta kalorës të detit, të bënin shenja të mëdha kur kalonin përpara shkrimtarit të humbur në kontemplimin e horizontit. Para se të kthenin kuajt, ata ndaleshin në bunker dhe ngroheshin me një çaj. Barthélémy herë pas here i shoqëronte me makinën e tij të kuqe. Karvani i tyre kalonte përmes Saint-Idesbald, që i kishte pranuar ata, dy ponitë, një kalë dhe një kabriolet të kuq me motorin që bënte zhurmën e një kafshe të lodhur në një ëndërr të trazuar.

Në mbrëmje, kur Aslan e takonte, bisedat tani ishin të barabarta. Barthélémy vazhdonte të besonte për rënien e tij në ferr, depresionin, dështimin e thirrjes së tij për të mësuar, dhunën e nxënësve, thellësitë e melankolisë. Aslan nuk dyshonte më. Projekti i tij kishte mbijetuar torturat, brutalitetin, vdekjen. Nëse porti që ai dëshironte nuk ishte i ëmbël, ai do ta krijonte me duar të tij. Shpejt, ai dhe shokët e tij do të ngarkoheshin në Liberty, do të kalonin Kanalin, do të kalonin bregdetin e Anglisë dhe pastaj atë të Uellsit dhe do të arrinin, më në fund, në vendin që mbante të gjitha shpresat e tyre: Plockton, Skocia. Por dimri nuk po mbaronte. Në ujëra të ulëta, plazhi ofronte një peizazh polar që kontrastonte me griun argjendi të horizontit. Dhe në ujëra të larta, deti sillte blloqe akulli mbi të cilat fluturonin kormorantët. Kur tërhiqej, deti shpërndante blloqe akulli. Nxënësit vinin, të shoqëruar nga mësuesit e tyre, për të parë shfaqjen e këtij dimri që kishte ardhur nga një kohë tjetër, nga një botë tjetër. Barthélémy e shfrytëzonte këtë mundësi për të mësuar "nxënësit" e tij një fjalor meteorologjik, gjeografik, historik, artistik. Ai kishte vështirësi të mbante emocionet e binjakëve që kërcenin gjatë mësimeve të natyrës që ai improvizonte, të ngjitur mbi një podium akulli. Ditët kalonin dhe ishin të ngjashme. Binjakët dhe Aslan stërvitnin kuajt e tyre të lëvizin pa frikë mbi shkëlqimin e akullit dhe dëborës. Fillimisht në hap. Pastaj, kur ata ishin të besuar, në trote dhe madje në galop. Ishte një lumturi të shihje këta tre kalorës që sfidonin njëri-tjetrin në garë ndërmjet dy blloqeve të akullit që shtriheshin në detin e ngrirë. Lumturi të shihje Aslanin që mbante kalin e tij për t'u lënë të

kalonin binjakët që bërtisnin për fitoren e tyre duke përkëdhelur dhe puthur qafën e ponitëve të tyre. Barthélémy mbushte shpirtin e tij me këto imazhe të ëmbla të një fëmijërie që ri-krijohej. Shpresa e mbushte atë që në këto ditë të dritës së ashpër, të bardhës dhe pastërtisë, hirësia e këtyre lojërave do të shkonte deri në pajtimin e gruas dhe ushtaraku, që ai vetë mund të bindte atë të braktiste granatën e saj. Ai do ta kishte marrë atë, do ta kishte vendosur në një bllok akulli që do të shpërthente si një fishekzjarre mbi det. Mijëra diamante akulli do të binin si shi argjendi. Po, ishte një ëndërr. Por a nuk kishte ardhur pikërisht për këtë? Për të ëndërruar pranë detit, pranë, si kur lundron me shpejtësinë ideale që e përkul velën dhe e shtyn anijen në det të hapur?

Binjakët erdhën me ngut, të emocionuar: "Barthélémy! Barthélémy! Ejani! Shpejt!" Ai duhej të përgjigjej menjëherë emocionit të tyre. "Shpejt! Duhet të na ndihmoh!" Ata, mbi ponitë e tyre të vegjël, e udhëhoqën atë drejt një rreshti stivash që ngriht lart.

KAPITULLI 30

Barthélémy u tërhoq në Saint-Idesbald për të shkruar epilogun e jetës së tij. Po ashtu, epilogun e të gjitha atyre viteve gjatë të cilave kishte përpjekur të transmetonte pak dije, pak përvojë. Deri sa u dorëzua, i goditur nga kjo depresion që ishte bërë një strehë. Falë endacakëve çeçenë, ai kishte rifituar kontaktin me realitetin: kishte ndërtuar një shkollë, kishte ndërtuar një utopi. I mbetej vetëm të përfundonte shkrimin e historisë së tyre të transmetuar nga Aslan. Dhe pastaj? Të largohej nga Saint-Idesbald? Të ngjitej në Liberty për të përfunduar në Skoci veprën e nisur? Aslan insistonte kaq shumë që ai t'i shoqëronte! Ndoshta ishte për këtë udhëtim të vetëm që Grand Banks ishte ringjallur në një kalë të thatë në Bruksel. Të largohej me ta, të vazhdonte mësimet, të shtynte deri në fund thirrjen e tij, të çonte këta fëmijë në një moshë të rritur të qetë? Ai mund të linte Van Drogenbos vilën që ishte kaq e dashur për zemrën e funksionarit komunal. Charon do të braktiste pa keqardhje kalimet e tij ndërmjet dy brigjeve të estuarit, monedhat e hedhura në kovën e bardhë plastike. Dhe sa për të ngrënë stomakun, një Innis & Gunn ishte po aq e mirë sa një Stella, një Maes ose një Jupiler tjetër. Pa përmendur viskin! Pasi kaluesi i vjetër mund të ndihmonte Zanzibar për mini-kryqëzime turistike përmes Hebrideve. Por Barthélémy nuk mund të vendoste. Një pranverë e pritur për një kohë të gjatë shkrin akullin. Në Nieuport, Liberty lëkundej butësisht në dokë. Charon dhe Zanzibar ishin të zënë me furnizimin. Nisja u caktua për 18 prillin. Një të dielë.

Ishte ditëlindja e Barthélémy, por ai nuk e informoi çeçenët. Ishte gjithashtu, dhe ai argëtohej me këto rastësi, data kur dikur festohej festa e murgjit Idesbald, i bekuar në shekullin e XII. Ai e informoi Aslan për vendimin e tij për të qëndruar. Nuk kishte vend tjetër për të përfunduar librin që do të bashkonte historitë e tyre. Ndoshta do t'i bashkohej më vonë. Lamtumirat ishin të shkurtra. Aslan i ofroi atij Atlasin e tij të vogël pocket ku kishte palosur faqen e Skocisë, duke shënuar me një pikë të kuqe vendndodhjen e Plockton.

- Në rast se...

Gruaja iu afrua Barthélémy. Anglishtja e saj ishte ende shumë e thjeshtë. Aslan përktheu.

- Ajo ju falënderon nga zemra. Si të gjithë ne! Ajo nxori nga çanta e saj një paketë të vogël të mbështjellë në letër dhurate dhe të rrethuar me një shirit të artë. Ai e kuptoi atë që ajo i thoshte, këtë herë në rusisht: "E di që do t'ju pëlqejë. Por prisni ta hapni derisa të arrijmë në Skoci!" Ajo e përqafoi Barthélémy dhe i pëshpëriti në vesh fjalën e parë të mësimin të parë të dhënë në Paquebhôtel.

- Faleminderit!

Pastaj ajo u kthye te Aslan, Liberty, Deti i Veriut, horizonti. Barthélémy përqafoi binjakët. Ata qëndruan të varur pas tij, të paaftë për të ndërprerë përqafimin e tyre.

- Qëndroni gjithmonë së bashku! u pëshpëriti ai. Ushtaraku i shtrëngoi dorën.

- Spasiba!

Çfarë të thuash tjetër? Ishte, në gjuhën e tij, e njëjta "Faleminderit". Në të gjitha kuptimet e fjalës. Zanzibar

bëri që litarët të lirohen. Liberty u largua nga doket e zakonet dhe u largua në kanalin e Nieuport, duke kaluar nën molin nën shikimet e peshkatarëve që i përshëndeti për herë të fundit Charon.

Pas kthimit në bunker, Barthélémy e lë shikimin të ndjekë vijën e horizontit, një qepje pothuajse të padukshme ndërmjet detit dhe qiellit. Valët lënë shiritat e tyre të bardhë mbi rërën e errët të shtypur nga tërheqja e detit. Grand Banks tani ka arritur detin e thellë. Në dritaren e bunkerit, pika shiu rrëshqasin drejt pragut. Ai ul sytë mbi fletë, shikon telat e hekurit që ka vizatuar. Stilolapsi pushon mbi linja, një shpatë që mbron kujtimet e mundimeve të kaluara. Ai heq kapakun. Vendos flakërimin e stilolapsit në majë të faqes. Shënon datën e ditëlindjes. 18 prill.

EPILOG

Libri i netëve të tij është përfunduar.

Barthélémy ka mbyllur këto mijëra fjalë që kanë shtegëtuar nëpërmjet rrugës së tyre, të këndshme, të ngritur dhe të mundimshme. Ky libër përmban të gjitha stuhitë që e kanë tronditur nëpër labirintet e jetës së tij. Një formë paqeje tani ka mbushur vetminë e tij, trupin dhe mendjen e tij. Kohët e fundit, një gazetar në kërkim të një kopjeje, ka gjetur gjurmët e tij në Saint-Idesbald. "Edmond Morrel" ka refuzuar intervistën. Ai nuk ka asgjë më për të thënë. Pjesëtari i tij gjithashtu kërkoi për një informacion në lidhje me këtë vëllim të dytë që po e pret me padurim. Barthélémy iu përgjigj se ai ishte i përfunduar, por nuk do ta botojë.

Një natë, ai shtrirë në vagonin ose bunker, nuk shkruan më, nuk pikturon më. Ai kalon orë të tëra duke ëndërruar. Mëngjeset janë të shijshme.

Ai gjithashtu ecën shumë, bashkë me mikun e tij të dashur Van Drogenbos. Dhe çdo ditë, rreth mesditës, ai shkon vetëm në 'Petit Sahara', një dunë që shtrihet përtej Saint-Idesbald. Ai ngjitet deri në majë ku shikon horizontin. Miqtë e tij i mungojnë. Aty do të jetë vendi ku ata u takuan. Duhet të ketë akoma shumë, që shkelin këtë breg, duke shpresuar të gjejnë kalimin në veri. Burrat, gratë, fëmijët, eksploruesit e lirisë, pas mijëra kilometrash, shikojnë horizontin dhe shikimin e kalimtarëve.

Sot, ai qëndron më shumë. Ai ka futur në xhep letrën që ka gjetur në kutinë e tij këtë mëngjes, të vulosur nga Skocia. Fëmijët, Aslan, ushtari rus dhe gruaja-grenada janë shprehur kënaqësinë që janë më në

fund të mbrojtur nga bota. Charon dhe Zanzibar kanë marrë rrugën e kthimit, duke premtuar të kthehen shpejt. Pse, Barthélémy, dhe madje Van Drogenbos, nuk mund të bashkoheshin me ta? Restaurimi i shkollës është pothuajse i përfunduar. Mungon një mësues anglishte. Ai hapi çantën e tij. Kur mori letrën, e kishte futur dhuratën e lamtumirës nga gruaja pa zë. Nga duart largojnë shiritin, shpërthejnë paketimin duke u dridhur. Para se ta hapë kutinë, ai merr frymë thellë, mbyll sytë për një moment. E di se çfarë do ta gjejë. Fillimisht disa fjalë të shkruara në rusisht: "Unë nuk do të kem më nevojë. Lufta ka mbaruar për mua, si dhe brenda meje. Dhe gjithashtu urrejtja. Fëmija ushtar dhe unë u ulëm në të njëjtat karrige shkollore. Falë jush. Gjestet përfundimtare ju takojnë vetëm juve. Vetëm ju mund të më çlironi përfundimisht nga ajo që përfaqësonte për mua."

Një shikim panoramik për të kontrolluar se askush nuk mund ta shikojë, dhe Barthélémy zbret nga duna me hapa të kujdesshëm. I fshehur pas një plehu, ai zhvillon një shtresë plastike dhe nxjerr granatën. I afrohet me valët që ngrihen duke shkatërruar vetveten në grushte. Ai nxjerr fishekun, e mban në duar. Dyshon. A nuk ishte projekti i tij për ta mbyllur jetën e tij të mjerë?

Një sekondë akoma...

Dhe jo! Ai duhet të ketë guximin të thotë jo!

Krahu i tij relaksohet vetvetiu. Një valë e fortë dhe e ngadaltë përthith granatën. Një moment i fundit përpara se vargjet e Edmond Morrel që ai i ka dashur gjatë kohës të shpërthejnë në kokën e tij: Dhe mijëra diamante do të bien në shi nga argjendi...

Jean Jauniaux

Kur shpërndahen shpërthimet e ujit, rërës dhe shkërmoqjeve, Barthélémy dallon, duke shkuar drejt bregut, siluetën e bardhë të Grand Banks.

FALEMINDERIT

Ky roman, versioni i parë i të cilit u kompozua në shekullin e kaluar, nuk do të kishte parë dritën e ditës pa kontributin, mbështetjen dhe shoqërimin në cilësi të ndryshme dhe në kohë të ndryshme të Nathalie Dubois, Jacques De Decker, Christian Lambiotte, Jean- Marie Gustave Le Clézio dhe Henri Roanne-Rosenblatt.

NGA I NJËJTI AUTOR

- La quatrième chaise, monologue en un acte, Au Hibou des dunes, 2023
- Les mots de Maud, roman, réédition, M.E.O., 2023.
- Le Pavillon des douanes, nouvelles, réédition, Éditions du Sablon, 2023
- Julos Beaucarne, la poésie comme royaume, Éditions Lamiroy, 2021
- L’ivresse des livres, Nouvelles, éditions Zellige, 2020. Préface de Jacques De Decker
- Beligues, nouvelles, Ker éditions, col. Belgique, 2019
- Perception de Delvaux, nouvelle ornée de deux aquarelles inédites de Paul Delvaux, édition bilingue, Au hibou des Dunes/Fondation Delvaux, 2017
- Les chapeaux rouges, roman, Éditions Weyrich, 2015
- L’année dernière à Saint-Idesbald, roman, Éditions Weyrich, 2015
- Amour, amour, dix nuances d’amour, collectif, Éditions Weyrich, 2015
- La Faculté des Lettres, monographie consacrée à Jacques De Decker,

Éditions du Banc d'Arguin, 2010

– Les mots de Maud, roman, Éditions Luce
Wilquin, 2008 Réédition : M.E.O., Bruxelles, 2023.

– Les maraudeurs de l'obscur, nouvelles, Éditions
Luce Wilquin, 2007

– Le Pavillon des douanes, nouvelles, Éditions
Luce Wilquin, 2006
La plupart de ces ouvrages ont fait l'objet de
traductions en différentes langues (ukrainien, roumain,
italien, japonais, néerlandais...) et d'adaptations (radio,
théâtre, court métrage).

– Karrigeja e katërt, monolog në një akt, Au Hibou des
dunes, 2023

– Fjalët e Maud, roman, ribotim, M.E.O., 2023.

– Pavijoni i doganave, tregime, ribotim, Éditions du
Sablon, 2023

– Julos Beaucarne, poezia si mbretëri, Éditions
Lamiroy, 2021

– Lëngimi i librave, tregime, edita Zellige, 2020.

Parathënie nga Jacques De Decker

– Belgjikë, tregime, Ker éditions, col. Belgjikë, 2019

– Perceptimi i Delvaux, tregim i zbukuruar me dy
akvarele të pabotuara të Paul Delvaux, edicion
dygjuhësh, Au Hibou des Dunes/Fondation Delvaux,
2017

– Kapelat e kuqe, roman, Éditions Weyrich, 2015

– Viti i kaluar në Saint-Idesbald, roman, Éditions
Weyrich, 2015

– Dashuri, dashuri, dhjetë nuanca dashurie, kolektiv,
Éditions Weyrich, 2015

– Fakulteti i Letërsisë, monografi e kushtuar Jacques
De Decker, Éditions du Banc d'Arguin, 2010

- Fjalët e Maud, roman, Éditions Luce Wilquin, 2008.
Ribotim: M.E.O., Bruksel, 2023.
 - Marauderët e errësirës, tregime, Éditions Luce Wilquin, 2007
 - Pavijoni i doganave, tregime, Éditions Luce Wilquin, 2006
- Shumica e këtyre veprave janë përkthyer në gjuhë të ndryshme (ukrainisht, rumunisht, italisht, japonezisht, holandisht...) dhe janë adaptuar (radio, teatër, film të shkurtër).

Katalogimi në botim – (CIP)
Biblioteka Kombëtare e Kosovës “Pjetër Bogdani”

821.133.1(493)-31

Jauniaux, Jean

Gjykimi i akullit : roman / Jean Jauniaux ; përktheu nga origjinali frëngjisht Jeton Kelmendi. - Prishtinë : IWA Bogdani, 2025. - 139 f. ; 21 cm. - (Biblioteka Adem Shkreli)

Titulli origjinal : Le jugement des glaces

1. Kelmendi, Jeton

ISBN 978-9951-394-45-1

ISBN 978-9951-394-45-1

